

Міністерство освіти і науки України
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ МОРСЬКОГО ПРАВА

УДК 341.456

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

«МИРОТВОРЧІ ОПЕРАЦІЇ ООН: МІЖНАРОДНА-ПРАВОВА ОСНОВА ТА ПРАКТИКА»

Виконала: студентка VI курсу, групи 6511м
Галузь знань: 08 «Право»
Спеціальності: 081 «Право»

Князева Марія Вікторівна

Керівник: к.ю.н., доцент Дмитриченко І.В.
Рецензент: к.ю.н., доцент Маркін С.І.

Миколаїв – 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. Характеристика миротворчості як інституту права міжнародної безпеки.....	8
1.1. Правова природа миротворчих операцій.....	8
1.2. Історико-правові аспекти становлення системи міжнародної миротворчості.....	13
1.3. Роль миротворчості в підтримці міжнародного миру і безпеки.....	24
Розділ 2. Місце миротворчості у системі механізмів підтримки міжнародного миру та безпеки.....	31
2.1. Система органів ООН, відповідальних за підтримання міжнародного миру та безпеки.....	31
2.2. Участь поліцейських спостерігачів в миротворчих операціях ООН з підтримання миру.....	38
2.3. Проблеми модернізації в миротворчих операціях ООН	48
Розділ 3. Організаційно-правовий механізм здійснення миротворчих операцій.....	65
3.1. Міжнародно-правове регулювання проведення міжнародної миротворчої діяльності. Регламентація участі України в миротворчих місіях	65
3.2. Участь України у здійсненні миротворчих операцій ООН	80
3.3. Планування миротворчих операцій. Перспективи введення миротворців ООН на Донбас	92
ВИСНОВКИ	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	108
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність магістерської роботи. На рубежі XX-XXI ст. в світі поряд з інтеграційними процесами активізувалися процеси дезінтеграції окремих держав, що в ряді випадків призводять до виникнення внутрішніх і регіональних конфліктів, що супроводжуються грубими порушеннями прав людини. У наш час стан відносин між провідними державами вселяє певний оптимізм в малу ймовірність виникнення глобального ядерного конфлікту і чергової світової війни. Однак постійно виникають малі й великі військові конфлікти в Європі та Азії, країнах «третього світу», претензії багатьох з них на володіння ядерною зброєю, нестійкість політичних систем у багатьох з цих держав не виключають можливості розвитку подій за непередбачуваним сценарієм, в тому числі й великої військової трагедії. Невирішені суперечки і протиріччя, а також збройні конфлікти, що виникають на їх основі, зачіпають життєві інтереси кожної держави і представляють реальну загрозу міжнародному миру та безпеці. В ході конфліктів, які нерідко переходять в громадянські війни, відбуваються масові тяжкі злочини щодо мирних жителів, знищення сіл і руйнування міст, що є грубим порушенням норм міжнародного права.

З урахуванням цього миротворчість як найбільш ефективний спосіб врегулювання конфліктів стає одним з пріоритетних напрямків в діяльності Організації Об'єднаних Націй (ООН) та держав, що входять до її складу.

Для України міжнародна миротворча діяльність має особливе значення, оскільки вона розглядається, з одного боку, як засіб зміцнення її національної безпеки в умовах російської агресії, а з іншого – як її внесок у зміцнення міжнародної безпеки. Завдяки участі підрозділів Збройних Сил у миротворчих операціях під егідою ООН, Україна стверджує себе як повноправний суб'єкт міжнародних відносин, підвищує свій міжнародний авторитет, має змогу ознайомитися з досвідом інших держав у галузі

оборонного планування та реформування збройних сил, демонструє миролюбну політику.

В українському суспільстві тема залучення миротворців до врегулювання конфлікту на Донбасі сьогодні обговорюється на всіх рівнях. Однак і серед високопосадовців, і серед експертів, і тим більше серед пересічних українських громадян існує доволі розпливчате уявлення про нормативно-правовий механізм застосування цього важливого міжнародного інструменту врегулювання конфліктів. Запровадження миротворчої місії ООН має чіткий та доволі складний і тривалий механізм прийняття рішення щодо початку миротворчої операції і подальшого контролю за його виконанням.

В останні десятиліття миротворчі операції ООН зазнали істотної еволюції. Наразі вони є комплексними, тобто передбачають участь військового, поліцейського та цивільного персоналу в спільних зусиллях по досягненню миру. В ході миротворчих операцій не тільки вирішуються питання, спрямовані на врегулювання збройних конфліктів, але і відпрацьовуються елементи нової системи регіональної безпеки. Це особливо важливо в умовах, коли вектор сучасних конфліктів змістився з міждержавної площини в площину внутрішньодержавну.

В даний час миротворчі зусилля представляють собою багатокomпонентні операції, що плавно переходять в миробудівні місії. Потенціал миротворчості стає все більш задіяним в реалізації завдань з реформування сектору державного управління і безпеки на територіях конфліктів, демократизації суспільного життя, зміцнення законності, ресоціалізації колишніх комбатантів.

Разом з тим в процесі реалізації миротворчої політики ООН є чимало невирішених проблем. Світовій спільноті не завжди вдається провести чітку межу між підтримкою миру та силовим умиротворенням - двома видами діяльності, які вимагають різних концептуальних підходів. Реалії сьогодення виявили серйозні труднощі в керуванні широкою мережею миротворчих і

миробудувних місій, мандати яких надзвичайно широкі і не завжди підкріплені необхідними ресурсами.

Актуальним питанням, що вимагає нагального вирішення, стає розвиток доктрини використання в миротворчих операціях цивільної поліції ООН. Існує потреба в уточненні завдань, принципів і критеріїв ефективності участі міжнародних поліцейських сил, визначенні нових підходів до формування та функціонування цивільної поліції ООН, включаючи управління, всебічне забезпечення її діяльності, підготовку керівництва та особового складу. У зв'язку з цим необхідний пошук найбільш оптимальних шляхів взаємодії співробітників поліції ООН з представниками цивільного компонента і військовими контингентами сучасних миротворчих місій.

Метою магістерського дослідження є аналіз механізму міжнародно-правового регулювання миротворчих операцій ООН з підтримання миру.

Відповідно до поставленої мети були визначені **завдання дослідження**:

- 1) проаналізувати історико-правові аспекти становлення системи міжнародної миротворчості;
- 2) розглянути правові основи міжнародної миротворчості ООН;
- 3) розкрити поняття, види і принципи миротворчої діяльності ООН;
- 4) розглянути систему органів ООН, відповідальних за підтримку міжнародного миру та безпеки;
- 5) проаналізувати участь поліцейських спостерігачів в миротворчих операціях ООН з підтримання миру;
- 6) розкрити організаційно-правовий механізм здійснення миротворчих операцій;
- 7) розглянути участь України у здійсненні миротворчих операцій ООН та проаналізувати перспективи залучення миротворців до вирішення конфлікту на Сході України.

Об'єктом магістерського дослідження став комплекс суспільних відносин, що виникають в процесі здійснення миротворчої діяльності ООН з підтримання миру.

Предметом дослідження виступили норми права, що регламентують діяльність миротворчих операцій ООН з підтримання миру.

Стан дослідження. Над питаннями міжнародно-правового регулювання миротворчих операцій ООН з підтримання миру працювали такі науковці як: А. Аннан Кофі, В.Д. Дюрхем, А.В. Загорський, В.Ф. Заємський, П.Г. Зверев, Ю.В. Зємсков, А.І. Нікітін, Є.Б. Павлова, О.О. Хохлишева, Є.Г. Моїсєєв, І.І. Лукашук, І.С. Кузнєцова, Ю.М. Колосов, Г.К. Дмитрієва, Л. Гришаєва, І. Абашидзе та ін.

Нормативну базу дослідження склали міжнародні акти, такі як Статут ООН від 26 червня 1945 р., Конвенція про безпеку персоналу Організації Об'єднаних Націй та пов'язаного з нею персоналу від 9 грудня 1994 р., Резолюції Генеральної Асамблеї ООН і Ради Безпеки ООН, Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки», та інші нормативно-правові акти України, в т.ч., що стосуються миротворчої діяльності ООН з підтримання миру.

Методологічною основою магістерської роботи є сучасна концепція універсальної системи колективної безпеки, закріплена в Статуті ООН, як важлива гарантія забезпечення міжнародного миру і безпеки, шляхом проведення операцій з підтримання миру на підставі глав VI і VII Статуту ООН.

Методами дослідження стали загальнонаукові методи пізнання (історичний, формально-логічний, системно-структурний, системно-порівняльний) та спеціальні, які використовуються в юридичній науці: порівняльно-правовий, формально-юридичний, спеціально-юридичний та ін. Системно структурний і системно-порівняльний методи дослідження дозволили з'ясувати правову природу миротворчих операцій. Формально-логічний метод був використаний при характеристиці миротворчості як

інституту права міжнародної безпеки. Історичний метод дозволив дослідити процеси становлення та розвитку системи міжнародної миротворчості.

Новизна роботи полягає у комплексному дослідженні інституту миротворчості з урахуванням практики України.

Результати магістерського дослідження пройшли апробацію під час виступів на XII Міжнародній науково-практичній конференції «Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики» із доповіддю на тему: «Роль компонента у цивільних справах в сучасних Миротворчих операціях ООН» (11–13 вересня 2020, м. Миколаїв) та науково-практичному семінарі кафедри морського та господарського права НУК імені адмірала Макарова «Реформування публічної влади в Україні: сучасний стан та перспективи» із доповіддю на тему «Перспективи введення миротворців ООН на Донбас» (15 жовтня 2020 р., м. Миколаїв). За результатами згаданих виступів вийшла публікація: Князева М. В. Роль компонента у цивільних справах в сучасних миротворчих операціях ООН: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції. – Миколаїв : НУК, 2020. – С. 219.

Обсяг і структура роботи. Структурно магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 118 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 84 найменування.

РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА МИРОТВОРЧОСТІ ЯК ІНСТИТУТУ ПРАВА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Правова природа миротворчих операцій

В документах ООН не існує її чіткого нормативного визначення миротворчості. Держави-учасниці і міжнародні організації часто використовують власні поняття і визначення, до того ж у міжнародній практиці склалася певна сукупність термінів, які характеризують різні форми миротворчих операцій і дій, що певною мірою ускладнює єдине розуміння концептуальних питань миротворчості. Така ситуація перешкоджає розробленню універсальних міжнародно-правових норм, що регламентують миротворчу діяльність, і дає змогу розширено трактувати її принципи.

Статут ООН не містить таких термінів, як «миротворчість», «миротворча операція» або «операція з підтримання миру». У Статуті у зв'язку з конкретною діяльністю ООН з підтримання міжнародного миру та безпеки використовуються такі терміни: «дії», «дії ООН», «об'єднані (сумісні) дії ООН», «примусові дії», «сумісні міжнародні примусові дії», «дії превентивного або примусового характеру», «заходи», «превентивні заходи», «тимчасові заходи», «примусові заходи», а також «операції» [1, с. 9].

«Міжнародні миротворчі операції» - це загальна назва різних видів діяльності, що здійснюється в інтересах вирішення конфліктів, запобігання їх ескалації, припинення або недопущення військових дій, забезпечення правопорядку в зоні конфлікту, проведення гуманітарних акцій, відновлення порушених конфліктом соціальних і політичних систем, а також систем життєзабезпечення. Відмінною рисою миротворчості, здійснюваної від імені ООН, є те, що вона проводиться за мандатом Ради Безпеки ООН, або, відповідно до Статуту ООН, за мандатом тих регіональних організацій, до чийх функцій входить підтримання миру і міжнародної безпеки. В англійських джерелах ці операції називаються *peace operations*, *peace support operations*, *peacekeeping operations* [2, с. 57].

Практично всі відомі класифікації ділять такі операції на три блоки:

1) операції, які використовують переважно несилові методи дій збройних сил (спостереження, різні форми контролю), спрямовані на підкріплення політичних і дипломатичних зусиль з припинення та врегулювання конфлікту;

2) поєднання політичних методів з операціями збройних миротворчих контингентів, які не ведуть бойових дій;

3) використання силових методів, в тому числі бойових дій, для примусу до миру в поєднанні з політичними зусиллями або без них.

Миротворчі операції поділяються на: 1) превентивні дії (акції) по збереженню миру, 2) операції зі встановлення миру, 3) операції з підтримки миру, 4) операції з примусу до миру, 5) постконфліктна побудова миру, 5) гуманітарні акції [3, с . 57].

Операції зі встановлення миру або спонукання до миру (peace-making) проводяться за взаємною згодою протиборчих сторін і, як правило, на їхнє прохання в той момент, коли вони самостійно або під впливом міжнародних організацій або окремих держав вирішують припинити військові дії і потребують для цього допомоги міжнародного співтовариства і колективних міжнародних миротворчих сил. Їхньою метою є, перш за все, сприяння в припиненні воєнних дій і організація мирного переговорного процесу [4, с. 133].

Операції з підтримання миру (peace-keeping), проводяться за згодою всіх або однієї зі сторін конфлікту і діляться на дві групи. В першу входять операції, які є логічним і практичним продовженням операцій зі встановлення миру, коли, після досягнення угоди про перемир'я починаються переговори про мирне врегулювання конфліктів. Другу групу складають акції, що проводяться для реалізації раніше досягнутої мирної угоди. У цьому випадку метою операції з підтримання миру, в тому числі її військової боку, є безпосереднє забезпечення виконання угоди всіма залученими в конфлікт силами.

Операції з примусу до миру (peace enforcement operations) представляють собою реальне застосування збройних сил, або загрозу такого застосування, для того, щоб змусити протиборчі сторони припинити бойові дії і приступити до встановлення миру. Характерною особливістю їх є те, що вони можуть включати в себе ті бойові дії миротворчих сил, які спрямовані на роз'єднання і роззброєння протиборчих сторін. Зазначені бойові дії можуть бути спрямовані як проти всіх воюючих сторін, так і проти тієї з них, яка не згодна підкоритися вимогам про припинення вогню. Після успішного виконання даних завдань, тобто після припинення військових дій, миротворчі сили переходять до акцій, що характерні для операцій з підтримання миру [3, с. 97].

Насправді, провести, чітку межу між вище переліченими акціями досить складно, оскільки всі вони, так чи інакше, пов'язані із застосуванням збройних сил. Крім виконання суто військових завдань, перераховані операції покликані здійснювати багато інших функцій. Ситуація ускладнюється тим, що в Статуті ООН, відповідно до якого проводяться ці заходи, терміна «миротворчі операції», не кажучи вже про їх розгорнутої типології, не міститься. Однак, практика що склалася свідчить про досить широке поширення миротворчих операцій за сприяння ООН.

На жаль, досвід міжнародної миротворчості ООН далеко не завжди успішний, а сформований інструментарій - дуже далекий від досконалості. Причинами цього явища є відсутність чіткої нормативно-правової бази миротворчості, нездатність ООН ефективно застосовувати вже створені механізми для врегулювання конфліктів, і, відповідно, здійснювати основні функції, пов'язані з головною метою організації, спрямованої на підтримку міжнародного миру і збереження колективної безпеки [5, с. 48].

Слід наголосити на тому, що конфлікти останніх років вражають особливою складністю і численністю. В таких умовах здатність ООН адекватно реагувати на існуючі проблеми безпеки народів сильно ускладнюється. Це і змушує багатьох політиків і державних діячів

здуматися або над ефективним впровадженням вже наявних інструментів миротворчого процесу, або над виробленням нових.

Діяльність ООН з підтримання миру є унікальним і динамічним інструментом, розробленим Організацією в якості одного зі шляхів для надання допомоги країнам, що потерпають від конфліктів, у створенні умов для встановлення міцного миру. Перша місія Організації Об'єднаних Націй з підтримання миру була заснована в 1948 році, коли Рада Безпеки санкціонувала розгортання військових спостерігачів Організації Об'єднаних Націй на Близькому Сході з метою здійснення контролю за дотриманням Угоди про перемир'я між Ізраїлем і сусідніми з ним арабськими країнами. З тих пір у всіх куточках світу в цілому було проведено 70 операцій Організації Об'єднаних Націй з підтримання миру [6].

У Статуті Організації Об'єднаних Націй терміна «підтримання миру» не існує. Даг Гаммаршельд, другий Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй, висловив думку, що цей термін повинен знаходитися в «главі шість з половиною» Статуту, помістивши його десь посередині між традиційними методами мирного врегулювання спорів, як, наприклад, переговори і посередництво, відповідно до розділу VI, і заходами, що мають більш примусовий характер, як передбачено в розділі VII [7].

З плином років у діяльності Організації Об'єднаних Націй з підтримання миру сталася еволюція через необхідність задоволення потреб різних конфліктів і швидку змінюваність політичного ландшафту. Цілі ООН з підтримання миру, що виникли за часів, коли суперництво в період холодної війни часто паралізувало діяльність Ради Безпеки, були в основному обмежені діяльністю з підтримки припинення вогню і стабілізації ситуації на місцях, з тим щоб на політичному рівні можна було здійснити зусилля з врегулювання конфлікту мирними засобами. До складу таких місій входили військові спостерігачі та військовослужбовці, що мали легке озброєння. Вони виконували функції з контролю миру, надання доповідей і

зміцнення довіри в цілях підтримки припинення вогню і виконання обмежених мирних угод.

Після закінчення холодної війни в стратегічному контексті діяльності ООН з підтримання миру відбулися різкі зміни, що дозволило ООН трансформувати і розширити свої операції на місцях і забезпечити перехід від «традиційних» місій, пов'язаних з виключно військовими завданнями, до виконання складних «багатофункціональних» операцій, спрямованих на забезпечення виконання всеосяжних мирних угод і надання допомоги в створенні основ для забезпечення стійкого миру. Сьогоднішні миротворці здійснюють широке коло складних завдань, включаючи надання допомоги в створенні стійких інститутів управління і контроль за дотриманням прав людини, здійснення реформ сектора безпеки і роззброєння, демобілізацію і реінтеграцію колишніх комбатантів [6].

В останні роки також змінився і характер конфліктів. Діяльність ООН з підтримання миру, що спочатку розглядалася як засіб врегулювання міждержавних конфліктів, наразі у все більшій мірі застосовується до врегулювання внутрішньодержавних конфліктів і громадянських війн. Хоча збройні сили як і раніше є основою більшості операцій з підтримання миру, в даний час вони включають адміністраторів і економістів, співробітників поліції і юридичних експертів, саперів і спостерігачів за проведенням виборів, спостерігачів в області прав людини і фахівців у цивільних справах і в справах управління, гуманітарних співробітників і експертів з питань комунікації та громадської інформації.

Діяльність ООН з підтримання миру знаходиться в процесі постійної еволюції як з концептуальної, так і з оперативної точки зору, з тим щоб вирішувати нові проблеми і реагувати на нові політичні реалії. Організація рішуче прагне до того, щоб наростити свій потенціал по здійсненню і забезпеченню польових операцій і, тим самим, сприяти виконанню найбільш важливої функції ООН, а саме підтриманню міжнародного миру і безпеки [6].

Таким чином, під миротворчими операціями слід розуміти сукупність дій щодо запобігання збройним конфліктам та іншим реальним загрозам міжнародному миру і безпеці, стабілізації обстановки в районах потенційних конфліктів та інших реальних загроз міжнародному миру і безпеці, і створення умов, що сприяють їх мирному врегулюванню та постконфліктному миробудівництву, що вживаються за згодою або без згоди конфліктуючих сторін або держав, на території яких виникає ситуація, що загрожує міжнародному миру і безпеці, і яку вони не мають наміру або не в змозі вирішити самостійно.

1.2. Історико-правові аспекти становлення системи міжнародної миротворчості

Створення міжнародної організації з підтримання миру на завершальному етапі Другої світової війни свідчило про визнання світовим співтовариством необхідності врегулювання міжнародних конфліктів мирними засобами. Вперше в історії людства ООН заклала основи комплексної системи колективної безпеки, що представляє собою нововведення, в результаті якого права і можливості ООН, її військове оснащення зробили організацію здатну протистояти силою спробам загрози актам агресії або іншим порушенням міжнародного миру [8, с.102].

Після Другої світової війни світове співтовариство зіткнулося з локальними війнами та збройними конфліктами, які вимагали якнайшвидшого врегулювання, так як представляли потенційну небезпеку для регіональної і міжнародної безпеки. Саме тоді виникла нова форма впливу міжнародної спільноти на врегулювання міждержавних суперечок, громадянських війн і збройних конфліктів – операції ООН з підтримання миру. Цей новий миротворчий інструмент передбачав використання спеціальних контингентів військовослужбовців (військових спостерігачів) і військових підрозділів (миротворчих сил) третіх країн. В планах післявоєнного устрою світу, які були розроблені союзниками на заключному

етапі Другої світової війни, найважливіша роль відводилася системі безпеки, заснованій на спільному застосуванні сили великими державами. У Статуті ООН, схваленому 24 жовтня 1945 р. на конференції в Сан-Франциско, була передбачена система як мирних, так і примусових методів врегулювання міжнародних конфліктів [9].

Відмінною особливістю концепції колективної безпеки, розробленої ООН, є необхідність поєднання в її діяльності мирних (політико-дипломатичних) і примусових заходів (аж до використання збройних сил Організації) для підтримки або відновлення міжнародного миру і безпеки, а також розвиток і заохочення співробітництва держав в економічній, соціальній, культурній, екологічній та інших сферах.

На рубежі 1940-1950-х рр. сформувалася система організації місії ООН і управління ними, були розроблені основні принципи їх роботи, визначено міжнародно-правовий статус. Намітилася тенденція до визнання необхідності участі ООН у вирішенні внутрішніх конфліктів.

До середини 1990-х рр. в ООН була сформована сучасна концептуальна основа миротворчості. Поняття миротворчості з урахуванням сучасних проявів цієї діяльності має на увазі зусилля, спрямовані на запобігання або припинення конфліктів і воєн, а також їх наслідків, в тому числі превентивну дипломатію, сприяння миру, підтримання миру, примус до миру [10, с.16].

Миротворчість - це інструмент, який при правильному використанні вже багато разів доводив свою ефективність. Вона відноситься до міжнародної діяльності. Її слід розглядати у вузькому і широкому значеннях.

Миротворчість у вузькому значенні - дії, спрямовані на те, щоб привести до згоди ворогуючі сторони, переважно переговорами, посередництвом, примиренням й іншими невійськовими засобами, передбаченими в розділі VI Статуту ООН.

Миротворчість в широкому сенсі - дії від превентивної дипломатії до примусу до миру, в тому числі з використанням військової сили.

У практиці своєї миротворчої діяльності як сукупності заходів по врегулюванню та вирішенню конфліктів ООН в роки «холодної війни» використовувала різні засоби і методи зміцнення, підтримки і відновлення міжнародного миру і безпеки.

Важливе місце серед них зайняли операції з підтримання миру (ОПМ) як спосіб врегулювання політичних криз і збройних конфліктів, з'явилися новаторським винаходом ООН.

Операції з підтримання миру (англ. Peacekeeping operations) припускають їх проведення з використанням військових спостерігачів або багатонаціональних збройних сил, або миротворчих сил держав-членів ООН (за рішенням Ради Безпеки, в окремих випадках - Генеральної Асамблеї), або держав-членів регіональних угод (за рішенням відповідного органу).

Ці операції повинні забезпечувати дотримання умов припинення вогню і розведення сил вже після укладення угоди про перемир'я. Вони включають в себе широкий набір акцій - від зусиль по досягненню негайного припинення кровопролиття і розведення антагоністів до сприяння здійсненню домовленостей, досягнутих сторонами конфлікту в ім'я міцного і довготривалого вирішення кризи [2, с.10].

Можна виділити кілька основних етапів у розвитку підходів міжнародної спільноти до здійснення миротворчої діяльності.

В ході першого етапу (1948-1956) були організовані дві операції ООН з підтримання миру, які тривають до теперішнього часу.

Перша операція була заснована в травні 1948 р. на Близькому Сході для врегулювання Арабо-ізраїльського конфлікту і називалася «Орган ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я» (ОНВУП). Це була спостережна місія, до складу якої входили військові спостерігачі з держав-членів ООН. Друга операція в складі групи військових спостерігачів ООН в Індії і Пакистані була організована в 1949 р. для спостереження за лінією розмежування між двома країнами в Кашмірі.

На цьому етапі вперше були апробовані підходи до заснування місій зі спостереження за припиненням вогню.

Другий етап міжнародної миротворчості (1956-1967) проходив на тлі зростання напруженості у відносинах двох основних воєнно політичних блоків - ОВД і НАТО.

Політика ядерного стримування, що проводилася двома наддержавами (СРСР і США) у відношенні одна до одної, змушувала їх в ряді випадків шукати взаємоприйнятних компромісів, з тим щоб запобігти конфліктним ситуаціям в регіонах, які в значній мірі могли б загрожувати розростанням військового конфлікту до глобальних розмірів.

У цей період вперше були сформовані миротворчі сили ООН з метою припинення вогню і підтримання міжнародного миру. Так, були засновані Надзвичайні сили ООН (НВС-1) на Синаї, операція ООН в Конго, Сили ООН зі збереження миру на Кіпрі, а також чотири місії спостерігачів: в Лівані, Ємені, Домініканській Республіці і на індо-пакистанському кордоні. В ході цих операцій відпрацьовувався механізм тиску на протиборчі сторони з метою створення необхідних умов для проведення переговорів, спрямованих на мирне врегулювання конфліктів [6].

Операція з підтримання миру в Конго (1960-1964), по суті, була першою ОПМ з елементами примусу, тобто прообразом майбутніх операцій з примусу до миру. Розгортання миротворчих сил по підтримання миру дозволило більш активно впливати на конфлікт, так як вони здійснювали не лише функції нагляду, а й відведення ворогуючих сторін і забезпечення виведення іноземних військ з територій конфліктуючих держав.

Третій етап (1967-1973) характеризувався найбільш запеклим суперництвом військово-політичних угруповань Заходу і Сходу, що призвело до поступового згортання миротворчої діяльності під егідою ООН. Протягом цього періоду не було організовано жодної нової миротворчої операції.

На четвертому етапі (кінець 1973 - початок 1980-х) миротворча діяльність знову стала розглядатися як засіб забезпечення контролю розвитку конфліктних ситуацій.

У цей період миротворчі операції здійснювалися за згодою залучених сторін, в миротворчих силах були задіяні контингенти збройних сил невеликих держав, нейтральних по відношенню до конфлікту. Цілями миротворчих операцій стало відновлення спокою, сприяння припиненню бойових дій в поєднанні зі здійсненням заходів щодо зростання довіри між сторонами конфлікту.

При створенні Надзвичайних збройних сил ООН на Близькому Сході (НВС-2) в 1973 р. були вирішені протиріччя щодо процедури створення, контролю і фінансування.

У міру накопичення досвіду проходило й ускладнення завдань, які виконуються миротворцями: від роз'єднання учасників конфлікту до здійснення поліцейських функцій і надання гуманітарної допомоги.

П'ятий етап (кінець 1980-х - початок 1990-х), пов'язаний із закінченням холодної війни, характеризувався початком проведення воєнно-примусових операцій, спрямованих на примушування до миру ворогуючих сторін і врегулювання конфлікту. Ці операції отримали назва «операції з примусу до миру» (ОПрМ). Контингенти збройних сил, що залучалися для їх проведення, як правило, крім сухопутних військ, включали частини і підрозділи військово-повітряних і військово-морських сил. Вони, як і звичайні угруповання збройних сил, мали на озброєнні важку військову техніку і відповідне спорядження, оскільки мандат операції з примусу до миру (повинен видаватися тільки на підставі рішення РБ ООН) передбачає застосування сили в необхідному обсязі, включаючи ведення великомасштабних бойових дій [11, с.337].

В ході таких операцій при виконанні завдань з підтримки миру миротворці по мандату ООН отримували право в разі необхідності використовувати силу згідно гл. VII Статуту ООН.

Операції з примусу до миру (англ. Peace enforcement operations) можна кваліфікувати як військові акції в підтримку дипломатичних зусиль по відновленню миру між сторонами конфлікту, одна або кілька з яких можуть не дати згоди на подібне міжнародне втручання і між якими може існувати стан війни [10, с.13].

Шостий етап (початок 1990-х рр. - по теперішній час) характеризується проведенням різноманітних операцій з підтримки і примусу до миру.

На початку 1990-х рр. ліквідація Організації Варшавського договору, крах системи соціалізму, розпад СРСР, кінець біполярного устрою світу, процес глобалізації, що почався, призвели до дестабілізації міжнародної обстановки, різкого загострення напруженості як усередині окремих держав, так і між деякими з них. У зв'язку з цим досить широкого поширення набули вже відомі операції по примусу до миру.

Прикладами таких операцій можуть служити: Перша операція ООН в Сомалі (1992-1993), Друга операція ООН в Сомалі (1993-1995), Операція допомоги ООН Руанді (1993-1996), Операція ООН у Демократичній Республіці Конго, заснована в 1999 р, операція в колишній Югославії з участю Сил ООН з охорони (1992-1995) і операції, засновані по мандату ООН, але під керівництвом НАТО в Боснії та Герцеговині – Сили по виконанню угод (1995-1996) та ін.

За Статутом ООН (Глава VII ст. 47, п. 3) в разі використання її збройних сил для підтримки або відновлення міжнародного миру політичне керівництво ними здійснює Рада Безпеки, а стратегічне - Військово-штабний комітет (ВШК) [9].

В кінці XX в. найпоширенішими формами військового протиборства стали: внутрішній збройний конфлікт, громадянська війна і локальний військовий конфлікт, викликані різноманітними причинами. В Європі з особливою гостротою ці проблеми проявилися в колишніх державах соціалізму з федеративним устроєм (СРСР, Югославія).

Розпад Радянського Союзу і Федеративної Республіки Югославія призвів до відновлення давніх етнічних і релігійних конфліктів. У 1989-1992 рр. тут виникло понад 10 етно-політичних конфліктів.

Відсутність стабільності спостерігається досі і на африканському континенті: в південній частині Африки в 90-рр XX ст. вибухнуло понад 25 нових локальних воєн і збройних конфліктів.

За роки після закінчення Другої світової війни на земній кулі сталося понад ста великих міжнародних конфліктів, в яких, за деякими підрахунками, загинуло близько 20 млн чол. Лише за одне десятиліття, з 1990 по 2000 р, війни і збройні конфлікти забрали понад 5 млн життів. У конфлікти виявилися втягнутими понад ста держав, в тому числі і великі держави. Тільки в 1995 р. в 25 різних регіонах світу відбулося 30 великих збройних конфліктів. Причому за рік до цього щонайменше в 5 з 31 збройного конфлікту держави використовували свої регулярні збройні сили [6].

З заснуванням першої операції з підтримання миру під егідою ООН в 1948 р. і по серпень 2020 р. була проведена 71 миротворча операція (як за участю військових спостерігачів, так і миротворчих сил), в тому числі: з 1948 по 1989 рр. - 16 операцій, з 1990 по 2020 рр. - 55. За 56 років (з початку операцій по серпень 2020 р.) в миротворчих операціях ООН брало участь близько 1 млн військовослужбовців, поліцейських і громадянського персоналу зі 130 країн (Додаток А).

Аналіз миротворчих операцій ООН останніх років наочно свідчить про зростання числа військовослужбовців, задіяних в ОПМ (Додаток Б). Так, якщо в листопаді 2002 р. в 15 операціях ООН з підтримання миру було задіяно 44 тис. військовослужбовців і поліцейських, то в серпні 2020 р. – вже 84 382 військовослужбовців і поліцейських (на 13 операцій)[12].

Проте, слід зазначити, що останнім часом виникли відносно нові джерела зовнішніх і внутрішніх загроз у вигляді міжнародного тероризму і організованої злочинності, наркобізнесу, контрабанди зброї і військової техніки, небезпеки екологічних катастроф, які вимагають адекватних реакцій

міжнародної спільноти. Вони часто стають причиною воєнно-політичних криз і збройних конфліктів на початку XXI ст. для багатьох народів Азії, Африки, Латинської Америки і раніше відносно стабільною Європи.

Участь України в операціях з підтримання миру і безпеки розпочалась із затвердженням Верховною Радою України Постанови від 3 липня 1992 р. № 2538-XII «Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії».

Починаючи з 1992 р. близько 45 тисяч військовослужбовців Збройних Сил України взяли участь у 27 операціях. Наразі блакитні шоломи представляють Україну у 6-ти ОПМ ООН: Місії ООН із стабілізації в ДР Конго, Місії ООН у Південному Судані, Силах ООН з підтримання миру на Кіпрі, Місії ООН у справах тимчасової адміністрації в Косово, Тимчасових силах ООН із забезпечення безпеки в Аб'єй та Багатопрофільній інтегрованій місії ООН зі стабілізації у Малі. Український національний контингент у складі Місії ООН із стабілізації в ДР Конго є найбільшим за чисельністю та включає 18 окремий вертолітний загін ЗС України [13].

В цілому сьогодення миротворча діяльність ООН з використанням військових спостерігачів і військових контингентів держав-членів за своєю складністю і масштабами виходить далеко за рамки традиційних операцій з підтримки миру.

Крім традиційних в ході миротворчих місій і операцій нового покоління вирішуються наступні завдання:

- припинення військових дій між ворогуючими сторонами, їх розведення і встановлення миру;
- забезпечення режиму безпеки в районі конфлікту;
- підтримка безпеки в портах, аеропортах і на інших комунікаціях;
- забезпечення демілітаризації районів, що знаходяться під захистом ООН;

- охорона міжнародного персоналу;
- спостереження за зонами заборони польотів в зонах безпеки в районі конфлікту, здійснення дій по перешкодженню таким польотам;
- надання надзвичайної і гуманітарної допомоги населенню в районі конфлікту;
- надання допомоги в демобілізації і реінтеграції колишніх комбатантів;
- сприяння в створенні нових (модернізованих) національних збройних сил, поліцейських загонів та інших правоохоронних структур;
- роззброєння ворогуючих сторін, участь і сприяння в розмінуванні та знищенні мін та боєприпасів;
- надання допомоги біженцям і переміщеним особам, сприяння в поверненні їх в місця постійного проживання;
- сприяння в проведенні референдумів, конституційних і правових реформ;
- надання допомоги в реформуванні або створенні нових адміністративно-державних структур;
- здійснення повного адміністративного управління в районі конфлікту;
- надання допомоги в проведенні виборів, спостереження і контроль за їх проведенням;
- контроль дотримання прав людини та надання консультацій з питань розвитку цих прав.

За роки своєї діяльності ООН набула не тільки «позитивний багаж» миротворчої діяльності, а й негативний досвід. Однак більшість держав вважає, що вирішення багатьох проблем сучасності можливо шляхом

активного використання багатосторонніх механізмів, розроблених ООН, в тому числі і в сфері підтримки миру.

Незважаючи на кризові явища сучасної миротворчості, які з особливою гостротою проявилися, зокрема, в односторонній акції НАТО в Косово, діях США в Іраку, Російської Федерації в Грузії та Україні, багатьма державами підтримується необхідність збереження ООН як відповідальної за підтримання миру організації.

Оцінюючи ефективність миротворчих операцій ООН, слід відзначити, що безсумнівним успіхом миротворчих операцій ООН в науковому середовищі прийнято вважати місію ООН в Сьєрра-Леоне, що тривала з 1999 по 2005 рр. Завдання, поставлені в мандаті, були в більшості виконані: припинення вогню, сприяння наданню гуманітарної допомоги, координація дій з правоохоронними органами, підтримка в проведенні виборів. Підводячи підсумки операції, Генеральний Секретар ООН Пан Гі Мун повідомив, що в її ході було здійснене роззброєння 75 тисяч бойовиків і знищено понад 42 тисяч одиниць військової техніки [14, с. 162].

Тривалий час позитивним чином оцінювалася миротворча місія ООН в Бурунді, що діяла до 2006 р. Безсумнівно, операція по відновленню миру привнесла позитивні зміни в тяжку ситуацію в країні. Було забезпечено припинення вогню, прийнята конституція в ході референдуму, проведені демократичні вибори. Проте, з 2015 р. в країні вирують антиурядові протести, які спричинили численні людські жертви. В даний час з країни надходять повідомлення про масові позасудові страти та інші порушення прав людини. Імовірно країна знову стоїть на порозі громадянської війни.

Успішними виявилися місії в Східному Тиморі, Центральноафриканській Республіці, Ліберії і Гаїті. Частковий успіх був досягнутий в Кот-д'Івуарі, Конго, і Судані. В ході їх проведення мандат був виконаний не в повному обсязі, зокрема не було проведене роззброєння, так само як і не було відновлено правопорядок на території цих країн.

Низка інших операцій, проведених ООН, не мають подібних досягнень. Військові дії в ході громадянської війни в Руанді не припинялися навіть під час миротворчої діяльності ООН. В період присутності військової місії ООН число жертв не зменшувалася, а, навпаки, збільшувалося. Катастрофа в Руанді стала явним показником неефективності миротворчих дій ООН. Геноцид жахливого масштабу в 1994 році забрав життя мільйона людей на очах у світової громадськості в особі ООН [15, с. 48].

Однією з найбільш кровопролитних місій ООН стала операція в Демократичній Республіці Конго. Людські жертви, нестабільна ситуація в країні супроводжувалися повідомленнями про перевищення миротворцями своїх повноважень. Повідомлення включали звинувачення в насильстві, що застосовується до цивільних конголезців, участі в нелегальній торгівлі золотом і каситеритом та інших порушеннях, несумісних з оонівським мандатом [16, с. 80].

«Блакитні шоломи» виявилися нездатними запобігти трагедії в Боснії у 1995 році. Місто Сребрениця було оголошене «безпечною зоною», що знаходиться під контролем миротворців ООН, було зайняте армією боснійських сербів, що призвело до масштабних вбивств мусульман-боснійців [17, с. 214].

Місія ООН в Лівані була ініційована як тимчасова, проте присутність в регіоні миротворців ООН триває з 1978 р. по нинішній час і продовжується щопівроку тимчасовим мандатом. Місія піддавалася критиці обох сторін конфлікту. Ізраїль звинувачував миротворців ООН не тільки в пасивному сприянні бойовикам «Хезболли», але і в активній співпраці з цією організацією. «Хезболла», в свою чергу, звинувачувала співробітників ООН в перевищенні своїх повноважень [18].

Крім цього, зберігається проблема неефективності посередництва ООН в рішеннях конфліктів на Кіпрі, в Сомалі, Сирії, Лівії і, наразі, в Україні.

Аналіз становлення та розвитку миротворчої діяльності ООН дозволяє зробити ряд висновків. В даний час більшість операцій ООН можна оцінити

як мало- або середньо-ефективні. Підвищення ефективності можна добитися шляхом превентивних, запобіжних заходів, що передують безпосередньому розгортанню конфлікту. Необхідно реформувати систему миротворчості, включивши в неї право застосування сили з метою забезпечення захисту, а не тільки лише міркування самооборони. Більш того, Раді Безпеки необхідно ввести універсальну систему координації миротворчих зусиль в рамках однієї операції: уніфіковані концепції конфліктних ситуацій і алгоритм їх вирішення.

Вкрай важлива аналітична робота з конфліктними регіонами, яка дозволила б виявляти ризики на ранніх етапах. Як елемент контролю за регіонами з підвищеною конфліктністю, слід використовувати медіа-стратегію і ЗМІ, які можуть сприяти встановленню миру.

Крім того, персонал ООН зобов'язаний утримуватися від дій, несумісних з мандатом. Для цього слід ввести навчальні курси, які надали б миротворцям необхідні знання та навички, необхідні для міжкультурних комунікацій.

1.3. Роль миротворчості в підтримці міжнародного миру і безпеки

Сучасні міжнародні відносини як і все людство в цілому відчують суттєві зміни, які передусім пов'язані з глобалізаційними процесами. Вони пронизують життя всієї людської спільноти і зокрема впливають на кожну окрему людину. Виходячи з того, що держави в сучасних умовах взаємопов'язані і будь-яка проблема (соціальна, політична, релігійна, екологічна), що виникла в окремій країні може вплинути на сусідні і навіть на дуже віддалені країни і регіони, сьогодні постало перед людством серйозне завдання - створення механізму подолання та попередження криз та кризових явищ, які можуть призвести до катастроф.

В основі загальної колективної безпеки лежить Статут ООН, цілі і принципи якого є цілями і принципами права міжнародної безпеки.

Необхідність проведення міжнародних миротворчих операцій (місій), здійснюваних на основі положень Статуту ООН при суворому дотриманні норм міжнародного права, стала очевидною вже незабаром після створення ООН. Згідно VI та VII розділів Статуту ООН, Рада Безпеки несе основну відповідальність за збереження міжнародного миру та безпеки. Існування такого органу, як РБ ООН надає можливість блокувати намагання окремих держав нарощувати військові потужності, розвивати свої агресивні наміри шляхом безкарного захоплення території сусідніх держав та ведення широкомасштабних війн на планеті [19].

Головний упор в системі загальної колективної безпеки ООН ставиться на попередження загрози миру шляхом створення і підтримки всебічної системи мирного співробітництва. Держави зобов'язані дотримуватися принципів незастосування сили та мирного вирішення міжнародних суперечок, а також об'єднувати свої сили для підтримання миру і безпеки.

Першочергове значення в системі загальної колективної безпеки ООН приділяється неприпустимості застосування сили - право застосовувати силу належить виключно Раді Безпеки і лише у випадках, передбачених Статутом ООН. Винятком із заборони застосування сили є її застосування в цілях адекватної самооборони до тих пір, поки з боку Ради Безпеки ООН не буде вжито відповідних заходів [20, с. 121].

Важливим інструментом підтримання миру і міжнародної безпеки є миротворчі операції ООН. Їх діяльність заснована на цілому ряді Резолюцій Генеральної Асамблеї, прийнятих відповідно до Статуту ООН. Генеральна Асамблея регулярно розглядає питання про миротворчі операції. Необхідність такого розгляду обумовлена тим, що проведення миротворчих операцій не передбачене самим Статутом, а виходить із цілей і принципів ООН [21, с. 138].

При здійсненні миротворчих операцій ООН можуть переслідуватися наступні завдання:

- 1) розслідування інцидентів і проведення переговорів з конфліктуючими сторонами з метою їхнього примирення;
- 2) перевірка дотримання домовленості про припинення вогню;
- 3) сприяння підтримці законності і правопорядку;
- 4) надання гуманітарної допомоги;
- 5) спостереження за ситуацією.

У всіх випадках операції повинні суворо дотримуватися наступних умов:

- прийняття Радою Безпеки рішення про проведення операції, визначення її мандата і здійснення загального керівництва за згодою сторін в конфлікті;
- добровільність надання військових контингентів державами-членами, прийнятними для сторін;
- фінансування міжнародним співтовариством;
- командування Генерального секретаря з наданням повноважень, що впливають із мандата, наданого Радою Безпеки;
- неупередженість сил і зведення до мінімуму застосування військової сили (тільки для самооборони) [5, с. 117].

Фінансування миротворчих місій ООН є обов'язком всіх членів організації. Персонал миротворчих сил ООН користується недоторканністю і не може піддаватися нападу з боку конфліктуючих сторін. Держави зобов'язані встановити кримінальну відповідальність по відношенню до тих осіб, які зазіхають на персонал ООН. З іншого боку, учасники миротворчої операції зобов'язані дотримуватися законів країни перебування.

Багатонаціональні операції розгорталися на додаток до операцій ООН в Сомалі, Руанді, Гаїті, а також в Боснії і Герцеговині. У 1997 році Рада Безпеки ООН санкціонувала дії «коаліції країн» в зв'язку з ситуацією в Албанії. Вона також дозволила розгортання багатонаціональних миротворчих сил в Центральноафриканській Республіці. У березні 1998 р. ці

сили були замінені Місією ООН в Центральноафриканській Республіці (МООНЦАР) [3, с. 168].

Миротворчі місії засновують, а також визначають їх завдання п'ятнадцять держав - членів Ради Безпеки, а не Генеральний секретар ООН. У Статуті ООН конкретно вказується, що Рада Безпеки несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки. Кожен з п'яти постійних членів Ради Безпеки – Китайська народна республіка, Російська Федерація, Велика Британія, Сполучені Штати Америки і Франція - може накласти вето на будь-яке рішення, що стосується операцій з підтримання миру.

Після першої офіційної місії по роз'єднанню воюючих сторін під час Суецької кризи в 1956 р. миротворчість неодноразово використовувалася з метою врегулювання і стримування конфліктів. Тобто миротворчість дозволила, як мінімум, замінити систему самооборони в міжнародній політиці наданням сторонам в конфлікті безкорисливої і неупередженої зовнішньої допомоги. На основі цього можна окреслити характеристику миротворчої операції ООН на двох рівнях: стратегічному і тактичному. На стратегічному рівні миротворчість націлена, перш за все, на врегулювання і стабілізацію відносин в міжнародному співтоваристві. З цією метою миротворчі операції використовувалися для підтримки або відновлення суверенітету держав, які стикаються із зовнішньою загрозою або внутрішньою дезінтеграцією. На тактичному рівні миротворчість складається з операцій, які засновуються ООН, державами або групами держав (коаліцією держав, які висловили на те бажання) або регіональними та субрегіональними організаціями (самостійно або у співпраці з ООН) і засновані на розгортанні негромадянського персоналу (військовослужбовців і (або) співробітників правоохоронних органів), зазвичай за згодою відповідних сторін, з метою забезпечити неупереджене роз'єднання цих сторін, для того щоб запобігти, обмежити, пом'якшити або припинити конфлікт, а може бути, і відновити мир між його учасниками [22].

З часу свого заснування в 1956 р. багатонаціональні операції по підтримання миру і миробудівництву отримали вражаючий розвиток. Спочатку, коли в 1992 р. був створений Департамент ООН з підтримання миру і відповідні структури з управління операціями, цей розвиток носив організаційний характер. Почавши з простого розведення сторін під час Суецької кризи в 1956 р., місії ООН перетворилися в дійсно багатофункціональні операції, такі як операції в Намібії в 1989-1990 рр., в Камбоджі в 1992-1993 рр. і на Гаїті 1993 р.

Проте подібні багатонаціональні місії ООН не є панацеєю. Вони набули поширення через неможливість створити систему колективної безпеки, передбачену Главою VII Статуту ООН. Миротворчі операції, що проводилися ООН в 2000-х рр., носили більш складний характер, ніж операції періоду холодної війни, проте вони несли відбиток обмежень, властивих їм з самого моменту їх створення [22].

Таким чином, одне з найважливіших завдань ООН, заради чого ця Організація і створювалася, - це запобігання війнам і збройним конфліктам. Відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки несуть всі держави-члени ООН. З 1948 р. в різні періоди для проведення миротворчих операцій свій персонал надавали понад 110 країн. Станом на початок 2020 р. військовий і цивільний поліцейський персонал для поточних місій надають ООН близько 80 держав. Цивільний персонал для миротворчих місій надається практично всіма країнами [12].

Проте, з огляду на колосальну кількість конфліктних ситуацій і затяжний процес регулювання можна говорити про те, що міжнародна спільнота до тепер не виробила дієвих механізмів вирішення проблем безпеки. Миротворчість все більше набуває популярності і перетворюється на один з актуальних видів міжнародної діяльності у світі.

Таким чином ефективних стандартних рецептів врегулювання збройних конфліктів міжнародна спільнота не виробила й дотепер. На думку експертів причина цього криється у невирішеному протиріччі між основними

принципами міжнародного права – правом націй на самовизначення та правом окремих держав на суверенітет і територіальну недоторканість. Все це доводить суперечливе значення миротворчих операцій в сучасних міжнародних відносинах оскільки з одного боку вони сприяють створенню безпечнішого світу, а з іншого провокують подальші проблеми і конфлікти.

Проте, не дивлячись на всі недоліки і обмеження, в тих ситуаціях, коли потрібне проведення миротворчих операцій, міжнародне співтовариство все одно вибирає ООН. Бажання України залучити миротворців ООН для вирішення конфлікту на Донбасі служить тому хорошим нагадуванням. Він показує, що в даний момент ООН все-таки залишається основною організацією, що займається врегулюванням конфліктів в міжнародному співтоваристві.

Виходячи з викладеного, можна дійти висновку, що миротворчі сили ООН відіграють важливу роль у врегулюванні як міжнародних, так і локальних конфліктів на релігійному, етнічному ґрунті, що ставлять під загрозу мир і цілісність суверенних держав. Також зростає значення миротворчих місій ООН у врегулюванні конфліктів неміжнародного характеру, що представляє новий напрямок в діяльності організації.

Висновки до Розділу 1

Миротворчі операції ООН є важливим інструментом підтримання миру і міжнародної безпеки. Їх діяльність заснована на цілому ряді Резолюцій Генеральної Асамблеї, прийнятих відповідно до Статуту ООН. Генеральна Асамблея регулярно розглядає питання про миротворчі операції, оскільки проведення миротворчих операцій не передбачене самим Статутом, а виходить з цілей і принципів ООН.

Миротворчі операції поділяються на: 1) превентивні дії (акції) по збереженню миру, 2) операції зі встановлення миру, 3) операції з підтримки миру, 4) операції з примусу до миру, 5) постконфліктну побудову миру, 5) гуманітарні акції.

Перша миротворча операція ООН була заснована в травні 1948 р. на Близькому Сході для врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту і називалася «Орган ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я» (ОНВУП). Це була спостережна місія, до складу якої входили військові спостерігачі з держав-членів ООН.

З заснуванням першої операції з підтримання миру під егідою ООН в 1948 р. і по серпень 2020 р. було проведено 71 миротворча операція (як за участю військових спостерігачів, так і миротворчих сил), в тому числі: з 1948 по 1989 рр. - 16 операцій, з 1990 по 2020 рр. - 55. За 56 років (з початку операцій по серпень 2020 р.) в миротворчих операціях ООН брало участь близько 1 млн військовослужбовців, поліцейських і громадянського персоналу зі 130 країн.

Особливості миротворчої діяльності ООН полягають в наступному:

1. Фінансування миротворчих місій ООН є обов'язком всіх членів організації.
2. У Резолюціях Генеральної Асамблеї особливо підкреслюється значення співпраці з регіональними організаціями в справі здійснення миротворчих місій.
3. Персонал миротворчих сил ООН користується недоторканністю і не може піддаватися нападу з боку конфліктуючих сторін.
4. Держави зобов'язані встановити кримінальну відповідальність по відношенню до тих осіб, які зазіхають на персонал ООН. З іншого боку, учасники миротворчої операції зобов'язані дотримуватися законів країни перебування.

РОЗДІЛ 2. МІСЦЕ МИРОТВОРЧОСТІ У СИСТЕМІ МЕХАНІЗМІВ ПІДТРИМКИ МІЖНАРОДНОГО МИРУ ТА БЕЗПЕКИ

2.1. Система органів ООН, відповідальних за підтримання міжнародного миру та безпеки

Основою всієї системи колективної безпеки в рамках ООН виступає сукупність спеціальних органів, наділених конкретними обов'язками і повноваженнями в галузі міжнародної миротворчості. До таких обов'язків відносяться заходи щодо мирного вирішення спорів і дії з попередження загроз та порушень миру й актів агресії. Відповідно до Статуту такі органи поділяються на головні, допоміжні і сесійні. До головних органів ООН, що безпосередньо відповідають за забезпечення міжнародного миру і безпеки, відносяться Рада Безпеки, Генеральна Асамблея, Секретаріат на чолі з Генеральним секретарем. Допоміжні органи відповідно до ст.ст. 20 і 29 Статуту ООН можуть створюватися як Генеральною Асамблеєю, так і Радою Безпеки ООН для більш ефективного здійснення ними своїх функціональних обов'язків.

Число допоміжних органів ООН, що займаються вирішенням питань, що стосуються миротворчості, так само як і їх функції, непостійне. Вони залежать від конкретних завдань, що стоять перед головними органами ООН, наділеними повноваженнями у даній сфері. До основних постійних допоміжних (спеціалізованих) органів, що надають допомогу головним органам ООН в підтримці міжнародного миру і безпеки, слід віднести: Спеціальний комітет Генеральної Асамблеї ООН з операцій по підтриманню миру, Департамент з політичних питань, Департамент операцій з підтримання миру, Департамент з питань роззброєння і регулювання озброєнь, Військово-штабний комітет при Раді Безпеки ООН і деякі інші. У різні роки до вирішення науково-теоретичних і, головним чином, практичних питань миротворчості залучалися найрізноманітніші допоміжні органи ООН.

Вони в подальшому були ліквідовані або замінені органами з подібними або розширеними функціями [24].

Серед шести головних органів ООН найважливішими з точки зору підтримання міжнародного миру та безпеки й забезпечення відповідного регулювання міжнародних відносин є Рада Безпеки та Генеральна Асамблея. Водночас, розмежовуючи компетенцію цих двох органів, Статут ООН «зберігає пріоритет Ради Безпеки», яка, відповідно до п. 1 ст. 24 Статуту, несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки й діє від імені всіх членів ООН при виконанні обов'язків, що витікають з цієї відповідальності. Діяльність Ради Безпеки ООН, яка складається з 15 членів, зосереджена на вирішенні конкретних завдань, пов'язаних із підтриманням міжнародного миру та безпеки. Зокрема, відповідно до Статуту ООН, вона уповноважена розслідувати будь-який спір або ситуацію, здатну призвести до ускладнення міжнародних відносин або викликати спір, та рекомендувати процедуру або методи врегулювання; визначати існування загрози миру, порушення миру або акту агресії та робити рекомендації або вирішувати про те, яких заходів слід вжити для підтримання або відновлення міжнародного миру та безпеки, включаючи примусові заходи, пов'язані з використанням збройної сили, тощо. У рамках цієї діяльності Рада Безпеки ООН приймає як рекомендації, які не накладають на держави правових зобов'язань (хоча ці рекомендації мають значну морально-політичну вагу, й їх невиконання може спричинити «великі політичні наслідки», так і юридично обов'язкові рішення. Особливе значення у цьому контексті має ст. 25 Статуту ООН, згідно якої члени ООН погоджуються підкорятися рішенням Ради Безпеки ООН та виконувати їх [25, с. 360].

Водночас Генеральна Асамблея ООН, в якій представлені всі її держави-члени, уповноважена обговорювати будь-які питання або справи в межах Статуту ООН та робити рекомендації членам ООН і Раді Безпеки. Однак п. 1 ст. 12 Статуту передбачає, що коли Рада Безпеки ООН виконує свої функції по відношенню до певного спору або ситуації, Генеральна

Асамблея не має права робити рекомендації щодо них, якщо Рада Безпеки не запросить про це. Генеральна Асамблея може звертати увагу Ради Безпеки на ситуації, здатні загрожувати міжнародному миру та безпеці; вона уповноважена розглядати загальні принципи співробітництва у справі підтримання міжнародного миру та безпеки; обговорювати будь-які питання, що відносяться до цієї сфери, та робити відповідні рекомендації (з урахуванням п. 1 ст. 12 Статуту ООН). При цьому будь-яке питання у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки, з якого необхідно вжити дію, передається нею на розгляд Ради Безпеки, до або після обговорення. У рамках своєї діяльності у вказаній сфері Генеральна Асамблея ООН приймає акти «без обов'язкової юридичної сили» (на відміну від актів юридично обов'язкового характеру, які стосуються окремих аспектів функціонування інституційного механізму ООН).

Таким чином, Рада Безпеки ООН, до повноважень якої «включені активні владного характеру дії на захист миру», відіграє провідну роль у питаннях, безпосередньо пов'язаних із підтриманням міжнародного миру та безпеки, однак Генеральна Асамблея ООН має важливе значення при вирішенні загальних питань у цій сфері. Крім того, Генеральна Асамблея сприяє міжнародному співробітництву в економічній, соціальній сферах, сфері культури, освіти, охорони здоров'я, здійснення прав людини та основних свобод, і вона уповноважена організовувати дослідження й робити рекомендації з метою заохочення прогресивного розвитку міжнародного права та його кодифікації, сприяючи, таким чином, створенню умов для панування міжнародного миру та безпеки [26, с. 175].

Отже миротворчі місії засновують, а також визначають їх завдання п'ятнадцять держав-членів Ради Безпеки ООН. У Статуті ООН конкретно вказується, що Рада Безпеки несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки. Кожен з п'яти його постійних членів – Російська Федерація, Китайська Народна Республіка, Велика Британія, США і Франція – може накласти вето на будь-яке рішення, що стосується операцій

з підтримання миру. Відповідно до прийнятого в ООН розподілу обов'язків Рада Безпеки здійснює загальне керівництво, а Генеральний секретар разом з очолюваним ним Секретаріатом ООН реалізує його рішення.

Робота Ради Безпеки ООН регламентується Тимчасовими правилами процедури [27], а при плануванні нової миротворчої операції розвивається відразу за кількома напрямками, таким як:

- розсилка Генеральним секретарем ООН повідомлень державам-членам з пропозицією робити заявки на участь у миротворчій операції шляхом виділення національних контингентів в той чи інший компонент запланованої операції (військовий, поліцейський, цивільний) і початок переговорів про укладення відповідних угод (Угода про статус сил – SOFA «Status of Forces Agreement»);
- розробка схеми мандата майбутньої миротворчої операції, тобто складання переліку завдань, які постануть перед миротворчою місією. При цьому коло таких завдань може бути як масштабним, так і обмеженим. Далі, в залежності від узгоджених цілей і того, відповідно до якої глави Статуту ООН планується проводити операцію, розробляються Правила застосування сили (Rules of Engagement);
- вироблення державами-членами Ради Безпеки ООН загального політичного підходу до вирішення конкретного конфлікту з урахуванням національних позицій, оцінок регіональних організацій, думок зацікавлених держав тощо, а також одночасний розподіл обов'язків між різними учасниками (ООН, міжнародними фінансовими організаціями, регіональними організаціями) в інтересах сприяння врегулюванню [27]. Але успіх вищевказаних заходів залежить і від злагодженості взаємодії між державами-членами Ради Безпеки ООН і Секретаріатом ООН.

Резолюції Ради Безпеки можуть бути представлені двома типами: рекомендації та рішення. На відміну від перших, другі мають юридично-обов'язкову силу. Рада Безпеки ООН при регулюванні проведення миротворчих операцій вдається до прийняття резолюцій обох видів.

Нормами «м'якого права», що мають виключно рекомендаційно-інформаційний характер, прийнято вважати зміст інших нормативних актів, які регламентують проведення операцій з підтримання миру. Зокрема, заяви Голови Ради Безпеки і листи Генерального секретаря ООН та Голови Ради Безпеки ООН. Щодо листування вищих посадових осіб ООН, то вони спрямовані на інформування про призначення спеціальних представників для конкретних ОПМ, персонального складу місій, поточний контроль за їх проведенням.

Заяви Голова Ради Безпеки ООН призначені для того, аби вже після запровадження конкретної ОПМ закликати конфліктуючі сторони до пошуку мирних засобів вирішення конфлікту, виразити позицію Ради Безпеки щодо стану врегулювання конфлікту, підтвердити важливість досягнутих мирних угод (якщо в результаті діяльності миротворців такі є) та необхідність дотримання їх сторонами [28].

При цьому роль Ради Безпеки ООН у військовій складовій є не настільки суттєвою. Механізм вироблення загального підходу до військової сторони місії є досить розмитим, не задіяний повною мірою потенціал військових радників і, в кращому випадку, вибірково використовуються національні можливості. В результаті інколи не виконуються статутні вимоги, які дозволяють Раді Безпеки ООН грати суттєву роль і в цій площині [29].

Ще одним важливим інструментом у плануванні миротворчих операцій є Спеціальний комітет Генеральної Асамблеї ООН з операцій з підтримання миру. На відміну від Ради Безпеки ООН, він відіграє роль дорадчого механізму, покликаного розглядати весь комплекс питань, пов'язаних з проведенням миротворчих операцій, здійснювати теоретичне опрацювання напрямків діяльності та потреб в цій галузі. За результатами роботи щорічної сесії Комітет готує проєкт політичного рішення, який проходить фінансову експертизу перед тим, як отримати чинності у вигляді відповідної резолюції Генеральної асамблеї ООН. Якщо в результаті Рада Безпеки ООН приходить

до висновку, що розгортання операції ООН з підтримання миру є найбільш адекватним заходом, вона офіційно санкціонує проведення операції шляхом прийняття резолюції. У резолюції визначаються мандат і масштаби операції і детально викладаються завдання, які повинна виконати операція. Потім Генеральна Асамблея ООН затверджує бюджет і ресурси операції, Генеральний секретар призначає главу місії (зазвичай це спеціальний представник) для керівництва операцією з підтримання миру, командувача силами операції з підтримання миру, комісара поліції і старший цивільний персонал [30].

На департамент операцій з підтримання миру (ДОПМ - Department of Peacekeeping Operations) і департамент польової підтримки (ДПП - Department of field support) покладаються обов'язки щодо кадрового комплектування цивільних компонентів операції з підтримання миру.

Департамент операцій з підтримки миру (ДОПМ) є оперативним підрозділом Генерального секретаря ООН для всіх операцій підтримання миру (ОПМ) ООН і відповідає за здійснення керівництва, управління, планування і підготовку цих операцій, забезпечує у всьому світі політичне і директивне керівництво операціями ООН з підтримання миру і підтримує контакти з Радою Безпеки ООН, країнами-постачальниками контингентів (КПК) і сторонами в конфлікті в контексті виконання мандатів Ради Безпеки ООН.

Метою ДОПМ є забезпечення узгодженості зусиль ООН, урядових і неурядових суб'єктів при проведенні миротворчих операцій. В інтересах інших політичних місій і місій ООН з миробудівництва ДОПМ також виконує такі завдання:

- готує керівні вказівки і надає підтримку з питань діяльності військових контингентів і поліції;
- служить в якості координаційного центру ООН з питань розмінування;

- надає основні та допоміжні послуги Спеціальному комітету з операцій по підтриманню миру;
- на основі рішень Ради Безпеки ООН розробляє політику і процедури для започаткування нових ОПМ і ефективного функціонування поточних операцій;
- забезпечує за допомогою переговорів з урядами держав-членів надання військових підрозділів і спорядження, а також іншого військового, поліцейського і цивільного персоналу, необхідного для ОПМ;
- розробляє оперативні плани і методологію для багатопланових операцій, а також координує інші адміністративно-технічні, кадрові та суміжні питання.

Департамент польової підтримки (ДПП) сприяє місіям у питаннях фінансування, матеріально-технічної підтримки, інформаційно-комунікаційних технологій, людських ресурсів і загального управління.

Під керівництвом глави місії, ДОПМ і ДПП здійснюється планування політичного, військового, оперативного аспектів і підтримки ОПМ. Етап планування зазвичай включає створення в центральних установах спільної робочої групи або комплексної цільової групи місії за участю всіх відповідних департаментів, фондів і програм ООН. Після цього в максимально стислі терміни здійснюється розгортання операції з урахуванням умов безпеки і політичної ситуації на місцях. Як правило, операція починається з висунення передової групи для організації штаб-квартири місії і поступово розширюється, охоплюючи всі компоненти і регіони, передбачені мандатом.

У міру розвитку миротворчості та ускладнення завдань, які нею виконуються, постала необхідність у створенні нових форм співпраці між «законодавчими» органами ООН, до яких відносяться Рада Безпеки і Генеральна асамблея ООН, з одного боку, і КПК, з іншого. Однією з таких форм стали спеціальні зустрічі членів Ради Безпеки ООН з представниками

КПК, які проводяться головою Ради Безпеки ООН, а беруть участь в них тільки представники держав-членів Ради Безпеки ООН і тих країн, які планують направити свої контингенти на конкретну заплановану операцію. Головна мета зустрічей – щоб члени Ради Безпеки ООН і представники Секретаріату ООН змогли «з перших рук» ознайомитися з позицією і оцінками держав, чиї громадяни будуть безпосередньо брати участь в тій чи іншій операції [31, с.143].

Запровадження практики спеціальних зустрічей сприяло посиленню впливу держав-членів на процеси планування миротворчих місій. Це дозволило усунути один із основних недоліків в процесі прийняття рішень при плануванні операцій – недостатнє врахування думок КПК як в момент підготовки нової операції, а також її організації, так і в ході можливих коригувань мандата. В результаті досконального аналізу й розгляду цього питання була розроблена резолюція No. 1353 Ради Безпеки ООН, в якій були викладені принципи співробітництва Ради Безпеки ООН з КПК, пов'язані з цим оперативні питання, а також передбачалися формат і процедури зустрічей з КПК [32].

Таким чином, незважаючи на реформування і наявність ефективних методів і форм ведення миротворчих операцій ООН, механізм їх регулювання потребує постійного вдосконалення, що пов'язано, насамперед, з нестабільністю політичних систем, численними, непередбачуваними за своїми наслідками, важко контрольованими збройними конфліктами. Все це представляє загрозу миру і безпеки всього світового співтовариства. За цих обставин ООН продовжує залишатися гарантом глобальної безпеки.

2.2. Участь поліцейських спостерігачів в миротворчих операціях ООН з підтримання миру

Протягом кількох десятиліть Статут ООН і мандати миротворчих операцій, що формуються на його основі, залишалися єдиною юридичною підставою для включення цивільної поліції до складу миротворчих сил. В

кінці 1980-х рр. світове співтовариство усвідомило, що такий підхід, при всій його універсальності, не здатен заповнити всі численні прогалини і вирішити проблеми, що накопичилися на той час у правовій базі.

Результатом став виступ Генерального секретаря ООН з ініціативою про підготовку типової угоди між Організацією та її державами-членами, які надають їй персонал для операцій з підтримання миру [33]. Аналіз тексту Типової угоди не дозволяє виявити будь-яких посилань на Статут ООН, хоча в ньому є посилання на резолюції Ради Безпеки ООН і мандати миротворчих операцій ООН (тобто похідні від Статуту ООН документи). У той же час резолюція, яка затвердила Типову угоду, наголошує на важливості «збереження гнучкого підходу, необхідного для обліку різних можливих обставин». Очевидно, таку заяву було зроблено в результаті усвідомлення недосконалості норм Статуту ООН. «Гнучкий підхід» має на увазі оновлене, з урахуванням обставин, що змінилися, тлумачення правових приписів статутного документа ООН – тлумачення, яке б дозволило залучати в миротворчих операціях не тільки збройні сили.

«Гнучкість» підходу, так само як і необхідність створення додаткових правових підстав залучення персоналу до участі в миротворчих операціях ООН, були обумовлені також тим, що на початку 1990 рр. загроза міжнародному миру і безпеці виникла у відносно спокійному до цього європейському регіоні (колишня Союзна Республіка Югославія), що само по собі створило незвичне положення і могло в кінцевому підсумку мати серйозний негативний вплив на загальносвітову ситуацію.

Усі підрозділи поліції, що беруть участь у діяльності по підтриманню й відновленню миру, можуть бути інституційного, неінституційного й змішаного типу.

До поліцейських формувань інституційного типу варто віднести, у першу чергу, Поліцію ООН, ОБСЄ і ЄС.

Поліція ООН є провідним суб'єктом правоохоронної діяльності місії Організації Об'єднаних Націй по підтриманню й відновленню міжнародного миру і безпеки.

В офіційних документах центральних органів ООН відсутня дефініція поняття «Поліція ООН». Документи НАТО визначають Поліцію ООН як утворену й фінансовану Організацією Об'єднаних Націй поліцейське моніторингове формування, до складу якого входять спрямовані своїми національними урядами діючі й звільнені у відставку працівники поліції. Постійно діюча інструкція Міжнародних поліцейських сил спеціального призначення у редакції від 25 березня 2000 р. характеризує дані сили як поліцейський компонент місії ООН, персонал якого складається з професійних працівників поліції країн-членів ООН. Аналогічне визначення Поліції ООН дає й інструкція Міжнародних поліцейських сил спеціального призначення в редакціях від 28 січня 1998 р., 17 травня 1997 р. і 1 січня 1995 р. Наведені вище визначення характеризують лише організаційні аспекти діяльності Поліції ООН - комплектування й фінансування. Персонал Поліції ООН може комплектуватися громадянами держав, що не є членами ООН.

Для більш повного розуміння специфіки діяльності спеціальних поліцейських підрозділів (СПП) необхідно висвітлити деякі історичні події і аспекти, які сприяли появі спеціальних миротворчих підрозділів на території колишньої Союзної Республіки Югославія в Косово, вперше у міжнародній миротворчій діяльності та міжнародному миротворчому русі [34, с. 144].

Після закінчення бомбардувань Косово військами НАТО в червні 1999 р. до провінції колишній Югославії було введено війська НАТО та окремих країн, в тому числі України.

Ситуація після введення військ була нестабільною. Перш за все бойовики так званої «Армії визволення Косово» та звичайні бандити вбивали й грабували сербські родини, які ще не встигли втекти з Косово, та представників інших етнічних груп, хто не говорив албанською – горанці, босанці, роми.

Охороняти громадський порядок була покликана цивільна поліція ООН. Але, по-перше, контингент був не чисельним (в 1999 р. до кінця року було задіяно дві тисячі цивільних поліцейських, при потребі – сім тисяч). По-друге, цивільні поліцейські, які прибули до Косово з більше ніж 50 країн світу не завжди були готові протистояти масовому безладу, або проводити спеціальні операції по звільненню заручників та інші заходи, які проводяться спеціальними військовими підрозділами. Для виконання зазначених завдань треба було проводити практичні навчання та тренування, на що не було часу [35, с. 44].

Керівництво ООН усвідомлювало, що силові завдання в операціях невоєнного типу повинні виконуватися силовими структурами. Проте, як показувала практика, зі всіх силових структур збройні сили, особливо сили загального призначення, мабуть, в найменшій мірі підготовлені до виконання тих завдань, які більш всього характерні для операцій невоєнного типу. В умовах напруженості, зіткнень і масового озброєння населення в конфліктній зоні важливим є органічне поєднання поліцейських і військових навичок задіяних сил [34, с. 145].

Відповідно до цих обставин в ООН було прийняте рішення про створення спеціальних поліцейських підрозділів, які б могли вирішувати згадані вище завдання та допомагати працівникам цивільної поліції ООН виконувати обов'язки з охорони громадського порядку (далі – ОГП) та громадської безпеки (далі – ГБ). Було сформульовано настанову, згідно з якою підрозділи направлялися до миротворчої місії.

Згідно з Меморандумом про взаєморозуміння між Україною та ООН до складу сил міжнародної поліції місії ООН в Косово у вересні 2000 р. був направлений спеціальний поліцейський підрозділ МВС України. З 2000 р. в Косово знаходилось 5 СПП (575 осіб) та один кінологічний підрозділ (40 осіб з 25 службовими собаками) з України [35, с. 45].

Типова угода про статус сил між Організацією Об'єднаних Націй і країнами, в яких проводяться операції, чітко ділить персонал, що надається

державами-членами ООН, на військовий і цивільний (розділ VII). Громадянська поліція відноситься до цивільного персоналу, при цьому будучи самостійним відокремленим підрозділом миротворчих операцій ООН (окремим компонентом в умовах сучасних багатокомпонентних миротворчих операцій), що, безсумнівно, істотно підвищує її значення.

Відповідно до п. 18 Типової угоди, цивільний персонал, включаючи цивільну поліцію, підпадає під дію стандартних положень та інструкцій, які застосовуються щодо військових спостерігачів. Таким чином, гарантії, що надаються ООН військовому і цивільному персоналу, однакові за обсягом [36].

Також розподіл персоналу на військовий і цивільний націлений на формування чітких правових основ участі в миротворчих операціях ООН іншого, невійськового, персоналу. На початку миротворчої діяльності ООН військовий аспект був головним, і такий стан речей зберігався кілька десятиліть поспіль, що створило відчутну правову прогалину, що стало однією з причин кризи міжнародної миротворчості ООН на початку XXI ст. Розподіл персоналу на військовий і цивільний є спробою вирішення цієї проблеми.

Головними завданнями СПП є такі:

- забезпечення охорони громадського порядку в населених пунктах з нестабільною політичною та криміногенною обстановкою шляхом патрулювання;
- забезпечення охорони громадського порядку та безпеки під час проведення масових заходів, політичних мітингів, демонстрацій, спортивних змагань тощо, припинення масових безладів;
- забезпечення охорони правопорядку під час проведення резонансних судових засідань;
- охорона та конвоювання затриманих та взятих під варту осіб (конвоювання їх для проведення судових засідань в інші регіони);

- участь у проведенні спеціальних операцій із затримання небезпечних та озброєних злочинців, проведення обшуків спільно з відділами боротьби з незаконним обігом наркотиків, боротьби з організованою злочинністю, центральним антитерористичним підрозділом та іншими службами за заявками;

- фізична охорона та супроводження особливо важливих осіб (ескорти, охорона посадових осіб ООН під час їх візиту в зону відповідальності);

- супроводження та охорона небезпечних вантажів (вибухівки, зброї тощо);

- охорона особливо важливих об'єктів (будинків судів, місць утримання засуджених, місць та будинків, де проводяться певні заходи) [35].

Окремої уваги заслуговують норми Типової угоди, якими регулюється правовий статус осіб, які беруть участь в миротворчих операціях. Згідно п. 7 Угоди персонал, що надається в розпорядження ООН, прикомандирується до складу миротворчої операції і, перебуваючи під відповідальним командуванням ООН, залишається на національній службі. П. 9 Угоди встановлює, що поведінка такого персоналу повинна повністю відповідати інтересам Організації Об'єднаних Націй. Це означає, що при виконанні своїх обов'язків, персонал не повинен запитувати або приймати вказівки від будь якої влади, сторонньої для ООН, а національний уряд має утримуватися від дачі йому таких вказівок. Значення цієї норми визначається її чіткою спрямованістю на забезпечення найважливіших миротворчих принципів - неупередженості, невтручання і єдиноначальності [37].

Розділ VII Типової Угоди присвячений питанням забезпечення соціальних гарантій прикомандированого персоналу, в тому числі співробітників цивільної поліції. П. 12 встановлює, що «в протягом строку прикомандирування свого персоналу до складу операції з підтримання миру уряд держави-учасниці відповідає за виплату йому будь яких винагород, надбавок і допомоги, які можуть йому належати відповідно до національного законодавства» [36].

Інший не менш важливий, ніж Типова угода, документ також з'явився на початку 1990-х рр. і є складовою частиною правових основ миротворчої діяльності ООН на сучасному етапі. Йдеться про Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН А / 46/185 від 23.05.1991 [38]. В даному документі дається визначення операції ООН з підтримання миру з точки зору її статусу. Резолюція вдало поєднає в собі норми, що регулюють правове становище миротворчої операції ООН як юридичної особи, з положеннями, що визначають загальний правовий статус персоналу ООН - фізичних осіб. Іншими словами, в основу даного документу, як і в основу самого Статуту ООН, покладено принцип універсальності правових конструкцій, що дає можливість в рамках одного правового акту регламентувати різні правовідносини, що виникають з приводу участі тієї чи іншої держави у миротворчій операції. Резолюція визначає привілеї та імунітети, якими користується персонал миротворчої операції, встановлює його права і обов'язки, а також закріплює основні функції, які виконуються таким персоналом в ході проведення миротворчих операцій. П. 4 поширює на весь без винятку персонал миротворчої операції ООН дію Конвенції ООН про привілеї та імунітети від 13 лютого 1946 р., доповнюючи, в свою чергу, положення зазначеної Конвенції шляхом розширення переліку таких привілеїв. До числа таких привілеїв та імунітетів віднесені:

- 1) імунітет від судової відповідальності за сказане чи написане персоналом і за всі дії, вчинені в якості посадових осіб (даний імунітет продовжує діяти і після того, як члени персоналу миротворчої операції ООН втрачають цей статус;
- 2) імунітет від оподаткування окладів і винагород, сплачуваних членами персоналу ООН;
- 3) привілеї в питаннях імміграції та реєстрації іноземців;
- 4) привілеї щодо безмитного ввезення майна по прибуттю в відповідну країну для участі в миротворчій операції ООН [39].

Основна умова надання імунітетів і привілеїв закріплена 20-м розділом Конвенції про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй [40]. Такою умовою є виконання службових обов'язків в інтересах Об'єднаних Націй. Типова угода передбачає додаткові привілеї імунітети для персоналу, який залучається до участі в миротворчих операціях ООН.

Зокрема, п. 26 Угоди поширює на військових спостерігачів, цивільну поліцію і цивільний персонал, крім наданих посадовим особам прав, також привілеї та імунітети, якими, керуючись нормами глави VI Конвенції, можуть користуватися тільки експерти, які виконують доручення Об'єднаних Націй. До їх числа відносяться:

- 1) імунітет від особистого арешту або затримання і від накладення арешту на особистий багаж;
- 2) недоторканність усіх паперів і документів;
- 3) право користуватися шифром і одержувати папери або кореспонденцію за допомогою кур'єрів чи зв'язку для зносин з Об'єднаними Націями [36].

Статус начальника цивільної поліції ООН розглядається в Типовій Угоді окремо. Начальник цивільної поліції ООН має право розраховувати на застосування до нього положень розділів 19 і 27 Конвенції, згідно з якими його привілеї та імунітети збігаються з привілеями та імунітетами, які надаються дипломатичним представникам на основі норм міжнародного права.

Разом з досить значними за обсягом правомочностями норми Типової Угоди передбачають цілий ряд обов'язків персоналу ООН. В першу чергу мова йде про один з основоположних принципів проведення миротворчих операцій - неупередженості представників ООН (п. 6 Типової угоди).

Слідом за ним згадується обов'язок дотримуватися місцевих законів і звичаїв, у зв'язку з чим велика увага в Угоді приділяється питанням здійснення членами персоналу ООН дій, які відповідно до законодавства країни перебування можуть кваліфікуватися як протиправні. Розділ 42

Типової Угоди надає уряду країни, на території якої проводиться операція з підтримання миру, право брати під варту будь-якого учасника миротворчої операції ООН, якщо ця особа затримана при здійсненні або спробі вчинення кримінального правопорушення. Така особа, разом з вилученою у неї зброєю або іншими предметами, негайно доставляється до найближчого представника миротворчої операції ООН. Послідовність же подальших дій стосовно затриманого залежить від того, членом якого компонента миротворчої операції (військового або цивільного) він є. Якщо обвинувачена особа є членом цивільного компонента (міжнародний цивільний персонал ООН і співробітники цивільної поліції ООН), то відповідно до п. «А» розділу 47 Типової Угоди Спеціальний представник Генерального секретаря ООН проводить необхідне додаткове розслідування, за результатами якого узгоджує з урядом країни перебування питання про порушення кримінальної справи [40].

Проблематика пред'явлення до членів миротворчих операцій ООН цивільних позовів виділена в самостійний розділ. Згідно з вимогами розділу 49 Типової Угоди, якщо в суді країни, в якій проводиться миротворча операція, проти члена персоналу цієї операції порушується цивільна справа, Спеціальний представник Генерального секретаря ООН офіційно повідомляє суд про те, чи відноситься ця справа до виконання особою службових обов'язків чи ні. При підтвердженні того факту, що справа пов'язана з безпосереднім виконанням службових обов'язків членом операції, розгляд припиняється. Якщо ж встановлюється, що справа не відноситься до виконання службових обов'язків, судовий розгляд може бити продовжений.

При цьому майно відповідача, необхідне йому для виконання службових обов'язків, не підлягає арешту, а його особиста свобода не обмежується ні за яких обставин [37].

Розглянуті вище документи є загальною правовою основою участі в миротворчих операціях ООН, без прив'язки до конкретної операції. Положення цих документів отримують практичну реалізацію тільки після

прийняття Радою Безпеки ООН рішення про проведення відповідної миротворчої операції. Рада Безпеки, в свою чергу, має право санкціонувати початок миротворчої операції у разі досягнення трьох умов:

- 1) є наявність згоди країни або країн, залучених в конфлікт, який створює загрозу міжнародної безпеки;
- 2) пропозиція про проведення миротворчої операції підтримана світовою спільнотою;
- 3) держави-члени ООН виділяють кошти і персонал для проведення операції.

Своє зовнішнє вираження санкція Ради Безпеки ООН на проведення миротворчої операції отримує в мандаті, який визначає завдання і функції операції. Саме приписи мандата визначають зміст укладених ООН та її державами-членами угод.

Завершуючи огляд правових основ участі цивільних поліцейських спостерігачів в миротворчих операціях ООН, слід згадати про хронологічно останній документ в цій сфері – Конвенцію про безпеку персоналу Організації Об'єднаних Націй та пов'язаного з нею персоналу від 9 грудня 1994 р. Прийняття цього документа в порівняно недавньому за історичними мірками минулому цілком зрозуміло – саме на цей період припав пік ескалації збройного конфлікту в Югославії і зростаюче число замахів на співробітників ООН. В таких умовах Організація не могла не поставити питання про забезпечення безпеки своїх представників, що і було зроблено в конвенційній формі. Норми згаданої Конвенції не породжують ніяких додаткових правочинів для персоналу ООН, включаючи цивільних поліцейських спостерігачів. Вони, скоріше, покликані створити додаткові гарантії забезпечення їх безпеки, необхідні для виконання покладених на них завдань. В такому розумінні Конвенція надзвичайно важлива для визначення статусу і ролі персоналу ООН і підвищення авторитету здійснюваної миротворчої операції [41].

Таким чином, міжнародно-правові основи участі поліцейського персоналу в миротворчих операціях ООН потребують подальшого розвитку, що обумовлюється все більшою активністю ООН з проведення миротворчих операцій, багатокomпонентністю сил, що беруть в них участь, складністю і різнобічністю вирішуваних завдань. Всі ці питання не можуть бути успішно врегульовані в рамках проаналізованих документів. Іншими словами, існуюча правова база вже не в змозі адекватно і повноцінно відповідати вимогам, що пред'являються.

Очевидно, настав час для вирішення питання про розробку єдиного інкорпорованого нормативного акту на рівні ООН, який би врегулював правовідносини, що виникають з приводу проведення миротворчих операцій ООН, участі в них держав-членів, а також діяльності в їх рамках конкретних компонентів (збройні сили, цивільна поліція і цивільний персонал). В цьому ж документі слід передбачити самостійний розділ, що визначав би порядок участі, критерії відбору, правовий статус і компетенцію осіб, які відряджаються для участі в миротворчих операціях. При цьому наявність кодифікованого акту не виключала б можливості укладання індивідуальних угод між ООН і її державами-членами.

Основним завданням пропонованого кодифікованого акту стало б вироблення єдиних уніфікованих підходів з питання участі в миротворчих операціях ООН, що, в свою чергу, неминуче призвело б до уніфікації національних законодавств у цій сфері.

2.3. Проблеми модернізації в миротворчих операціях ООН

Як зазначалося вище, Організація Об'єднаних Націй була створена з метою позбавити наступні покоління від негативних наслідків війни. Події останніх років свідчать, що ООН не завжди в змозі виконати це завдання і нині її можливості в цьому напрямку не зростають. Усвідомлюючи необхідність змін у миротворчій діяльності, ООН переглядає свій підхід до механізму та принципів проведення миротворчих операцій [42, с. 121].

Операції ООН з підтримання миру набули поширення в роки «холодної війни». Характерними рисами операцій з підтримання миру першого покоління є: миротворці залучалися тоді, коли Рада Безпеки ставила перед ООН завдання забезпечити спостереження за припиненням вогню або роз'єднанням сил з метою підтримання міжнародного миру і безпеки, як це передбачено в Статуті ООН; вони не повинні були відповідати вогнем на вогонь або роз'єднання сил з метою підтримання міжнародного миру і безпеки, як це передбачено в статуті ООН; війська ООН вели спостереження на місцях і давали неупереджену оцінку дотримання угод про припинення вогню, виведення сил або інших елементів мирних угод давало час і створювало умови для дипломатичних зусиль, спрямованих на усунення корінних причин конфліктів. Закінчення «холодної війни» стало сигналом до радикальної зміни характеру операції ООН з підтримання миру. Звільнившись від протистояння між двома великими державами, Рада Безпеки почала запроваджувати масштабніші місії ООН з підтримання миру, найчастіше призначені для надання допомоги у виконанні всезагальних мирних угод між основними учасниками внутрішньодержавних конфліктів. Крім того, операції з підтримання миру почали включати в себе все більше невоєнних елементів [43, с. 25].

Миротворча діяльність ООН знаходиться зараз на переломному етапі і стикається з серйозними проблемами. Виникають великі труднощі з отриманням достатньої кількості військ, належного обладнання та адекватної технічної підтримки, іншими словами «забезпечення не встигає за попитом» [46]. Намагаючись подолати ці труднощі, а також відповідати новим вимогам, викликам і політичним реаліям миротворча діяльність ООН продовжує розвиватися як в концептуальному, так і в оперативному відношенні.

У період після «холодної війни» був представлений цілий ряд ініціатив і пропозицій з реформування миротворчого напрямку роботи ООН. Відбулася трансформація характеру операцій з підтримання миру від так званих

«традиційних» місій зі спостереження до більш складних «багатофункціональних» операцій. Виклики, з якими сьогодні стикаються миротворці, є безпрецедентними за своїм масштабом, складності та ступенем ризику. Миротворці здійснюють широке коло завдань, включаючи сприяння політичному діалогу між сторонами, надання допомоги у створенні стійких інститутів державного управління, посилення заходів по захисту прав людини та забезпечення правопорядку, підтримку програм роззброєння, демобілізацію і реінтеграцію колишніх комбатантів і багато іншого. Крім того, перед операціями з підтримання миру все частіше ставиться завдання діяти в умовах наявності більш значних загроз, коли не вдається досягти угоди про мир і припинення вогню.

Подібну багатокомпонентну операцію ООН здійснила в Намібії в квітні 1989 р. - березні 1990 р., що поклало початок широкому використанню сил цивільної поліції для підтримки миротворчості. У 1990-ті рр. в Африці була проведена перша спільна операція в рамках місії спостерігачів ООН в Ліберії, що складалася із представників ООН і Організації африканської єдності. Розміщені в Ліберії в 1993 р. посланці ООН тісно співпрацювали з групою військових спостерігачів Економічного співтовариства країн Західної Африки, що принесло свої плоди. Так, в 1997 р. громадянська війна в Ліберії припинилася, за допомогою і під наглядом миротворців двох організацій були проведені загальні вибори [44, с. 75].

У січні 1992 р. Рада Безпеки ООН на рівні глав держав і урядів попросила підготувати аналіз і рекомендації щодо шляхів зміцнення і підвищення ефективності потенціалу ООН в сфері превентивної дипломатії, миротворчості та підтримання миру. У липні того ж року Генеральний секретар ООН Бутрос-Галі випустив доповідь «Порядок денний для світу», яка стала першою спробою осмислити роль і цілі операцій з підтримання миру, що проводяться під прапором ООН в умовах нового політичного ландшафту. В результаті для врегулювання конфліктів були запропоновані чотири напрямки: превентивна дипломатія, миротворчість, підтримання миру

і миробудівництво. Підтримання миру було визначено, як забезпечення присутності ООН в конкретному районі, яке, як правило, пов'язано з розгортанням військового і/або поліцейського персоналу ООН, а нерідко і цивільного персоналу [45].

Основними структурами в рамках штаб-квартири ООН в Нью-Йорку, що керують щоденну роботу операцій з підтримання миру, є Департамент операцій з підтримання миру (ДОПМ) і Департамент польової підтримки (ДПП). Вони здійснюють управління 13 операціями, розгорнутими в даний час на п'яти континентах, в яких служить понад 94463 особи, що входять до складу розгорнутих військових, поліцейських і цивільних контингентів, з яких 68725 осіб - військовослужбовці. Річний бюджет операцій (липень 2018 р. - червень 2019 р.) досяг 6,69 млрд. доларів США, який в період світових економічних потрясінь стає все складніше і складніше поповнювати державам-членам [12].

Діяльність з «підтримання миру» і саме це формулювання по праву можна назвати новелою ООН, що допомогла і допомагає стабілізувати обстановку в багатьох регіонах світу. Однак, на думку ряду експертів, дане визначення було туманним і не відображало тих значних зрушень в цілях і завданнях операцій з підтримання миру, які мали місце в реальності. Коло завдань, що стоять перед миротворцями, постійно розширювалося без чіткого розуміння того, як їх виконувати. Так, в 1994 р. ООН не змогла запобігти геноциду в Руанді, а трохи пізніше - зупинити жорстоку війну в Конго, не дивлячись на те, що Рада Безпеки ООН прийняла відповідну резолюцію (більш того, гуманітарна допомога, що надавалася по каналах ООН, також запізнилася і розподілялася невміло).

Безумовно, такий стан справ породжував чимало критики на адресу ООН, як з боку міжнародного співтовариства, так і самих співробітників організації. Міркування про ослаблення і навіть кризи миротворчості ООН стали чи не найголовнішою темою. Багато говорилося про невміння ООН передбачити виникнення кризових ситуацій і, відповідно, робити

цілеспрямовані превентивні кроки, нездатність ООН відігравати активну участь у вирішенні конфліктів, що вже почалися, а також про «неготовність ООН до застосування сили від імені міжнародної спільноти там, де це необхідно» [47].

Для виправлення ситуації, що склалася у 2000 р. Генеральний секретар ООН Кофі Аннан скликав Групу високого рівня під керівництвом колишнього міністра закордонних справ Алжиру Лахдара Брахімі. Групі було доручено провести ретельний огляд заходів ООН з підтримання миру і безпеки з метою вироблення серії чітких, точних, конкретних і практичних рекомендацій, які допомогли б ООН більш ефективно проводити ці заходи в майбутньому. В результаті Група узагальнила і критично осмислила більш ніж піввіковий досвід підготовки і проведення операцій, виробивши практичні рекомендації на майбутнє, які були представлені на розгляд глав держав і урядів на Саміті тисячоліття у вересні 2000 р. Представлений групою документ став першим всеосяжним оглядом операцій ООН з підтримання миру в історії організації.

У доповіді підкреслювалося, що з урахуванням ускладнення характеру операцій з підтримання миру, збільшення попиту на них потрібна реорганізація потенціалу ООН в цій сфері, включаючи аспекти підготовки та здійснення операцій. Рекомендації доповіді стосувалися наступних основних областей [48].

1) Превентивні дії. Експерти висловилися за більш повне використання передбачених Статутом ООН заходів щодо запобігання конфліктів і за комплексний підхід в цій галузі, а саме скоординовані дії ООН, урядів і організацій громадянського суспільства.

2) Миробудівництво. Було рекомендовано розробити план зміцнення постійного потенціалу ООН по розробці стратегій миробудівництва і здійснення програм на підтримку таких стратегій. Наголошувалося на необхідності зміни доктрини використання цивільної поліції та інших

правоохоронних компонентів миротворчих операцій з урахуванням важливості правозахисних аспектів на постконфліктній стадії.

3) Розвиток концепції підтримання миру. Миротворчі мандати відтепер забезпечуватимуть можливість миротворців як професійно і успішно виконувати свої мандати, так і захищати себе, інші компоненти місії і мандат місії з використанням зрозумілих правил застосування збройної сили проти тих, хто порушує мирні угоди.

4) Чіткі та реалістичні мандати, які користуються довірою. Група рекомендувала, щоб до прийняття рішення про заснування операції з підтримання миру Рада Безпеки ООН переконувалася в тому, що угоди про припинення вогню відповідають міжнародним стандартам в галузі прав людини і дозволять здійснювати конкретні завдання місії. Експерти пропонували також Раді Безпеки не розгортати місії до тих пір, поки Генеральний секретар не отримає від держав-членів твердих обіцянок щодо виділення військ та інших вкрай важливих для підтримки місії елементів, включаючи елементи миробудівництва.

5) Підвищення оперативності розгортання операцій. Зазначалося, що ООН повинна мати можливість повністю розгортати традиційні операції з підтримання миру (в основному місії зі спостереження за припиненням вогню і по розведенню конфліктуючих сторін) протягом 30 днів після ухвалення резолюції Ради Безпеки ООН і багатофункціональні операції - протягом 90 днів.

6) Військовий персонал. Пропонувалося в рамках резервних угод, укладених між ООН і державами-членами, сформувати постійно оновлюваний резервний список приблизно 100 офіцерів, які протягом семи днів могли б підключитися до планування операцій в Секретаріаті ООН.

7) Покращення матеріально-технічного забезпечення і управління витратами. Рекомендувалося сформулювати глобальну стратегію матеріально-технічного забезпечення операцій для ефективного розгортання місій в установлені терміни. Генерального секретаря ООН планувалося

наділити більшою гнучкістю в плані управління ресурсами, а саме наділити повноваженнями за згодою Консультативної комітету з адміністративних і бюджетних питань (орган ООН, який розглядає всі бюджетні пропозиції Генерального секретаря) і до прийняття відповідної резолюції Ради Безпеки ООН асигнувати з Резервного фонду для операцій з підтримання миру до 50 млн. доларів США, як тільки стане очевидним, що та чи інша операція, ймовірно, буде заснована.

8) Збільшення фінансування роботи Центральних установ ООН на миротворчому напрямку. Експерти відзначили, що підтримка діяльності з підтримання миру є ключовим напрямом діяльності ООН та в зв'язку з цим рекомендували істотно збільшити обсяг виділених ресурсів.

9) Структурні зміни в Департаменті операцій з підтримання миру (ДОПМ). Було запропоновано сформувати самостійний поліцейський підрозділ в ДОПМ і розглянути можливість введення нових керівних постів. З метою поліпшення внутрішньої координації рекомендувалося створювати комплексні цільові групи з планування конкретних місій.

У доповіді також наголошувалося на важливості вдосконалення інформаційно-аналітичної роботи на миротворчому напрямку, в тому числі шляхом розробки моделі спільного управління веб-сайтом Центральних установ і польових місій [48].

Рада Безпеки ООН дала в цілому позитивну оцінку доповіді «Групи Брахімі» і багато в чому стала враховувати її рекомендації при плануванні операцій з підтримання миру.

За підсумками Всесвітнього саміту 2005 р. втілилася в життя одна з основних рекомендацій «Групи Брахімі» - була створена Комісія з миробудівництва. Вона була покликана стати спеціальним організаційним механізмом для задоволення особливих потреб країн, які переходять від конфлікту до відновлення, реінтеграції та реконструкції, і для надання їм допомоги в закладанні основ сталого розвитку [49].

Відповідно до цього рішення були прийняті резолюції Генеральної Асамблеї ООН (№ 60/180) і Ради Безпеки ООН (№ 1645), які визначили миробудівну архітектуру ООН. Основним елементом цієї архітектури стала Комісія з миробудівництва. Для фінансової та адміністративної підтримки Комісії були створені Фонд з миробудівництва і Управління з підтримки миробудівництва.

Згідно вказаних вище резолюцій основними цілями Комісії з миробудівництва є:

1) координувати зацікавлені сторони для мобілізації ресурсів і надавати пропозиції щодо комплексних стратегій постконфліктного миробудування та відновлення;

2) фокусувати увагу на зусиллях з відновлення та організаційного будівництва після конфлікту і підтримувати розробку комплексних стратегій, щоб закласти основи сталого розвитку;

3) давати рекомендації для покращення координації зусиль зацікавлених сторін в рамках і за межами ООН, розробляти передові методи, сприяти забезпеченню передбачуваного фінансування початкової діяльності з постконфліктного відновлення.

Однак проведення ряду ключових реформ, включаючи управління людськими ресурсами, розробку миротворчої доктрини і комплексне планування виявилось більш складним з точки зору їх практичної реалізації. В результаті Секретаріат ООН зробив чергову спробу перегляду своєї діяльності в сфері миротворчості, підготувавши в 2005 р. стратегію реформ під назвою «Операції на користь миру - 2010». Основна її мета полягала в подальшій оптимізації політики та процедур, що забезпечують підтримку миротворчості ООН до 2010 р. Документ був сконцентрований на п'яти пріоритетних сферах інституційного розвитку миротворчого спрямування: персонал, доктрина, механізми партнерства, ресурси і організація, які багато в чому ґрунтувалися на висновках доповіді «Групи Брахімі» [50].

Влітку 2007 р. в Секретаріаті ООН відбулися масштабні структурні перебудови – держави-члени ухвалили створення Департаменту польової підтримки. В обов'язки нового департаменту увійшло стратегічне керівництво та надання всіх компонентів підтримки миротворчих операцій ООН, включаючи персонал, фінанси, поведінку і дисципліну, матеріально-технічне забезпечення, зв'язок, інформаційні технології, а також інші адміністративні питання і питання загального управління. Створення цього департаменту підтвердило зростаюче розуміння як всередині Секретаріату, так і серед держав-членів того, що діяльність з надання підтримки польовим місіям має стратегічне значення для забезпечення успішного розгортання і функціонування цих місій.

Створення Департаменту також мало на меті об'єднати відповідальність, повноваження, підзвітність і ресурси Секретаріату ООН в одному департаменті для впровадження більш узгодженого і упорядкованого підходу до забезпечення всього діапазону адміністративної підтримки операцій з підтримання миру. Керівником департаменту є заступник Генерального секретаря ООН з польової підтримки, який окрім перерахованих завдань налагоджує контакти і проводить переговори з державами-членами та іншими організаціями з усіх видів адміністративної та матеріально-технічної підтримки, яка надається ними в якості внеску в операції з підтримання миру, які здійснюються за підтримки Департаменту [51].

Багато в чому завдяки створенню Департаменту діяльність з планування матеріально-технічного забезпечення і надання відповідної підтримки в рамках польових операцій стала грати значно важливішу роль. Поділ технічних аспектів польової підтримки та політичних аспектів діяльності з підтримання миру дозволило ООН більш цілеспрямовано і з більшою віддачею вирішувати питання матеріально-технічного забезпечення і підтримки на оперативному рівні.

Реформи, схвалені державами-членами в галузі управління людськими ресурсами, привели до прийняття Генеральною Асамблеєю в грудні 2008 р. резолюції № 63/250, яка в значній мірі збільшила пакет матеріальної винагороди миротворчого персоналу ООН. Як наслідок цього, зусилля по набору і утриманню висококваліфікованого цивільного персоналу для операцій з підтримання миру стали підкріплюватися здатністю ООН пропонувати йому більш надійні гарантії зайнятості і більш високі можливості розвитку кар'єри.

У 2014-2015 рр. з ініціативи Генерального секретаря ООН була створена Незалежна група високого рівня з миротворчих операцій (High-Level Independent Panel on Peace Operations) в складі 16 досвідчених дипломатів і військових з різних країн. За дорученням Генсека ООН її очолив Жозе Рамуш-Орта, колишній президент Східного Тимору, - однієї з країн, яка сама виникла як нова незалежна держава в результаті успішної миротворчої місії ООН.

В червні 2015 р. Незалежна група з питань миротворчих операцій представила ООН і світової громадськості свою оглядову доповідь «Об'єднуючи наші сили заради миру - політика, партнерство, люди» (Uniting Our Strengths - Policy, Partnerships, People) [52]. Доповідь має більш комплексний характер і більш широкий тематичний обхват, ніж згадані раніше «секторні» огляди. Вона зачіпає доктринальні, політичні аспекти миротворчості, питання формування мандатів на операції, принципи втручання тощо. Спеціальні розділи і рекомендації присвячені питанням формування контингентів, фінансування операцій, відносин з регіональними партнерськими міжнародними організаціями. Серед пріоритетних напрямків розвитку та модернізації операцій з підтримання миру визначені:

- 1) розвиток партнерських зв'язків. Стратегічні партнерські зв'язки з регіональними організаціями, міжнародними фінансовими установами та іншими суб'єктами у сфері розвитку зміцнилися завдяки інституційним рамкам співпраці, в тому числі з Європейським Союзом, Африканським

союзом, НАТО і Світовим банком. Так, Департамент польової підтримки налагодив стратегічне партнерство з Об'єднаним дослідницьким центром Європейської комісії, Географічним комітетом Збройних сил, Міністерством оборони Франції і Супутниковим центром ЄС з метою задоволення потреб операцій ООН з підтримання миру в географічній та логістичній інформації;

2) покращення ресурсного забезпечення операцій. Секретаріат ООН спільно з державами-членами на постійній основі проводить аналіз можливих шляхів вдосконалення закупівельної діяльності для польових операцій, обсяг якої у 2019 р. досяг близько 2,6 млрд. доларів США [12]. Завдання підвищення ефективності закупівель в дуже непростих умовах миротворчої діяльності ускладнюється проблемами, пов'язаними, в тому числі, з відсутністю в багатьох місцях польової присутності ООН розвинених ринків і неадекватністю інфраструктури зв'язку.

Очікується, що ініціативи, які здійснюються в даний час, включаючи проведення огляду практики керівництва та управління закупівельної діяльності, дозволять удосконалити робочі процеси і домогтися підвищення ефективності.

Зміцнення структур, потенціалу і бази ресурсів підрозділів Секретаріату ООН, що займаються миротворчою складовою, сприяло підвищенню ефективності діяльності з планування, керівництва, управління та підтримки в рамках операцій з підтримання миру. Однак з огляду на зростання складності мандатів операцій необхідно подальше вдосконалення механізмів підтримання миру. При цьому, з огляду на непросту фінансову ситуацію, в якій опинилися багато держав-членів, Секретаріату ООН слід і надалі максимально оптимізувати використання наявних можливостей;

3) створення регіональних інфраструктурних «хабів» (центрів комплектації та підготовки) для груп операцій на різних континентах. Такі центри створені в Центральній і Західній Африці, з проміжними центрами комплектування в Європі. Інфраструктурний центр ООН в Ентеббе (Уганда), наприклад, сконцентрував комплектування контингентів, обладнання та

озброєння для восьми операцій ООН в африканському регіоні. Саме в Уганду морем та повітрям заздалегідь перекидаються і там складуються контейнери з обладнанням, автомобільна техніка, пересувні електрогенератори, медичне обладнання, озброєння, комп'ютерна та комунікаційна техніка (включаючи пересувні станції супутникового зв'язку), - все, що потім розподіляється в різні регіони проведення операцій. Сюди ж прибувають військовослужбовці і поліцейські з різних країн, які проходять інструктаж, попередньо знайомляться з особливостями і правовими системами країни проведення операції, формуються в єдині підрозділи і контингенти і лише потім перекидаються в район операції;

4) оновлення технічного оснащення операцій. Розпочато використання безпілотних літальних апаратів з метою збору інформації та розвідки.

Використання практики збору та системного аналізу розвідданих з метою миротворчості також є нововведенням, оскільки традиційно вважалося, що миротворчі операції не повинні включати компоненти важких озброєнь, авіації, розвідки.

Наразі в цій сфері виявилися певні практичні проблеми, пов'язані, наприклад, з тим, що ряд африканських країн заборонив польоти безпілотних апаратів над своєю територією, а деякі держави заборонили запис і ретрансляцію за межі країни відеозображень місцевості з безпілотних апаратів, дозволивши лише спостереження в режимі онлайн.

Виникли і правові проблеми з власністю на зображення, отримані з безпілотників - адже самі «Дрони» тимчасово надані в розпорядження ООН конкретними країнами, що їх виробляють, відповідно ООН не має права власності на зібрану таким шляхом інформацію. Зараз подібні колізії в більшості випадків вирішуються шляхом переговорів [53].

У практиці роботи ООН з'явилися оснащені сучасним комунікаційним обладнанням комплексні центри збору і обробки інформації, де в одному приміщенні знаходяться комп'ютерні станції представників військових контингентів, міжнародної поліції, дипломатів-посередників - всі вони

отримують інформацію по каналах супутникового зв'язку з регіонів операцій, підтримують в режимі онлайн контакт з політичними підрозділами в нью-йоркській штаб-квартирі ООН, а також з таборами розміщення миротворців в різних країнах. У самому ж Департаменті миротворчих операцій і польової підтримки створені інтегровані команди управління операціями, в яких об'єднані співробітники, що відповідають за військове керівництво, поліцейські компоненти, політичний процес і дипломатичне посередництво, а також постачання й екіпіровку контингентів [54].

28 березня 2018 р. Генеральний секретар ООН Антоніо Гутерреш висунув широку ініціативу «Дії з підтримки миру» (Action for Peacekeeping, A4P) суть якої зводилася до необхідності формування загального розуміння завдань миротворчості, а також підтвердження політичних зобов'язань держав-членів з підтримання миру на місцях. Генсек ООН закликав держави-члени спільно з ним розробити комплекс узгоджених принципів і зобов'язань для організації миротворчих операцій, які відповідали б вимогам майбутнього, що стають все більш комплексними і важкими.

25 вересня 2018 р. в розвиток ініціативи була розроблена Декларація про спільні зобов'язання щодо операцій ООН з підтримання миру.

Декларація позиціонується в якості загальної дорожньої карти по зміцненню миротворчості. Структурно документ був розділений на вісім сфер: політичні питання, безпека миротворців, ефективність миротворців, гендерні питання, захист цивільного населення, заходи по зміцненню миру, оцінка і поліпшення поведінки миротворців, зміцнення взаємодії з регіональними/субрегіональними структурами. У Декларації підтверджувалася першочергова роль політичних рішень у врегулюванні конфліктів і допоміжна роль самих миротворчих операцій в зв'язку з цим. По суті, була зроблена спроба відновити політичну підтримку миротворчих операцій, основним завданням яких проголошувалося посилення їх політичного впливу на хід конфліктів, а також пошук стійких політичних рішень в кожному з розглянутих випадків [55].

На даний момент Декларацію схвалила 151 держава, в тому числі й Україна.

Однак, незважаючи на інституційні та технологічні вдосконалення, основні проблеми в сфері миротворчості продовжують носити, по-перше, політичний, по-друге, інфраструктурний характер. Країни, що надають військові та поліцейські контингенти, часто недостатньо поінформовані про реальні умови мандата конкретної операції (і особливо про його оновлення). Нерідко відбувається спрямування контингентів в епіцентр бойових дій без належного озброєння, обладнання, тилового постачання, комунікаційних засобів.

З політичної ж точки зору, продовжує наростати напруженість, викликана нерівністю в розподілі миротворчих функцій між державами. Одні країни, - перш за все постійні члени Ради Безпеки ООН, - концентрують у своїх руках політичну оцінку конфліктів і формулювання цілей і мандатів операцій. При цьому ці держави надають зовсім небагато контингентів для реалізації власних рішень. Інші ж країни змушені здійснювати силами своїх військових і поліцейських умови мандатів на операції, вироблені фактично без належних консультацій з ними або зовсім без їх участі.

За цих умов ООН повинна активізувати глобальні партнерські відносини з державами-членами, а також з організаціями-партнерами в рамках системи ООН і за її межами для забезпечення того, щоб зусилля по задоволенню прохань про підтримку миру, звернених до ООН, спиралися на ефективні політичні стратегії та політичну підтримку у відношенні здійснення мандатів, сприяли швидшому розгортанню місій й належним чином вивіреном і оптимальним чином скомбінованим людським та фінансовим ресурсам. Все це має істотне значення для досягнення ООН результатів у справі забезпечення безпечного світу [54].

В кінцевому підсумку успіх або неуспіх операцій з підтримання миру залежить, перш за все, від сторін в конфлікті, своєчасних дій Ради Безпеки ООН і держав-членів. Діяльність Організації Об'єднаних Націй з підтримання

миру не може бути успішною, якщо відсутній мир, який необхідно підтримувати, якщо операції з підтримання миру не мають чітких, реалістичних та практично здійсненних мандатів і якщо необхідні політичні, людські, фінансові та матеріальні ресурси не забезпечуються своєчасно і в повному обсязі.

Висновки до Розділу 2

До головних органів ООН, що безпосередньо відповідають за забезпечення міжнародного миру і безпеки, відносяться Рада Безпеки, Генеральна Асамблея, Секретаріат на чолі з Генеральним секретарем. Допоміжні органи відповідно до ст.ст. 20 і 29 Статуту ООН можуть створюватися як Генеральною Асамблеєю, так і Радою Безпеки ООН для більш ефективного здійснення ними своїх функціональних обов'язків.

Число допоміжних органів ООН, які займаються вирішенням питань, що стосуються миротворчості, так само як і їх функції, непостійне. Вони залежать від конкретних завдань, що стоять перед головними органами ООН, наділеними повноваженнями у даній сфері. До основних постійних допоміжних (спеціалізованих) органів, що надають допомогу головним органам ООН в підтримці міжнародного миру і безпеки, слід віднести: Спеціальний комітет Генеральної Асамблеї ООН з операцій по підтриманню миру, Департамент з політичних питань, Департамент операцій з підтримання миру, Департамент з питань роззброєння і регулювання озброєнь, Військово-штабний комітет при Раді Безпеки ООН і деякі інші.

Миротворча діяльність є одним з найбільш ефективних інструментів, які Організація Об'єднаних Націй може використовувати в цілях заохочення і підтримки міжнародного миру і безпеки. Проте миротворці стикаються з низкою серйозних проблем, що заважають їм виконувати свої мандати. В останні десятиліття до миротворців ООН, які раніше були представлені переважно військовослужбовцям, приєдналися співробітники цивільної поліції, спостерігачі за проведенням виборів, спостерігачі за дотриманням

прав людини та інші цивільні фахівці. Діапазон їх завдань широкий - від забезпечення охорони при доставці гуманітарної допомоги до надання колишнім супротивникам допомоги в здійсненні складних за своїм характером мирних угод.

Сучасні міжнародно-правові основи участі поліцейського персоналу в миротворчих операціях ООН потребують подальшого розвитку, що обумовлюється все більшою активністю ООН з проведення миротворчих операцій, багатокomпонентністю сил, що беруть в них участь, складністю і різнобічністю вирішуваних завдань. Існуюча правова база вже не в змозі адекватно і повноцінно відповідати вимогам, що пред'являються. Настав час для вирішення питання про розробку єдиного інкорпорованого нормативного акту на рівні ООН, який би врегулював правовідносини, що виникають з приводу проведення миротворчих операцій ООН, участі в них держав-членів, а також діяльності в їх рамках конкретних компонентів (збройні сили, цивільна поліція і цивільний персонал). В цьому ж документі слід передбачити самостійний розділ, що визначав би порядок участі, критерії відбору, правовий статус і компетенцію осіб, які відряджаються для участі в миротворчих операціях. При цьому наявність кодифікованого акту не виключала б можливості укладання індивідуальних угод між ООН і її державами-членами.

В останні роки відбулася певна модернізація як організації, так та інфраструктури миротворчих операцій. Були створені постійні резервні поліцейські сили для використання в миротворчих операціях. Інше нововведення полягає в створенні регіональних інфраструктурних «хабів» (центрів комплектації і підготовки) для груп операцій на різних континентах. Такі центри створені в Центральній Африці, в Західній Африці, з проміжними центрами комплектування в Європі. Оновилося і технічна сторона операцій. Розпочато використання безпілотних літальних апаратів з метою збору інформації та розвідки. У практиці роботи ООН з'явилися

оснащені сучасним комунікаційним обладнанням комплексні центри збору і обробки інформації.

Однак, незважаючи на технологічні удосконалення, основні проблеми в сфері миротворчості продовжують носити, по-перше, політичний, по-друге, інфраструктурний характер. Країни, що надають військові та поліцейські контингенти, часто недостатньо проінформовані про реальні вимоги мандата конкретної операції (і особливо про його оновлення). Нерідко відбувається напрямом контингентів в епіцентр бойових дій без належного озброєння, обладнання, тилового постачання, комунікаційних засобів.

З політичної ж точки зору продовжує наростати напруженість, викликана нерівністю в розподілі миротворчих функцій між державами.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ

3.1 Міжнародно-правове регулювання проведення міжнародної миротворчої діяльності. Регламентація участі України в миротворчих місіях

Міжнародні операції з підтримання миру і безпеки можуть відбуватися у різноманітних середовищах по всьому спектру збройних конфліктів. Залежно від виду конфлікту та специфічної ситуації миротворці зобов'язані керуватися кількома або всіма наступними нормами внутрішнього права держави перебування та держави-відправника, міжнародного гуманітарного права, положень та мандатів регіональних організацій, угод про статус сил, положень інших галузей міжнародного права.

Безперечно, правове забезпечення – найголовніший аспект будь-якої операції. Нагальним є питання розроблення комплексного, концептуального підходу до розв'язання всього спектру проблем миротворчості, основою якого має стати міжнародно-правове регулювання. Правове забезпечення миротворчих операцій, у яких бере участь Україна, створює режим законності застосування Збройних Сил України згідно з їх конституційним призначенням та інтересами країни у взаємодії з усіма національними і міжнародними силовими й цивільними структурами.

Правова база ООН для проведення міжнародних миротворчих операцій включає в себе значну низку правових елементів. До них належать:

- 1) Статут ООН, що регулює правові питання проведення миротворчих операцій;
- 2) Мандат конкретної миротворчої операції;
- 3) універсальні міжнародно-правові акти, що регламентують захист прав людини як в мирний, так і в воєнний час;
- 4) інші міжнародно-правові документи, а саме: Угода про статус дій (місій) (далі – SOMA); Угода про статус збройних сил (далі – SOFA);

Конвенція про привілеї та імунітети ООН 1946 р.; Конвенція ООН щодо безпеки персоналу ООН та пов'язаного з нею персоналу 1994 р.; меморандуми про взаєморозуміння між урядами країн-контрибуторів та ООН щодо надання ресурсів до миротворчої місії ООН; бюлетень Генерального секретаря ООН «Щодо застосування міжнародного гуманітарного права для Сил ООН з підтримки миру» 1999 р., технічні угоди між міністерствами оборони країн-контрибуторів та міжнародними організаціями.

Персонал ООН, який залучається до операцій з підтримання миру, має правовий захист, передбачений такими правовими актами:

- 1) Конвенція ООН щодо безпеки персоналу ООН та пов'язаному з нею персоналом 1994 р.;
- 2) Конвенція про привілеї та імунітети ООН 1946 р.;
- 3) Право збройних конфліктів (для операцій з примушення до миру, згідно глави VII Статуту ООН).

В основі миротворчості лежать базові принципи міжнародного права, основу яких складають документи Організації Об'єднаних Націй (Статут ООН, резолюції Ради Безпеки (носять обов'язковий характер), Генеральної Асамблеї ООН (мають рекомендаційний характер) та інші нормативні документи (мандати конкретних миротворчих операцій). Сукупність цих документів регламентує миротворчу діяльність, визначає повноваження головних органів ООН, механізм реалізації і найважливіші деталі миротворчих операцій.

Головною правовою основою миротворчості є Статут ООН, де окремо слід виділити глави VI (Мирне вирішення спорів), VII (Дії щодо загрози миру, порушень миру й актів агресії), VIII (Регіональні угоди). Організація Об'єднаних Націй є головною інституцією під час здійснення миротворчості, проте опису миротворчості в Статуті ООН немає до цих пір. Генеральний секретар ООН (1953-1961 рр.) Д. Хаммаршельд говорив, що миротворчість міститься в главі шість з половиною Статуту ООН, відводив їй місце серед традиційних методів мирного вирішення спорів: переговори, посередництво

(глава VI), заходи примусового впливу (глава VII) [8]. Цей жарт з'явився через те, що в умовах холодної війни та ідеологічного протистояння двох політичних блоків було вкрай складно застосовувати статтю 43 Статуту ООН. Для проведення прямого військового втручання ООН в конфлікти було необхідно домогтися одностайності в Раді Безпеки ООН, що, з огляду на право вето постійних членів, відбувалося вкрай рідко.

Перша Миротворча операція ООН була проведена в 1948 р., коли згідно зі статтею 40 глави VII Статуту ООН, були направлені перші військові спостерігачі ООН і був створений Орган ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я (ОНВУП) в Палестині, а також дані рекомендації для укладення угоди шляхом переговорів для встановлення перемир'я. Збройний контингент вперше був використаний в 1956 р. у зв'язку з Суецькою кризою, а перша масштабна Миротворча операція (20 тисяч військовослужбовців) була проведена в Конго у 1960 р.

При визначенні Радою Безпеки ООН загрози миру і безпеки згідно зі статтями 5, 39, 49, 50 Статуту ООН, остання має право санкціонувати проведення самостійних, колективних заходів превентивного або примусового характеру із застосуванням сили. Миротворча діяльність включає в себе цілий комплекс заходів, таких як: превентивна дипломатія, миротворчість - окремий елемент миротворчих зусиль, підтримання миру, примус до миру і миробудівництво. Варто відзначити, що ці заходи можуть бути застосовні в різних регіонах і на будь-яких етапах здійснення миротворчих місій, при цьому даний комплекс не є універсальним. Наприклад, превентивна дипломатія необхідна для профілактики виникнення конфліктів, а підтримання миру потрібно на етапі зусиль по врегулюванню [56, с.57].

При здійсненні операцій з підтримання миру збройні сили використовуються відповідно до статей 39, 42 Статуту ООН. Мета операцій - стабілізація обстановки шляхом стримування або припинення збройних

конфліктів із залученням незацікавленого військового або цивільного персоналу.

Термін «операції з підтримання миру» був використаний у назві резолюції Генеральної асамблеї ООН ще в 1965 р., а його визначення з'явилося в документах ООН через десятиліття. Операції з використанням військової сили при проведенні миротворчої діяльності ООН можуть проводитися і при наявності законного уряду, який дозволить зовнішнє втручання (або намагається йому перешкодити), і при його відсутності (яскравий приклад – Сомалі, 1992 р.). Операції з примусу до миру класифікуються як заходи, визначені Радою Безпеки ООН для встановлення миру в зоні конфлікту. В рамках операції з підтримання миру може бути задіяний: контингент повітряних, морських і сухопутних сил; здійснений повний або частковий розрив дипломатичних або економічних відносин (наприклад, блокада); операції військових сил; дій колективних сил з підтримання миру; залучення військових спостерігачів в зоні конфлікту на основі мандата Ради Безпеки ООН, іншого органу колективної безпеки, діяльність яких спрямована на політичне врегулювання і припинення збройних зіткнень [57].

Відповідно до статей 11 (п.2), 24 (п.1), 29 Статуту ООН, Рада Безпеки ООН уповноважена визначати необхідні дії для вирішення ситуації.

Принципово важливим є питання про суб'єкта прийняття рішення про проведення миротворчої операції. Наприклад, міжнародна миротворча операція з елементами примусу до миру може бути санкціонована тільки рішенням Ради Безпеки ООН. При цьому досі існує ряд невирішених питань в частині повноважень Ради Безпеки та Генеральної Асамблеї. Незважаючи на те, що Статут ООН закріплює ці повноваження за Радою Безпеки ООН, все частіше лунає й інша точка зору: Генеральна Асамблея повинна брати активну участь в цьому процесі, в зв'язку з частою неефективністю Ради Безпеки, яка пов'язана з відсутністю єдиної позиції всіх членів Ради Безпеки ООН, в наслідок чого часто використовується право вето. Так, в пошуках

виходу з ситуації, що склалася Генеральна Асамблея прийняла резолюцію «Єдність заради миру» в період війни в Кореї, яка передбачала скликання надзвичайної сесії Генеральної Асамблеї з метою рекомендації державам ООН вжити колективних заходів, включаючи використання сили у випадку, якщо буде мати місце порушення миру або акт агресії. Згідно з резолюцією Асамблея може вживати заходів, якщо Рада Безпеки ООН не здатна діяти через голосування проти одного зі своїх постійних членів у випадку, коли існують підстави вбачати загрозу миру, порушення миру чи акт агресії. Резолюція дозволяє дев'яти з 15 членів Ради безпеки ООН обійти вето і передати будь-яке питання на загальне голосування до Генасамблеї ООН. Для його затвердження буде необхідно дві третини голосів Генеральної Асамблеї ООН. Генасамблея може негайно розглянути це питання з метою надати членам ООН необхідні рекомендації щодо колективних заходів для підтримування чи відновлення міжнародного миру та безпеки. Резолюція 377 (V) від 03.11.1950 р. не виправдала очікувань, фактично відбувся лише розгляд Генеральною Асамблеєю ООН можливої кризової ситуації, а як результат – застосування вето в Раді Безпеки ООН [58].

Серед основних актів Генеральної Асамблеї ООН, на основі яких здійснюються миротворчі операції, слід виділити, в першу чергу, такі: Резолюцію «Про заснування спеціального комітету з операцій по підтримання миру» (18 лютого 1965 р.), яка створювала «Комітет 34» за кількістю держав, які проводили операції з підтримання миру, Декларацію про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН (24 жовтня 1970 р.), що разом з Статутом ООН та Гельсінським заключним актом Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. вважається основним джерелом принципів міжнародного права, Резолюцію «Про визначення агресії» (14 грудня 1974 р.), згідно з якою агресія – це використання збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності і політичної незалежності іншої держави.

Резолюції Ради Безпеки ООН, як правило, мають конкретний характер і регулюють питання миротворчості щодо тієї чи іншої ситуації і не мають мети дати більш точні визначення миротворчості та її параметрів для вдосконалення правової бази.

Таким чином міжнародне право містить достатню кількість норм, які регулюють миротворчість, проте до цього часу не було здійснене узагальнення міжнародно-правових норм і правової бази регіональної миротворчості, що дозволило б удосконалювати правові аспекти миротворчості, аналізувати її основні тенденції, а також вибудовувати концептуальні основи довгострокового розвитку миротворчості. За час проведення миротворчих операцій було отримано практичний досвід, зроблені відповідні висновки, узагальнення яких здатне удосконалити миротворчі процеси і підвищити їх ефективність [3, с.112].

Комплект загальноприйнятих в міжнародній практиці юридичних документів на проведення миротворчих операцій як правило має основу, тобто обов'язковий набір, без якого операція буде нелегітимною, і додатково, довільну кількість документів, залежно від обстановки і традицій країни перебування та країн-учасниць.

До першого, тобто обов'язкового комплексу, як правило, відносяться:

- Резолюція Ради Безпеки ООН про проведення операції.
- Мандат операції (періодично оновлюваний).
- Угода про статус сил (SOFA).
- Угода про розподіл обов'язків (Terms of references - TOR), яка може бути частиною «Постійно діючої інструкції» (SOP - Standart operational procedures).
- Постійно діюча інструкція – SOP.
- Директива командувача на проведення операції – OPLAN.
- Правила застосування сили (Rules of engagement - ROE), які можуть входити до загального Плану безпеки.

- Сердньо- і короткострокові угоди з окремих питань.

До додаткового комплексу можуть відноситися наступні документи:

- Угода про завдання сил (Status of mission agreement - SOMA).
- Угода про взаєморозуміння (Memorandum of understanding - MOU).
- Директива ООН на операцію.
- Бойовий наказ (Operational order - OPORD).
- Угода про роз'єднання ворогуючих сторін.
- Угода про припинення вогню і ворожих дій
- Угода про встановленні місії спостереження (в рамках операції з підтримання миру),
- Пам'ятка особовому складу контингенту (Country handbook) та ін. [37].

Як зазначалося вище, розгортання операцій ООН з підтримання миру здійснюється на основі мандатів, наданих Радою Безпеки Організації Об'єднаних Націй. Останні роки спектр завдань, які доручаються персоналу операцій ООН з підтримання миру, істотно розширився в зв'язку зі зміною характеру конфліктів і необхідністю більш ефективного реагування на загрози міжнародному миру і безпеці. Тому доцільним є аналіз змісту мандата ООН.

Кожна операція ООН з підтримання миру має свої особливості, проте завдання, покладені на миротворців Радою Безпеки ООН, в принципі схожі між собою. Залежно від виду мандата операції з підтримки миру можуть вирішувати такі завдання: розгортання сил для запобігання конфлікту або його перетікання через кордони; стабілізація конфліктної ситуації після припинення вогню, з тим щоб створити умови для досягнення угоди про встановлення тривалого миру між сторонами; сприяння здійсненню всеосяжних мирних угод; надання допомоги країні чи території в подоланні перехідного періоду до стабільного правління на основі демократичних принципів, належного управління і економічного розвитку.

З урахуванням конкретного кола проблем миротворцям ООН часто відводиться роль каталізатора в здійсненні наступних заходів, які по суті зводяться до діяльності з миробудівництва: роззброєння, демобілізація та реінтеграція колишніх комбатантів; розмінування; реформування сектора безпеки і здійснення інших заходів, пов'язаних із забезпеченням верховенства права; захист і заохочення прав людини; допомога в проведенні виборів; підтримка заходів щодо відновлення та зміцнення державної влади; сприяння соціально-економічному відновленню і розвитку.

Мандати Ради Безпеки включають також ряд наскрізних тематичних завдань, які регулярно доручаються персоналу операцій ООН з підтримання миру на основі таких найважливіших резолюцій Ради Безпеки:

- Резолюція 1325 (2000) Ради Безпеки ООН про жінок і мир та безпеку;
- Резолюція 1612 (2005) Ради Безпеки ООН про дітей і збройні конфлікти;
- Резолюція 1674 (2006) Ради Безпеки ООН про захист цивільного населення в збройних конфліктах [59].

Угода про статус сил (Status of forces agreement, SOFA) - міжнародний договір, що визначає правове становище збройних сил однієї держави (або військового блоку) при знаходженні на території іншої держави. Подібні договори регулюють питання про права і привілеї іноземних військовослужбовців, юрисдикції військовослужбовців і вантажів. Договори SOFA самі по собі не є дозволом на появу екстериторіальних баз, питання присутності сил вирішуються після укладення додаткових міжнародних угод.

Серед традиційних положень таких угод – пункти про порядок транзиту особового складу, озброєння і військової техніки, іншого майна, а також про здійснення юрисдикції щодо військовослужбовців.

Як правило, угоди встановлюють значні вилучення з юрисдикції приймаючої держави у разі вчинення військовослужбовцями військової бази злочинів. Ця обставина є причиною серйозної критики таких угод [60].

Багатокомпонентна місія та всі її члени мають такий статус, привілеї та імунітети як це надано їм за Угодою про завдання сил SOMA.

Отже, SOFA та SOMA, що укладаються з метою проведення миротворчих операцій, варто визначити як двосторонні або багатосторонні міжнародні договори, які регулюють правовий статус, умови перебування, права та обов'язки, а також привілеї й імунітети розгорнутої в миротворчих цілях міжнародної операції (місії) та її членів, до складу яких можуть входити військовослужбовці іноземних збройних сил, співробітники іноземних правоохоронних органів, співробітники міжнародних організацій та інший цивільний персонал.

Обов'язковість укладення SOFA та SOMA є безсумнівною, оскільки відсутність такого договору може призвести до ряду проблем, в тому числі загрозливих для суверенітету держави, яка приймає міжнародну миротворчу місію, адже без нього, наприклад, може не бути налагоджено належну взаємодію між місією та органами виконавчої влади і місцевого самоврядування приймаючої держави тощо [61, с.307].

Меморандум про взаєморозуміння (MOU) - це угода між Організацією Об'єднаних Націй і державою-членом про встановлення адміністративних, логістичних та фінансових умов, що регулюють надання персоналу, обладнання та послуг на підтримку місії з підтримання миру і встановлюють стандарти Організації Об'єднаних Націй щодо поведінки персоналу, наданого урядом.

У 1996 р. Генеральна Асамблея ООН затвердила процедури визначення відшкодування витрат держав-членів на місії з підтримання миру. В результаті для кожного сформованого військового або поліцейського підрозділу, направленого в місію з підтримання миру, укладається MOU між ООН і країною, що надає військовий або поліцейський контингент. У MOU докладно вказуються основне обладнання, послуги з самозабезпечення і персонал, який запитується в країні, що їх надає, і за який їй належить фінансове відшкодування [59].

Відповідно до актів ООН склався наступний алгоритм дій з боку держави-учасниці міжнародної миротворчої місії (на прикладі України):

1) після того як дотримані всі етапи та умови внутрішньодержавного порядку отримання згоди всіма вищими державними органами влади України і законопроект приймається Верховною Радою України, підписується міжнародний договір;

2) міжнародний договір, згода на обов'язковість якого надається Верховною Радою України, про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав і їх тимчасове перебування на території цих держав має передбачати: мету, строк та порядок перебування; види діяльності та підпорядкованість підрозділів Збройних Сил України; місце і межі дислокації підрозділів Збройних Сил України; склад та структуру підрозділів Збройних Сил України, а також типи і кількість озброєння та військової техніки; чисельність осіб військового і цивільного персоналу; правовий статус осіб військового і цивільного персоналу; порядок в'їзду (виїзду) до (з) держави перебування; маршрути пересування територією держави перебування; порядок проведення митного та прикордонного контролю, перевезення зброї, військової техніки, іншого майна; порядок здійснення контролю за діяльністю підрозділів Збройних Сил України на території іншої держави; питання виплати компенсаційних сум особам військового і цивільного персоналу, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків), пов'язаних з участю у наданні військової допомоги іншим державам, спільних військових навчаннях та маневрах в рамках військового співробітництва, а також членам сімей зазначених осіб, які загинули, померли, пропали безвісти під час виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків); питання юрисдикції, пов'язані з перебуванням підрозділів Збройних Сил України на території іншої держави; порядок повернення або відкликання підрозділів Збройних Сил України з території іншої держави; умови денонсації міжнародного договору України;

фінансові, матеріально-технічні та інші питання, пов'язані із забезпеченням перебування підрозділів Збройних Сил України на території іншої держави, що впливають із міжнародних зобов'язань сторін за міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [60].

З перших років своєї незалежності Україна бере активну участь в операціях з підтримки миру, які не обмежуються рамками Організації Об'єднаних Націй (ООН), а й включають місії Організації з питань безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), заходи у рамках програми «Партнерство заради миру» НАТО та багатонаціональні сили.

Будучи членом-засновником ООН, тим не менше, Україна почала активно брати участь у миротворчих операціях лише після проголошення своєї незалежності. Незважаючи на закріплення в українській мові саме терміну «миротворчі операції», фактично під ними ми розуміємо весь спектр миротворчої діяльності – операції з підтримки миру, миробудівництва, миротворчі операції та операції з примушення до миру.

Участь України у миротворчих операціях розпочалася із затвердження Верховною Радою України Постанови від 3 липня 1992 р. «Про участь батальйонів Збройних сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії».

З прийняттям Верховною Радою України Закону «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях», підписаного Президентом України 23 квітня 1999 р., суттєво спростився механізм з'ясування питань стосовно участі українського військового контингенту в миротворчих місіях під егідою ООН. Згідно зі статтею 4 цього Закону «рішення про направлення миротворчого контингенту чи миротворчого персоналу для участі України у міжнародній миротворчій операції, а також з питань надання матеріально-технічних ресурсів та послуг приймає Президент України з одночасним поданням до Верховної Ради України законопроекту про схвалення рішення в частині щодо направлення миротворчого контингенту» [63, с. 202].

Стаття 1 зазначає: «У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні: міжнародні миротворчі операції – міжнародні дії або заходи, які здійснюються за рішеннями Ради Безпеки ООН відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, ОБСЄ, інших регіональних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН, а так само дії і заходи багатонаціональних сил, що створюються за згодою та загальним контролем Ради Безпеки ООН з метою:

запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів;

врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх конфліктів за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН, що може включати, зокрема, спостереження і контроль за дотриманням угод про припинення вогню та інших ворожих дій, роз'єднання сторін, які конфліктують, роззброєння і розформування їх підрозділів, виконання інженерних та інших робіт;

надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх конфліктів;

надання допомоги у подоланні наслідків конфліктів;

усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії;

миротворчий контингент – військові підрозділи, оснащені відповідним озброєнням і військовою технікою, засобами підтримки і зв'язку, що направляються Україною для участі в міжнародних миротворчих операціях, у тому числі військові підрозділи Збройних Сил України, інших військових формувань, котрі входять до складу об'єднаних військових підрозділів, що створюються спільно з іншими державами для участі у міжнародних миротворчих операціях (спільні батальйони тощо);

миротворчий персонал – окремі військовослужбовці та працівники Збройних Сил України, інших військових формувань, особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та інших державних органів і

цивільних установ України, які направляються Україною для участі в міжнародних миротворчих операціях і не входять до складу миротворчого контингенту;

матеріально-технічні ресурси та послуги, що надаються Україною для використання в міжнародних миротворчих операціях, у тому числі бойова і спеціальна техніка, окремі види озброєнь, засоби зв'язку, транспортні засоби, продовольство, медикаменти тощо [63, с. 202].

Зовнішня політика України в сфері участі в миротворчих місіях ООН на територіях зарубіжних держав спрямована на захист її національних інтересів, а також на забезпечення миру в окремих країнах світу і забезпечення міжнародного миру і безпеки. Стаття 3 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. серед основних принципами, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, називає:

1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили;

2) дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки;

3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони [64].

Розуміння важливості для України активної участі в міжнародній миротворчій діяльності прийшло саме з прийняттям «Стратегії міжнародної миротворчої діяльності України», затвердженої Указом Президента України від 15 червня 2009 р. «Ураховуючи значимість миротворчої діяльності у забезпеченні міжнародного миру та створенні сприятливих зовнішніх умов для розвитку і безпеки нашої держави, Україна має й надалі залишатися активним її учасником. При цьому основну увагу слід приділити розширенню участі України у міжнародних миротворчих операціях як одній

із найбільш результативних форм міжнародної миротворчої діяльності» [65]. Серед цілей, які наша держава визначає як пріоритетні, були відмічені забезпечення реалізації національних інтересів та «сприяння залученню підприємств, установ та організацій України до відбудови економіки і соціальної сфери держав, на території яких проводиться міжнародна миротворча операція, та налагодженню з цими державами подальшого економічного співробітництва» [65].

Відповідно до Закону України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» пропозицію щодо участі в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки вносить Міністерство закордонних справ України у Раду національної безпеки і оборони України після узгодження з Міністерством оборони України та іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади. РНБО України визначає відповідність участі миротворців національним інтересам, економічному, матеріально-технічному стану, рівню безпеки і подає пропозицію на розгляд Президенту України. Рішення Президента, за підписом Прем'єр-міністра подається на узгодження Верховної Ради України. Даний законопроект розглядається Верховною Радою позачергово [62].

Окрім вказаних нормативно-правових актів, що безпосередньо регламентують миротворчу діяльність України, за період з 1992 р. Парламентом і Урядом України прийняті нормативно-правові акти та укладено низку міжнародних договорів, які тією чи іншою мірою стосуються миротворчої діяльності і регулюють діяльність органів державної влади з питань підготовки і проведення операцій з підтримання миру: Закон України «Про Збройні Сили України»; Закон України «Про оборону України»; Рамковий документ «Партнерство заради миру» (підписаний Україною 8 лютого 1994 р. у Брюсселі); Презентаційний документ України до програми «Партнерство заради миру» (переданий керівництву НАТО 25 травня 1994 р.); Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією

Північноатлантичного Договору (підписана в Мадриді 9 липня 1997 р.); Декларація Глав держав і урядів — учасників саміту Комісії Україна – НАТО; План дій Україна – НАТО.

Таким чином, зазначені законодавчі та інші нормативно-правові акти визначають правові, організаційні та фінансові засади участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, а також порядок і загальні принципи направлення військового та цивільного персоналу, організації їх підготовки та забезпечення для участі в операціях з підтримання чи відновлення міжнародного миру й безпеки.

Аналізуючи викладене вище, можна дійти висновку, що в офіційних міжнародних документах сформувалася термінологія, яка класифікує різні формати міжнародних миротворчих операцій. Дана класифікація дозволяє виділити специфіку миротворчих операцій і визначити необхідний формат місії. Однак використовувати цю класифікацію повсюдно не представляється можливим у зв'язку з відсутністю офіційно прийнятої термінології усіма учасниками світового співтовариства. Проблемою залишаються й різні трактування понятійного апарату - набору і змісту понять, які нерідко є ключовими. Таким чином уніфікація та кодифікація міжнародних норм в сфері миротворчості ООН є актуальною для України.

Так само й на національному рівні, наразі в Україні існує необхідність розроблення Концепції миротворчої діяльності (чітка позиція на роль, зміст, структуру і розвиток миротворчої діяльності, на врегулювання збройних/незбройних конфліктів через призму єдиної державної політики, яка насамперед зосереджена на захисті національних інтересів і забезпеченні національної і військової безпеки України), де були б встановлені межі застосування Збройних Сил України при врегулюванні військових конфліктів, сфери застосування Міністерства з надзвичайних ситуацій, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства закордонних справ.

3.2. Участь України у здійсненні миротворчих операцій ООН

Україна послідовно будує свою зовнішню політику на основі беззастережного дотримання принципів міжнародного права, Статуту ООН та інших міжнародно-правових актів. Україна розглядає участь у міжнародних миротворчих операціях як важливу складову своєї зовнішньої політики, виходячи із усвідомлення власної відповідальності у справі підтримання міжнародного миру і безпеки, враховуючи зобов'язання України як держави-члена ООН надавати допомогу Організації в діях, що проводяться відповідно до її Статуту [65, с.81].

Не дивлячись на те, що Україна є членом-засновником ООН, тим не менше, активна участь у миротворчих операціях розпочалася лише після проголошення державної незалежності. Незважаючи на закріплення в українській мові саме терміну «миротворчі операції», фактично під ними розуміється весь спектр миротворчої діяльності – операції з підтримання миру, миробудівництво, миротворчі операції та операції з примушення до миру.

Участь України у миротворчих операціях розпочалась у складі миротворчих сил ООН з охорони (UNPROFOR) із затвердженням Верховною Радою України Постанови від 3 липня 1992 р. № 2538-XII «Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії». З того часу українська держава внесла значний внесок у розвиток миротворчості ООН. За майже 30 років в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки взяло участь близько 45 тисяч українських військовослужбовців, з яких 55 загинуло [66].

15 червня 2009 р. Указом Президента України була затверджена Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України. Стратегія передбачає перспективне, стратегічне бачення подальшої миротворчої діяльності держави, визначає пріоритетні цілі участі держави у міжнародній

миротворчій діяльності, завдання та механізми реалізації національних інтересів у цьому процесі.

Серед позитивних положень Стратегії слід відмітити розширення кола міжнародних організацій, з якими Україна готова спільно працювати для забезпечення миру та стабільності. У документі, зокрема, зазначено, що «ураховуючи значимість миротворчої діяльності у забезпеченні міжнародного миру та створенні сприятливих зовнішніх умов для розвитку і безпеки нашої держави, Україна має й надалі залишатися активним її учасником. При цьому основну увагу слід приділити розширенню участі України у міжнародних миротворчих операціях як одній із найбільш результативних форм міжнародної миротворчої діяльності» [64].

У Стратегії визначаються пріоритетні цілі участі України у міжнародній миротворчій діяльності, а саме:

- збереження і розширення активної присутності України у міжнародній діяльності, спрямованій на підтримання миру і безпеки;
- підвищення міжнародного авторитету України і підтвердження її прагнень до інтеграції в європейський та євроатлантичний безпековий простір;
- забезпечення реалізації національних інтересів [64].

Вояки Збройних сил України взяли участь у 34 миротворчих операціях (у 25 в минулому та у 9 поточних), зокрема:

- в операціях ООН на території колишньої Югославії (у Хорватії, Косово, Македонії, Східній Славонії), в Анголі, Гватемалі, Таджикистані, Афганістані, Кувейті, Лівані, Судані, Кот-Д'Івуарі, Сьєрра-Леоне, Ефіопії та Еритреї, Грузії;
- в операціях НАТО в Боснії та Герцеговині, Косово, Іраку, операціях «Океанський щит» та «Активні зусилля»;
- у місіях ОБСЄ в Косово та Грузії;
- в операції ЄС «АТАЛАНТА»;

- у багатонаціональних силах в Іраку, гуманітарній місії в Кувейті, Міжнародних силах сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан [67].

На даний час угруповання українських миротворців беруть участь у 8 міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у 6 країнах світу та районі Аб'ей (Додаток В).

Серед миротворчих місій ООН, в яких приймали участь українські миротворці слід зупинитися на наступних.

Сили ООН з охорони (COOHO-UNPROFOR), Югославія, 1992–1995 рр.

Місія UNPROFOR була заснована 21 лютого 1992 р. резолюцією Ради Безпеки ООН. Первинним завданням місії був контроль за перемир'ям між ворогуючими сторонами в Хорватії. Після початку бойових дій в Боснії мандат місії було розширено, він включав в себе захист міжнародного аеропорту Сараєво (з червня 1992 р.), а в подальшому (з вересня 1992 р.) - захист гуманітарних операцій на всій території Боснії і Герцеговини. Також війська UNPROFOR були розміщені в Македонії.

Всього у складі UNPROFOR служили військові контингенти та інші підрозділи приблизно 40 країн світу. Загальна чисельність місії, включаючи цивільний персонал, досягала 44 тис. осіб на березень 1995 р. Втрати місії за весь час склали близько 200 чоловік загиблими [68].

В миротворчих операціях Сил ООН з охорони (COOHO-UNPROFOR) на території колишньої Югославії з 1992 по 1995 рр. брали участь підрозділи Збройних Сил України: 240-й окремий спеціальний батальйон, 60-й окремий спеціальний батальйон, 40-а оперативна група штабних офіцерів, підрозділ військової поліції, група військових спостерігачів і 15-ий окремий вертолітний загін.

Основними завданнями українських миротворців було:

забезпечення проведення конвоїв з вантажем гуманітарної допомоги місцевому населенню;

сприяння припиненню бойових дій та нормалізація ситуації;

патрулювання в зонах відповідальності.

За час існування Місії близько 6400 військовослужбовців Збройних Сил України взяли участь в UNPROFOR [70].

За рішенням Ради безпеки ООН, прийнятим 31 березня 1995 р., UNPROFOR була реорганізована в три самостійні, але взаємопов'язані миротворчі місії – ОООНВД (Операція Організації Об'єднаних Націй з відновлення довіри в Хорватії), СПРООН (Сили превентивного розгортання Організації Об'єднаних Націй) під командуванням об'єднаного штабу, МСОООН (Миротворчі сили Організації Об'єднаних Націй).

Місія спостерігачів Організації Об'єднаних Націй у Таджикистані (МНООНТ).

Громадянська війна в Таджикистані почалася 1992 р., після проголошення незалежності держави в наслідок розпаду СРСР. В країні виникло протистояння між колишньою комуністичною елітою і національно-демократичними та ісламськими силами, яке переросло з політичного конфлікту в етнічно-кланове. З розвитком протистояння стало зрозуміло, що без втручання світового співтовариства збройний конфлікт між прихильниками центральної влади та угрупованнями Об'єднаної таджицької опозиції триватиме довго. 29 жовтня 1992 р. Генеральний секретар ООН на запрошення виконуючого обов'язків Президента Республіки Таджикистан направив у цю країну місію добрих послуг. Після проведених переговорів між сторонами конфлікту була підписана угода про тимчасове припинення вогню і створення Спільної комісії з контролю за її дотриманням. 16 грудня 1994 р. резолюцією 968 (1994) Рада Безпеки ООН заснувала Місію спостерігачів ООН в Таджикистані (МНООНТ), яка діяла з грудня 1994 р. до травня 2000 р.

В місії брали учать українські сили – 21 військовий спостерігач, що виконували наступні завдання:

- спостереження за виконанням Угоди про тимчасове припинення вогню та інших ворожих дій на таджиксько-афганському кордоні та в країні;
- розслідування повідомлень про порушення угоди про припинення вогню та інформування ООН;
- здійснення спостереження за бійцями Об'єднаної таджикської опозиції (ОТО), за їх роззброєнням та демобілізацією;
- надання допомоги в реінтеграції комбатантів в державні силові структури або їх демобілізації.

Після підписання загальної мирної угоди 1997 р. мандат МНООНТ був розширений і доповнений функціями з контролю над дотриманням мирної угоди. Місія успішно виконала поставлені завдання і припинила свою діяльність 15 травня 2000 р. [69].

Місія спостерігачів Організації Об'єднаних Націй в Анголі була створена Радою Безпеки ООН відповідно до резолюції 1118 від 30 червня 1997 р.

Громадянська війна в Анголі була одним з найтриваліших конфліктів в Африці, активна фаза якого тривала з 1974 р. по 2002 р. З 1988 р. «блакитні шоломи» ООН були присутні в Анголі в якості спостерігачів в конфлікті між рухом за незалежність Анголи UNITA і комуністичним рухом MPLA.

MONUA була останньою миротворчою місією в Анголі, їй передували три інших місії з підтримання миру: UNAVEM I, II і III.

Українські миротворці брали участь в операції на підставі Постанов Верховної Ради України № 4/96-ВР від 16.01.1996 р. Всього було задіяно 200 осіб 900-ї Окремої понтонно-мостової роти, 8 штабних офіцерів, 5 військових спостерігачів та 3 військових поліцейських.

Основними завданнями українського контингенту було відновлення інженерної інфраструктури в зонах відповідальності (відновлення шляхів, наведення мостів та понтонно-мостових переправ).

Через провал мирного процесу в Анголі, Генеральний секретар ООН повідомив Раді Безпеки ООН, що мандат MONUA не буде продовжений. Місія була офіційно припинена 24 лютого 1999 р., відповідно до умов резолюції 1213 Ради Безпеки ООН [12].

Після відкликання місії Генеральний секретар ООН звернувся до держав-членів з пропозицією фінансувати Сумісний гуманітарний заклик, який був організований для надання гуманітарної допомоги на основі принципів невтручання, недискримінації і рівності всім на всій території Анголи і гарантувати безпеку і свободу пересування персоналу гуманітарних організацій.

Місія Організації Об'єднаних Націй у Сьєрра-Леоне (МООНСЛ).

22 жовтня 1999 р. Рада Безпеки ООН заснувала Місію ООН у Сьєрра-Леоне, якій було доручено співпрацювати з урядом та іншими сторонами в здійсненні Ломейської мирної угоди і сприяти в здійсненні плану роззброєння, демобілізації і реінтеграції. Місія МООНСЛ замінила попередню Місію спостерігачів Організації Об'єднаних Націй в Сьєрра-Леоне.

На початку 1990-х років група ліберійських радикалів, які отримали навчання в Лівії, створила Об'єднаний Революційний Фронт для захоплення влади в Сьєрра-Леоне, протягом наступного десятиліття Фронт вів військові дії проти урядів країни, що послідовно змінювалися. Громадянська війна в країні відрізнялася крайньою жорстокістю і масовими звірствами по відношенню до мирного населення. 7 липня 1999 р. між воюючими сторонами була підписана Ломейська мирна угода, на виконання якої була заснована миротворча місія ООН.

Український миротворчий контингент брав участь у місії з 2000 р. по 2005 р. на підставі Указу Президента України № 1319/2000 від 08.12.2000 р. та Постанови Кабінету Міністрів України № 1924/2000 від 28 грудня 2000 р.

Основними завданнями 20-го Окремого вертолітного загону ЗСУ було: перевезення персоналу Місії та високоповажних осіб; перевезення вантажів;

медичне транспортування; евакуація поранених; польоти спостереження; повітряне супроводження переміщення військ.

4-й Окремий ремонтно-відновлювальний батальйон виконував завдання:

- обслуговування та ремонт матеріально-технічних ресурсів, наданих Збройними Силами України до складу Місії ООН у Сьєрра-Леоне;
- підготовка екіпажів бронетранспортерів та водіїв вантажних автомобілів;
- супроводження гуманітарних вантажів [70].

Місія ООН у Ліберії (МООНЛ) була заснована Резолюцією Ради Безпеки ООН 1509 (2003) від 19 вересня 2003 р. для підтримки виконання Угоди про припинення вогню і здійснення мирного процесу; захисту персоналу Організації Об'єднаних Націй, об'єктів і цивільних осіб; підтримки діяльності з надання гуманітарної допомоги та допомоги в області прав людини; а також для підтримки реформи в галузі безпеки, включаючи підготовку національної поліції і формування нових, реформованих збройних сил.

На піку своєї діяльності місія налічувала до 15 000 військовослужбовців Організації Об'єднаних Націй і 1115 поліцейських, а також цивільний компонент.

Підставами початку діяльності українського миротворчого контингенту в Ліберії були Указ Президента України № 1279/2003 від 10.11.2003, Закон України від 09.12.2003 № 1355-XV та Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Секретаріатом ООН щодо внесення ресурсів для Місії ООН у Ліберії.

З 2004 р. по 2018 р. участь у місії взяли 301 військовослужбовці ЗСУ (управління та штаб загону, вертолітна ланка (Мі-8), вертолітна ланка (Мі-24), інженерно-авіаційна служба, підрозділи забезпечення: вузол зв'язку,

метеорологічна група, рота аеродромно-технічного забезпечення, взвод охорони, медичний пункт) [70].

Основні завдання Місії:

- спостереження за дотриманням сторонами конфлікту угоди про припинення вогню;
- контроль за дотриманням прав людини;
- сприяння процесу роззброєння, демобілізації, реінтеграції та репатріації усіх учасників збройних формувань;
- забезпечення безпеки ключових урядових об'єктів;
- участь у реформуванні Збройних Сил та поліції Ліберії;
- забезпечення безпеки персоналу ООН та інших міжнародних організацій, захист цивільних осіб.

МООНЛ успішно завершила виконання свого мандата 30 березня 2018 р. За 14 років миротворчої Місії відбулося 23 ротації українського контингенту. За цей час екіпажі здійснили понад 55 тисяч вильотів, провівши в африканському небі майже 60 тисяч годин. Загалом, понад 5,5 тисяч військових пройшли службу у 56 окремому вертолітному загоні.

Операція ООН у Кот-д'Івуарі (ОООНКІ).

Миротворча місія була заснована на підставі Резолюції Ради Безпеки ООН 1528 від 27 лютого 2004 р. на початковий термін в 12 місяців, починаючи з 4 квітня 2004 р. той же день закінчувався термін дії мандата політичної місії ООН в Кот-д'Івуарі (МООНК), розгорнутої 13 травня 2003 р. для спостереження за виконанням пунктів мирної угоди, підписаної в Парижі в січні 2003 р. між повстанськими силами і урядом Кот-д'Івуару. Згодом мандат миротворчої місії кілька разів продовжували і допрацьовували, щоб він відповідав новим вимогам і відображав зміни, що відбуваються в країні. На різних етапах чисельність військового і цивільного персоналу місії досягала 6 - 11 тис. осіб; в ній взяли участь військовослужбовці і поліцейські з 55 країн; в результаті збройних зіткнень і нападів івуарійських бойовиків на пункти розміщення і конвої місії загинули 150 миротворців [69].

4 листопада 2010 р. Верховна Рада України ухвалила закон «Про схвалення рішення Президента України щодо участі миротворчого контингенту України в наданні оперативної підтримки Місії ООН в Кот-д'Івуарі». Український контингент складався із вертолітної групи численністю 25 осіб та двох транспортних вертольотів Мі-8 Мт зі складу 56-го окремого вертолітного загону та 2000 військовослужбовців ЗС України.

Завданнями українського миротворчого контингенту були:

- здійснення повітряної розвідки, спостереження та медичної евакуації;
- супроводження військ, вантажів та колон;
- повітряна підтримка підрозділів ООН;
- забезпечення проведення виборів;
- патрулювання та перевезення персоналу Операції;
- планування та координація авіаційних пасажирських та вантажних перевезень;
- аналітична обробка оперативної інформації [70].

Місія ООН залишила країну в 2017 р. у зв'язку з виконанням основного завдання, поставленого в її мандаті, - досягнення миру і національного примирення. Проте Кот-д'Івуар потрібно було відновлювати, тому український миротворчий контингент досі залишається в країні.

Місія ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго.

Кризі в Конго понад 60 років, вона вже забрала життя понад 100 тис. осіб. Такі катастрофи не могли залишитися без уваги ООН. Залишаються і до цього дня. Миротворці ООН постійно намагалися врегулювати конголезький конфлікт. Всього за цей час було проведено три миротворчі місії ООН в ДРК: ONUC – Opération des Nations Unies au Congo (1960–1964 pp.); MONUC – United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (1999–2010 pp.), MONUSCO – the United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo (2010 р. – теперішній час).

Миротворча місія ООН в Конго (ONUC) в 1960-1964 роках стала однією з найбільших того часу. Контингент налічував близько 20 тис. військовослужбовців з 30 країн світу, а в ході операції тоді загинули 249 миротворців і цивільних співробітників. Раді Безпеки ООН ціною великих зусиль тоді вдалося запобігти розпаду країни, але глибинні причини конфлікту так і не були вирішені.

У 1999 році в зв'язку з поновленням громадянської війни в Конго була розгорнута друга миротворча операція ООН. Місія включала близько 20 тис. осіб, в тому числі 704 військових спостерігача. З 1999 р. по 2010 р. в ході місії загинув 161 чоловік (у тому числі 10 військових спостерігачів), однак, незважаючи на зусилля миротворців, конфлікт так і не був повністю врегульований. У 2010 році Радою Безпеки було прийнято рішення про перехід до Місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго (МООНСДРК).

Наразі в Конго знаходиться 19109 миротворець з 57 країн, а саме: 16996 військовослужбовців у складі національних контингентів, 721 військових спостерігачів, 1392 представників поліції. Крім цього до складу Місії входять 965 осіб міжнародного цивільного персоналу, 2886 осіб місцевого персоналу, 577 волонтерів.

Підставою участі українського миротворчого контингенту є Указ Президента України від 20.06.2000 № 806/2000, Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 406 та Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Організацією Об'єднаних Націй щодо надання ресурсів до складу Місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго.

Штатна чисельність українського контингенту — 250 осіб. Основне озброєння: бойові вертольоти Мі-24 — 4 одиниці; транспортні вертольоти Мі-8МТ — 4 одиниці.

Завдання українського контингенту:

- ведення повітряної розвідки та спостереження;

- проведення заходів стримування та, за необхідності, вогневої підтримки наземних сил ООН;
- забезпечення дій військ Місії, у тому числі пошуково-рятувальних операцій.

У складі Місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго також проходять службу 12 військовослужбовців українського національного персоналу, завданнями яких є:

- здійснення заходів з контролю виконання Угоди про припинення вогню;
- збір та перевірка інформації про збройні сили сторін конфлікту;
- патрулювання зони відповідальності, збір та аналіз інформації;
- моніторинг процесу роззброєння, демобілізації та реінтеграції усіх озброєних угруповань;
- контроль за дотриманням прав людини;
- сприяння у наданні гуманітарної допомоги;
- забезпечення постійного зв'язку та підтримки контактів, координації з місцевими органами влади, агенціями ООН, Збройними Силами ДРК, Національною поліцією ДРК та неурядовими організаціями [70].

Місія в Конго є однією з найдорожчих і численних. За останній час в ній зменшено кількість військовослужбовців і збільшений поліцейський контингент. Відповідно до останніх рішень Ради Безпеки ООН мандат МООНСДРК в Демократичній Республіці Конго продовжено до 20 грудня 2020 р., включаючи мандат бригади оперативного втручання [71].

Крім миротворчих місій ООН наша держава надає персонал ЗСУ та поліцейський персонал для місій НАТО, ЄС та ОБСЄ відповідно до окремих угод. Наразі українські миротворці є частиною поліцейської місії Європейського Союзу в Боснії і Герцеговині; антипіратської операції Європейського Союзу «АТАЛАНТА»; антитерористичної операції НАТО

«Активні зусилля», місії ОБСЄ в Сербії, здійснює охорону транзиту вантажів для проведення операцій США і НАТО в Афганістані.

Таким чином, миротворча діяльність України у багатонаціональних операціях не обмежується активністю виключно в рамках ООН, але організація кожної операції відповідає нормам та принципам Статуту ООН.

Отже можна стверджувати, що Україна має достатній досвід у сфері проведення миротворчої діяльності, визнається на міжнародній арені країною-миротворцем, що сприяє розвитку її зовнішньоекономічної політики. Проте аналіз багатьох миротворчих операцій за участю України також дає підстави говорити про необхідність встановлення пріоритетності у міжнародних миротворчих операціях, а саме надавати перевагу: 1) операціям, які проводяться в регіонах, що є ключовими для національних інтересів України; 2) операціям, що проводяться спільно з міжнародними партнерами України, співпраця з якими сприяє європейській та євроатлантичній інтеграції нашої держави; 3) іншим операціям, в рамках яких українські миротворці роблять внесок у зусилля міжнародної спільноти з підтримання миру і стабільності [65, с.92].

На сьогодні необхідно переглянути Стратегію миротворчої діяльності України, де, зокрема, звернути увагу на такі питання: підвищення рівня залученості до системи зі створення та визначення готовності сил до застосування в операціях ООН з підтримання миру і безпеки; розширення можливостей використання і створення багатонаціональних миротворчих контингентів; участь України у миротворчих операціях ЄС; миротворча підготовка міжнародних контингентів на території України [72, с. 43].

Перспективним розвитком участі України в міжнародних миротворчих зусиллях повинно стати не кількісне збільшення місій, а розширення якісного переліку послуг і підвищення кваліфікації спеціалістів, які будуть їх надавати. Це стосується насамперед цивільного та поліцейського персоналу, оскільки одним із найперспективніших напрямків розвитку миротворчості в світі залишається миробудівництво.

3.3 Планування миротворчих операцій. Перспективи введення миротворців ООН на Донбас

«Гібридна війна» Російської Федерації проти України, яка супроводжувалася анексією Автономної Республіки Крим та окупацією частини районів Донецької та Луганської областей, стала серйозним викликом для сучасної системи міжнародних відносин і підтвердила неспроможність міжнародних безпекових інститутів впоратися з глобальними загрозами.

Збільшення числа внутрішньодержавних і міжнародних конфліктів, збільшення їх впливу на світову систему, ускладнили процес врегулювання та попередження конфліктів та розширили кількість його учасників. Міжнародні організації, регіональні інтеграційні об'єднання та держави постійно працюють над пошуком шляхів зменшення причин та наслідків конфліктів. Проте різноманітність мандатів, національні інтереси та протиріччя щодо методів попередження конфліктів обмежують можливості дієвої міжнародної діяльності.

На міжнародній арені ООН - єдина організація, яка наділена повною правосуб'єктністю щодо комплексу заходів із попередження та подолання конфліктів у світі [74, с. 204].

Авторитет ООН в сфері миротворчості склався завдяки чіткому дотриманню трьох основних принципів операцій ООН з підтримання миру. Ці принципи пов'язані між собою і взаємно доповнюють один одного: згода сторін; неупередженість; незастосування сили, за винятком випадків самооборони і захисту мандата.

Згода сторін. Операції ООН з підтримання миру розгортаються за згодою основних сторін конфлікту. Це вимагає прихильності сторін політичного процесу. Їх згоду на проведення операції з підтримання миру забезпечує ООН, що має необхідну свободу дій в політичному і фізичному аспектах для виконання завдань, передбачених її мандатом.

За відсутності такої згоди операція з підтримання миру ризикує стати однією зі сторін конфлікту і бути змушеною застосувати примусові заходи, виходячи за рамки своєї головної ролі з підтримання миру.

Сам факт згоди основних сторін на розгортання операції ООН з підтримання миру не обов'язково має на увазі або гарантує наявність згоди на місцевому рівні, якщо основні сторони роздроблені всередині або мають слабкі системи командування і контролю. Загальна згода стає ще менш ймовірною в нестійких ситуаціях, що характеризуються існуванням збройних груп, які не контролюються жодною зі сторін, або інших деструктивних сил [72].

Неупередженість. Неупередженість має найважливіше значення для забезпечення згоди і співпраці основних сторін, але її не слід плутати з нейтральним ставленням або бездіяльністю. Миротворці Організації Об'єднаних Націй повинні бути неупередженими по відношенню до сторін конфлікту, але не нейтральними при виконанні свого мандата.

Подібно до хорошого судді, який є неупередженим, але карає за порушення, операція з підтримання миру не повинна миритися з діями сторін, які порушують зобов'язання по мирному процесу або міжнародні норми і принципи, які відстоює операція ООН з підтримання миру [54].

Незважаючи на необхідність у встановленні і підтримці хороших відносин зі сторонами конфлікту, операція з підтримання миру повинна всіляко уникати дій, які можуть поставити під сумнів її неупередженість. Місія не повинна ухилятися від чіткого дотримання принципу неупередженості через побоювання неправильного розуміння або відплати.

Таке недотримання може підірвати авторитет і легітимність операції з підтримання миру і привести до відкликання згоди на її присутність однією або декількома сторонами конфлікту.

3. *Незастосування сили*, за винятком випадків самооборони і захисту мандата. Операції ООН з підтримання миру не є інструментом примусу.

Однак вони можуть застосувати силу на тактичному рівні з санкції Ради Безпеки ООН, якщо вони діють в інтересах самооборони і захисту мандата.

У певних нестійких ситуаціях Рада Безпеки ООН надає операціям з підтримання миру «жорсткі» мандати, що передбачають повноваження на «застосування всіх необхідних засобів» з метою стримування силових спроб зірвати політичний процес, захисту цивільного населення, яке зазнає неминучої загрози фізичного нападу, і/або надання національній владі сприяння в забезпеченні правопорядку.

Незважаючи на те що на місцях жорсткі заходи з підтримання миру можуть іноді здаватися схожими на дії з примусу до миру, що передбачені в главі VII Статуту Організації Об'єднаних Націй, не слід плутати ці два поняття.

Жорсткі заходи з підтримання миру мають на увазі застосування сили на тактичному рівні з санкції Ради Безпеки ООН і за згодою приймаючої держави або основних сторін конфлікту.

Дії з примусу до миру, навпаки, не вимагають згоди основних сторін і можуть включати застосування військової сили на стратегічному або міжнародному рівні, що в звичайній ситуації заборонено державам-членам згідно з пунктом 4 статті 2 Статуту ООН, за винятком випадків, коли таке застосування сили санкціоноване Радою Безпеки ООН.

Операція ООН з підтримання миру може застосувати силу тільки як крайній захід. Такі дії повинні бути в будь-якому випадку точно вивірені, відповідні й доцільні і застосовуватися в рамках принципу досягнення бажаного результату за допомогою мінімальної сили, при збереженні згоди на присутність місії та виконання її мандата. Застосування сили з боку операції ООН з підтримання миру завжди має політичні наслідки і нерідко призводить до непередбачуваних наслідків.

Рішення щодо застосування сили необхідно приймати на належному рівні в рамках місії і з урахуванням ряду факторів, включаючи потенціал місії; сприйняття з боку громадськості; гуманітарні наслідки; захист військ;

охорону і безпеку персоналу; і, найголовніше, вплив таких дій на збереження загальнонаціональної і місцевої згоди на присутність місії [73].

В попередньому розділі розглядався досвід участі України в операціях ООН з підтримання миру. Проте на даний час наша держава виступає не тільки країною-донором, що надає миротворчі контингенти, але й перетворилася на країну-реципієнта, що потребує допомоги у вирішенні конфлікту на Сході України заходами міжнародного миротворчого впливу.

Перед Україною наразі стоїть завдання правового аналізу реалій збройного конфлікту в окремих районах Донецької та Луганської областей. Якщо в ситуації з анексією та окупацією Кримського півострова Російська Федерація визнає себе відповідальною за цю територію [75], то у випадку з подіями на Донбасі твердження про окупацію цих територій має бути доведено.

18 січня 2018 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», статтею 2 якого визнала окремі території Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими Російською Федерацією [76]. Сама ж держава-агресор не визнає факту своєї присутності на Сході України та участі у збройному конфлікті.

Натомість у відкритому доступі з'являються повідомлення про участь Збройних Сил Російської Федерації у бойових діях на боці незаконних збройних формувань самопроголошених республік, наявність російської зброї та військової техніки, регулярне постачання гуманітарної допомоги з Російської Федерації та політичну підтримку «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки».

Через те, що російська сторона не визнає своєї участі у конфлікті, факт здійснення нею контролю над збройними формуваннями самопроголошених республік має бути доведений Україною на рівні міжнародних судових інстанцій, на противагу із ситуацією у Криму [77, с.4].

За даними Управління верховного комісара ООН із прав людини у загальне число жертв бойових дій на Донбасі (жертвами ООН називає і загиблих, і поранених) з 14 квітня 2014 р. до 31 липня 2020 р. склало 42 000–44 000 осіб. З них 13 100–13 300 убитих (не менше ніж 3 367 цивільних осіб, приблизно 4 150 українських військових і приблизно 5 700 членів збройних угруповань) і 29 500–33 500 поранених (7 000–9 000 цивільних осіб, 9 700–10 700 українських військовослужбовців і 12 700–13 700 членів збройних формувань) [78].

На сьогодні вже використано більшість наявних несилових засобів міжнародного впливу з метою вирішення російсько-українського конфлікту: обговорення, консультації та рішення на рівні міжнародних і регіональних організацій, переговори, посередництво, звернення до міжнародних судів. Відсутність зрушень у врегулюванні конфлікту протягом тривалого часу є причиною виникнення твердження про вичерпання можливостей задіяних політико-дипломатичних інструментів та досягнення межі їх ефективності.

Активна позиція міжнародних організацій та лідерів провідних держав дозволила знизити рівень насильства, локалізувати конфлікт у сьогоднішніх географічних рамках, попередити гуманітарну катастрофу. Проте, досягнення головної мети – відновлення миру – залишається питанням тривалої перспективи.

При цьому, враховуючи неспроможність вирішення конфлікту за допомогою вже задіяних міжнародних інструментів та неприйнятності силової деокупації Донбасу, одним із найбільш перспективних і пріоритетних варіантів відновлення миру розглядається ідея здійснення міжнародної миротворчої операції під егідою ООН [79].

На сьогоднішній день в Україні діє Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ, проте її можливості впливу на сторони конфлікту досить обмежені. Місія не має ані можливості примусу, ані здатності захистити себе. При цьому право місії на вільне переміщення і моніторинг у зоні конфлікту систематично порушується з боку бойовиків, а самі представники ОБСЄ

часто стають об'єктами агресії зі сторони збройних формувань на Сході України. У зв'язку з цим Україна вже неодноразово зверталася з проханням посилити наявну місію додатковою місією з військовим мандатом чи поліцейським компонентом.

Тема можливого запровадження міжнародної миротворчої місії у формі поліцейської місії ЄС вперше була озвучена президентом України П. Порошенком у лютому 2015 р. У березні того ж року Україна офіційно звернулася до міжнародного співтовариства про розгортання на Сході України миротворчої місії, прийнявши Постанову Верховної Ради «Про схвалення звернень від імені України до Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй та Ради Європейського Союзу стосовно розгортання на території України міжнародної операції з підтримання миру і безпеки» [80].

У вересні 2017 р. Україна, США, Франція та Німеччина підготували спільну резолюцію про введення миротворчої місії. Російська Федерація, яка активно виступала проти самої ідеї місії ООН, виступила із власною ініціативою «обмеженого контингенту» (лише лінія розмежування, охорона Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ). Подана резолюція російської сторони підтвердила наміри Кремля «заморозити» конфлікт та всіляко протидіяти його врегулюванню.

Подані на розгляд Ради Безпеки ООН резолюції показали розбіжності сторін конфлікту в підході до визначення мандата миротворчої місії. Зокрема, українська позиція полягала в тому, що миротворчий контингент має розміщуватися на всій окупованій території, тоді як Російська Федерація пропонує обмежити перебування миротворчих підрозділів лише лінією розмежування. Позиція російського уряду пояснюється тим, що при здійсненні миротворцями фактичного контролю на кордоні, псевдореспубліки Донбасу є нежиттєздатними, оскільки втрачають поставки продовольства, боєприпасів і найголовніше – фінансових вливань. Це б означало повну втрату контролю Російської Федерації над окупованими територіями й неможливість перебування там російських військ [81].

У лютому 2020 р. Міністр закордонних справ України Вадим Пристайко звернувся до керівництва ООН із проханням спрямувати до України місію, яка оцінить можливість розміщення на Донбасі миротворчої місії ООН. Також, за словами віце-прем'єр міністра України Олексія Резнікова це питання планується підняти на наступних перемовинах лідерів «норманської четвірки» [82]. Таким чином, питання запровадження на Донбасі миротворчої місії ООН є актуальним і потребує подальшого просування і підтримки з боку України та її союзників.

Зважаючи на значущість питань використання миротворців для врегулювання конфлікту на Сході України, важливим є аналіз практики підготовки та розгортання миротворчих місій ООН.

Підготовка запровадження миротворчої місії ООН відбувається в кілька етапів.

Попередні консультації. У міру розвитку, загострення або наближення конфлікту до врегулювання Організація Об'єднаних Націй нерідко залучається до участі в ряді консультацій, з тим щоб визначити найбільш ефективні заходи реагування з боку міжнародного співтовариства. У число передбачуваних учасників цих консультацій входять: всі відповідні суб'єкти Організації Об'єднаних Націй; уряд потенційної приймаючої країни і сторони на місцях; держави-члени, включаючи держави, які могли б надати військові і поліцейські контингенти для операції з підтримання миру; регіональні та інші міждержавні організації; інші ключові зовнішні партнери.

На цьому попередньому етапі Генеральний секретар ООН може запросити стратегічну оцінку, з тим щоб визначити всі можливі варіанти участі Організації Об'єднаних Націй [73].

Технічна оцінка на місці. Якщо дозволяють умови щодо безпеки, Секретаріат ООН зазвичай направляє місію з технічної оцінки в ту країну або на територію, де передбачається розгортання операції ООН з підтримання миру. Місія з оцінки аналізує і оцінює загальну ситуацію в плані безпеки, політичну, військову та гуманітарну обстановку, стан дотримання прав

людини, а також їх наслідки для можливої операції. На основі висновків і рекомендацій місії з оцінки Генеральний секретар ООН представляє доповідь Раді Безпеки ООН. У цій доповіді викладаються варіанти організації операції з підтримання миру в залежності від обставин, включаючи чисельність її сил і обсяг ресурсів.

Резолюція Ради Безпеки ООН. Якщо Рада Безпеки ООН визначить, що розгортання операції ООН з підтримання миру є найбільш оптимальною мірою, вона офіційно санкціонує її розгортання за допомогою прийняття резолюції. У резолюції зазначаються мандат і чисельність сил операції, а також детально перелічуються завдання, за виконання яких вона буде нести відповідальність.

Після прийняття резолюції, Генеральною Асамблеєю ООН затверджуються бюджет і виділення ресурсів.

Призначення старших посадових осіб. Зазвичай Генеральний секретар ООН призначає главу місії (як правило, Спеціального представника) для здійснення керівництва операцією з підтримання миру. Глава місії звітує перед заступником Генерального секретаря з миротворчих операцій в Центральних установах ООН.

Крім того, Генеральний секретар ООН призначає командувача силами і комісара поліції операції з підтримання миру, а також старший цивільний персонал. Департамент миротворчих операцій (ДМО) і Департамент оперативної підтримки (ДОП) відповідають за наступний підбір персоналу для цивільних компонентів операції з підтримання миру.

Планування діяльності місії. Одночасно глава місії, ДМО і ДОП керують плануванням політичного, військового, оперативного і допоміжного (тобто матеріально-технічного та адміністративного) аспектів операції по підтриманню миру. На етапі планування в рамках Центральних установ зазвичай створюється спільна робоча група або комплексна цільова група місії за участю всіх відповідних департаментів, фондів і програм ООН [83].

Розгортання місії. По завершенні етапу планування в найкоротші терміни здійснюється розгортання операції з урахуванням обстановки в плані безпеки і політичних умов на місці. Часто воно починається з висунення передової групи для організації штаб-квартири місії і поступово розширюється, охоплюючи всі компоненти і регіони, передбачені в мандаті.

ООН не має власної постійної армії або поліції, тому вона звертається до держав-членів з проханням надати військовий і поліцейський персонал, необхідний для кожної операції. Миротворці носять форму своїх країн, і тільки блакитні шоломи або берети і розпізнавальні значки ООН вказують на те, що вони є миротворцями ООН. Цивільний персонал операцій з підтримання миру - це міжнародні цивільні службовці, набір та розгортання яких здійснює Секретаріат ООН [84].

Подання доповідей Раді Безпеки ООН. Надалі Генеральний секретар ООН вносить на розгляд Ради Безпеки регулярні доповіді про виконання мандата місії. Рада Безпеки ООН розглядає ці доповіді, заслуховує брифінги, і, якщо потрібно, продовжує і коригує мандат місії до її завершення або закриття.

Як висновок слід зазначити, що Україна активно використовує механізми міжнародного права для вирішення конфлікту на Сході України і постійно ініціює питання, спрямовані на подолання суперечностей у підходах до встановлення миру на власній території. Однією з таких ініціатив є пропозиція української держави щодо встановлення місії ООН з контролю над окупованими територіями Донецької та Луганської областей території, що здійснюватиметься цивільною поліцією, на що отримана згода більшості учасників миротворчого процесу.

Висновки до Розділу 3

В офіційних міжнародних документах сформувалася термінологія, яка класифікує різні формати міжнародних миротворчих операцій. Дана класифікація дозволяє виділити специфіку миротворчих операцій і визначити

необхідний формат місії. Однак використовувати цю класифікацію повсюдно не представляється можливим у зв'язку з відсутністю офіційно прийнятої термінології усіма учасниками світового співтовариства. Проблемою залишаються й різні трактування понятійного апарату - набору і змісту понять, які нерідко є ключовими. Таким чином уніфікація та кодифікація міжнародних норм в сфері миротворчості ООН є актуальною.

Законодавство та інші нормативно-правові акти України визначають правові, організаційні та фінансові засади участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, а також порядок і загальні принципи направлення військового та цивільного персоналу, організації їх підготовки та забезпечення для участі в операціях з підтримання чи відновлення міжнародного миру й безпеки.

Проте доцільною є розробка Концепції миротворчої діяльності України, в якій були б встановлені межі застосування Збройних Сил України при врегулюванні військових конфліктів, сферу застосування Міністерства з надзвичайних ситуацій, Міністерства внутрішніх справ та Міністерства закордонних справ.

Міжнародному співтовариству та українському уряду не вдалося здійснити кроки для припинення протиправних дій Російської Федерації на Сході України. З огляду на це головні зусилля міжнародної спільноти мають бути спрямовані на використання миротворчого інструментарію з метою досягнення домовленостей щодо вирішення конфлікту, а не його замороження. Україні слід і надалі зміцнювати свої позиції в переговорному процесі і нарощувати міжнародний тиск. Це дасть змогу вимагати перекваліфікації конфлікту з внутрішньоукраїнського на українсько-російський, а відповідно і подальшого розгортання міжнародної миротворчої місії ООН.

ВИСНОВКИ

В роботі розглянуто комплекс суспільних відносин, що виникають в процесі здійснення миротворчої діяльності ООН з підтримання миру. Магістерська робота спрямована на аналіз важливої проблеми - механізму міжнародно-правового регулювання миротворчих операцій ООН з підтримання миру. У дослідженні були узагальнені питання правової природи миротворчих операцій, ролі миротворчості в підтримці міжнародного миру і безпеки, проблеми модернізації в миротворчих операціях ООН, перспективи введення миротворців ООН на Донбас.

Проведене дослідження дає змогу зробити наступні висновки та пропозиції.

1. Автором проведений аналіз історико-правових аспектів становлення системи міжнародної миротворчості. Початок миротворчої діяльності ООН було покладено в 1948 р. Цього року Рада Безпеки ООН санкціонувала розгортання контингенту військових спостерігачів ООН на Близькому Сході. Мета місії полягала в контролі виконання умов угоди про перемир'я між Ізраїлем і сусідніми з ним арабськими країнами. З того моменту налічується вже 71 операція з підтримання миру. Діяльність миротворчих сил прийнято ділити на три етапи: початковий, період після «холодної війни», сучасний.

Спочатку миротворчі операції зводилися до дій по контролю за дотриманням угод про припинення вогню і стабілізації обстановки, що було обумовлено участю в них неозброєного контингенту. Першою операцією із застосуванням збройного контингенту вважаються Перші надзвичайні збройні сили Організації Об'єднаних Націй (НЗС ООН I) розгорнуті у 1956 р. під час Суецької кризи.

Після «холодної війни» збільшився масштаб операцій (стався перехід від традиційного спостереження до багатопланових дій), що було пов'язано зі зміною характеру конфліктів. Акцент робився на внутрішньодержавних конфліктах, тоді як спочатку місії були розраховані на врегулювання спорів між державами.

За даними на серпень 2020 р. розгорнуто 13 миротворчих місій. За прогнозами попит на миротворчі місії буде тільки зростати, тому необхідно продовжувати реформування політичних, технічних та фінансових аспектів цієї діяльності.

2. Під час розгляду правових основ міжнародної миротворчості ООН встановлено, що однією з ключових цілей ООН, згідно з її Статутом, є підтримка міжнародного миру та безпеки. Миротворчі сили стали одним із інструментів у досягненні зазначеної мети. Відповідно до Статуту ООН основна відповідальність з підтримання міжнародного миру та безпеки покладається на Раду Безпеки ООН. У свою чергу Рада Безпеки може прийняти ряд заходів для досягнення зазначеної мети, включаючи створення миротворчої місії ООН.

Правова основа дій, спрямованих на підтримання миру, закріплена в главах VI, VII і VIII Статуту ООН. Саме глава VI Статуту ООН регулює операції з підтримання миру. В останні роки Рада Безпеки ООН часто звертається і до глави VII Статуту ООН при санкціонуванні розгортання миротворчих операцій в умовах, коли держава не може підтримувати безпеку і громадський порядок самостійно, що загрожує міжнародному світопорядку. Даний підхід може бути обумовлений намаганням ООН закликати держав до співпраці і збереження свого суверенітету. У цьому контексті суверенітет слід розглядати не тільки як непорушність кордонів, а й як обов'язок держави захищати права людини в рамках своїх територій і запобігти гуманітарній катастрофі, яка може вийти на глобальний рівень.

3. В роботі було розкрито поняття, види і принципи миротворчої діяльності ООН.

Миротворча діяльність ООН в широкому сенсі слова включає в себе всі види і методи, що застосовуються ООН, всі дії і зусилля цієї організації зі збереження миру, попередження його порушень, з підтримання миру, з відновлення порушеного миру, з примусу до миру і закріплення його операціями з миробудівництва.

Відповідно операції ООН прийнято ділити на миротворчі (peacekeeping), операції з сприяння миру (peace-enforcement) і операції по миробудівництва (peace-building). Названі операції не є взаємовиключними. Миротворчі операції проводяться в конфліктній або постконфліктній зоні. Операції з сприяння миру полягають у припиненні конфлікту шляхом переговорів, посередництва або арбітражу. Миробудівництво передбачає довгострокові стратегії розвитку і управління (реформа сектора безпеки, роззброєння, демобілізація та реінтеграція, правосуддя перехідного періоду, верховенство закону).

Міжнародне миротворчість ООН є успішною за умови дотримання трьох базових принципів, які стали стрижнем в момент виникнення цього інституту: згода сторін, неупередженість і незастосування сили, крім випадків самооборони і захисту мандата.

4. Автором розглянута система органів ООН, відповідальних за підтримання міжнародного миру та безпеки. Визначено, що до кола органів Організації Об'єднаних Націй відповідальних за підтримання міжнародного миру і безпеки відносяться головні і допоміжні органи ООН.

До головних органів ООН, що безпосередньо відповідають за забезпечення міжнародного миру і безпеки, відносяться Рада Безпеки, Генеральна Асамблея, Секретаріат на чолі з Генеральним секретарем. Допоміжні органи відповідно до ст.ст. 20 і 29 Статуту ООН можуть створюватися як Генеральною Асамблеєю, так і Радою Безпеки ООН для більш ефективного здійснення ними своїх функціональних обов'язків.

Число допоміжних органів ООН, які займаються вирішенням питань, що стосуються миротворчості, так само як і їх функції, непостійне. Вони

залежать від конкретних завдань, що стоять перед головними органами ООН, наділеними повноваженнями у даній сфері. До основних постійних допоміжних (спеціалізованих) органів, що надають допомогу головним органам ООН в підтримці міжнародного миру і безпеки, слід віднести: Спеціальний комітет Генеральної Асамблеї ООН з операцій по підтриманню миру, Департамент з політичних питань, Департамент операцій з підтримання миру, Департамент з питань роззброєння і регулювання озброєнь, Військово-штабний комітет при Раді Безпеки ООН і деякі інші.

5. Проаналізувавши участь поліцейських спостерігачів в миротворчих операціях ООН з підтримання миру, автор дійшов висновку, що миротворча діяльність є одним з найбільш ефективних інструментів, які Організація Об'єднаних Націй може використовувати в цілях заохочення і підтримки міжнародного миру і безпеки. Проте миротворці стикаються з низкою серйозних проблем, що заважають їм виконувати свої мандати. В останні десятиліття до миротворців ООН, які раніше були представлені переважно військовослужбовцям, приєдналися співробітники цивільної поліції, спостерігачі за проведенням виборів, спостерігачі за дотриманням прав людини та інші цивільні фахівці. Діапазон їх завдань широкий - від забезпечення охорони при доставці гуманітарної допомоги до надання колишнім супротивникам допомоги в здійсненні складних за своїм характером мирних угод.

Сучасні міжнародно-правові основи участі поліцейського персоналу в миротворчих операціях ООН потребують подальшого розвитку, що обумовлюється все більшою активністю ООН з проведення миротворчих операцій, багатокомпонентністю сил, що беруть в них участь, складністю і різнобічністю вирішуваних завдань. Існуюча правова база вже не в змозі адекватно і повноцінно відповідати вимогам, що пред'являються. Настав час для вирішення питання про розробку єдиного інкорпорованого нормативного акту на рівні ООН, який би врегулював правовідносини, що виникають з приводу проведення миротворчих операцій ООН, участі в них держав-членів,

а також діяльності в їх рамках конкретних компонентів (збройні сили , цивільна поліція і цивільний персонал). В цьому ж документі слід передбачити самостійний розділ, що визначав би порядок участі, критерії відбору, правовий статус і компетенцію осіб, які відряджаються для участі в миротворчих операціях. При цьому наявність кодифікованого акту не виключала б можливості укладання індивідуальних угод між ООН і її державами-членами.

6. В магістерській роботі розкритий організаційно-правовий механізм здійснення миротворчих операцій. Миротворча діяльність координується в рамках єдиної централізованої системи врядування Організації Об'єднаних Націй. Миротворчі функції закріплені за Радою Безпеки ООН, яка відповідно до Статуту ООН несе головну відповідальність за збереження миру і міжнародної безпеки, та Генеральною Асамблеєю ООН. Генасамблея реалізує миротворчі функції через головним чином через діяльність Генерального Секретаря ООН і роботу Спеціального комітету з операцій з підтримання миру.

Питаннями безпосереднього здійснення миротворчості відає Департамент миротворчих операцій (ДМО). Командувачі миротворчими контингентами відповідають за роботу миротворців на місця. Діяльністю спеціальних політичних місій керує Департамент з політичних питань і питань миробудівництва (ДППМ), створений в 2018 р. шляхом об'єднання Департаменту з політичних питань та Управління з підтримки миробудівництва.

7. Велика увага в роботі приділена питанням участі України у здійсненні миротворчих операцій ООН та аналізу перспективи залучення миротворців до вирішення конфлікту на Сході України. Визначено, що важливим аспектом участі України в міжнародній миротворчій діяльності є її координовані дії з ООН, ЄС, ОБСЄ стосовно дипломатичного врегулювання різноманітних міжнародних конфліктів і приєднання до офіційних заяв відносно них, а також, враховуючи її нейтральну позицію стосовно багатьох

конфліктів, пропозиції надати власну територію для проведення переговорів між ворогуючими сторонами і мирні конференції з певних питань.

Україна є активним учасником миротворчих операцій ООН. Починаючи з липня 1992 р., наша країна виступає одним із провідних контрибуторів військового та поліцейського персоналу до операцій ООН з підтримання миру (ОПМ ООН).

Блакитні шоломи представляють Україну у 6-ти операцій з підтримання миру ООН: Місії ООН із стабілізації в ДР Конго, Місії ООН у Південному Судані, Силах ООН з підтримання миру на Кіпрі, Місії ООН у справах тимчасової адміністрації в Косово, Тимчасових силах ООН із забезпечення безпеки в Аб'єй та Багатопрофільній інтегрованій місії ООН зі стабілізації у Малі.

З метою досягнення єдності поглядів на миротворчі операції з врегулювання міжнародних конфліктів доцільно надалі удосконалювати законодавство України. Існує необхідність розроблення Концепції миротворчої діяльності України, в якій необхідно чітко окреслити державну позицію на роль, зміст, структуру і розвиток миротворчої діяльності, на врегулювання збройних конфліктів через призму єдиної державної політики, яка передусім зосереджена на захисті національних інтересів і забезпеченні національної і військової безпеки України.

Україна активно використовує механізми міжнародного права для вирішення конфлікту на Сході України і постійно ініціює питання, спрямовані на подолання суперечностей у підходах до встановлення миру на власній території. Однією з таких ініціатив є пропозиція української держави щодо встановлення місії ООН з контролю над окупованими територіями Донецької та Луганської областей території, що здійснюватиметься цивільною поліцією, на що отримана згода більшості учасників миротворчого процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Панченко Л.Є. Новітні форми міжнародно-правового регулювання миротворчої діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 – міжнародне право / Л.Є. Панченко. – Київ, 2016. – 23с.
2. Заемский В.Ф. Новейшая история реформы ООН: монография / В.Ф. Заемский. - М.: МГИМО-Университет, 2008. —83 с.
3. Заемский В.Ф. Теория и практика миротворческой деятельности ООН: монография / В.Ф. Заемский. - М.: МГИМО-Университет, 2008. - 219 с.
4. Мелков, Г.М. Международное право в период вооруженных конфликтов/ Г.М. Мелков. – М.: Издательство БЭК, 2006. —421с.
5. Гришаева, Л. Кризис миротворчества ООН / Л. Гришаева // Обозреватель – Observer. —2008. —№4. —С. 47–58.
6. История миротворческих операций // Операции по поддержанию мира [Электронный ресурс]. URL: <https://peacekeeping.un.org/ru/our-history>
7. Лямзин А.В., Еланцева Н.С., Николаев Ю.В. Миротворческие операции ООН: основные направления эволюции // Электронное приложение к Российскому юридическому журналу : Серия «Международное право» - 2019 - №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorcheskie-operatsii-oon-osnovnye-napravleniya-evolyutsii/viewer>
8. Морозов Г.И. Актуальные проблемы деятельности международных организаций: теория и практика / Г.И. Морозов. – М.: Международные отношения, 1982. – 351 с.
9. Устав Организации Объединенных Наций (Сан-Франциско, 26 июня 1945 г.) [Электронный ресурс] // Официальный сайт ООН; URL: <http://www.un.org/ru/documents/>
10. Шепова Н. Я. Миротворческая деятельность ООН (1945–1989): политические аспекты: автореф. дис. ... канд. ист. наук. / Н.Я. Шепова. – М., 2003. – 24с.

11. Военное искусство в локальных войнах и вооруженных конфликтах / А. В. Усиков [и др.]; под общ. ред. А. С. Рукшина. – М.: Воениздат, 2008 – 764 с.
12. Peacekeeping Operations Fact Sheet. URL: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/pk_factsheet_09_2019_english_1.pdf
13. Історія участі збройних сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки // Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/istoriya-mirotvorchoi-diyalnosti-zbrojnii-sil-ukraini.html>
14. Пушкина Д. Б., Черемисова Э. А. Миротворчество ООН на рубеже веков, или когда миссия выполнима // Неприкосновенный запас. – 2010. – No 5 (73). – С.158-169
15. Рубцова А.А. Миротворческие операции ООН: победы и поражения // EUROPEAN SCIENCE. –2016.–No7(17).–С. 48-50.
16. Сидорова Г. М. Проблема миротворчества в условиях обострения конфликтов в ДРК // Научный диалог. –2012.–No 9.–С. 75-89.
17. Никифоров К. В. Югославия в XX веке: очерки политической истории / К.В. Никифоров. –М.: Индрик, 2011. – 888 с.
18. United Nations Interim Force In Lebanon. URL: <https://unifil.unmissions.org/unifil-background>
19. Лисак В. Ф. Миротворчість в сучасних міжнародних відносинах / В. Ф. Лисак // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. - 2015. - № 2. - С. 24-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2015_2_6.
20. Крылов, Н.Б. Правотворческая деятельность международных организаций / Н.Б. Крылов. – М.: Высшая школа, 1988. – 451 с.
21. Лукашук, И.И. Международное право / И.И. Лукашук. – М.: Издательство БЭК, 1999. – 584 с.
22. Атто Р. От миротворчества к миростроительству: эволюция роли Организации Объединенных Наций в операциях в пользу мира / Рональд

Атто // Международный журнал Красного Креста (2013), 95 (891/892). URL: https://international-review.icrc.org/sites/default/files/pages_3-28_from_irrc_891-892_selected_articles_web.pdf

23. Гогош О. Проблематика сучасної миротворчості [Електронний ресурс] / О. Гогош. — Режим доступу : <http://natoua.org/index.php>

24. Karlsrud J., Oksamytna K. Norms and Practices in UN Peacekeeping: Evolution and Contestation // International Peacekeeping, 2019, VOL. 26, NO. 3, 253–254 URL:<https://doi.org/10.1080/13533312.2019.1600637>

25. Грачова В.В. Роль Ради Безпеки ООН та Генеральної Асамблеї ООН у забезпеченні міжнародно-правового регулювання боротьби з тероризмом // Часопис Київського університету права – 2013 - №4. - С. 359-363

26. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право [Текст] : навч. посіб. / А. І. Дмитрієв, В. І. Муравйов ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерський. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 638 с.

27. Provisional Rules of Procedure (S/96/Rev.7) // United Nations Security Council // Practices, Procedures and Working Methods [Електронний ресурс]. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/content/provisional-rules-procedure>

28. Закірова С. Правове регулювання миротворчих операцій ООН: terra incognita? [Електронний ресурс] / С. Закірова // Громадська думка про правотворення. – 2018. – № 11 (155). – С. 12–20. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2018/11.pdf>.

29. Simma B. NATO, the UN and the Use of Force: Legal Aspects // European Journal of International Law. Jan 1, 1999. URL: <https://scinapse.io/papers/2163307947>

30. Report of the Special Committee on Peacekeeping Operations // General Assembly Official Records Sixty-fourth Session Supplement No. 19. URL: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/POC%20A%2064%2019.pdf>

31. Голодняк А.Ю. Анализ международно-правового механизма регулирования миротворческих операций ООН // Вестник Академии предпринимательства. 2012 – №4. – С. 143.

32. Резолюція Ради Безпеки ООН // S / RES / 1353 (2001) від 13.06.2001 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ООН. URL: <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/>

33. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН // А / 45/175 від 11.12.1990; Резолюція Генеральної Асамблеї ООН А / 46/185 від 23.05.1991 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ООН; URL: <http://www.un.org/ru/documents/>

34. Башкатов Є.Г., Панченко В.Ю., Радченко І.О. Особливості тактики дій поліцейських миротворчих підрозділів під час виконання міжнародних миротворчих завдань / Є.Г. Башкатов, В.Ю. Панченко, І.О. Радченко // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил, 2014, випуск 4(41) – С. 143-149

35. Біліченко В. В. Тактика дій поліцейських під час миротворчих заходів та здійснення миротворчих операцій під егідою ООН // Південноукраїнський правничий часопис, 2019 - №3 – С.41-45

36. Типовое соглашение о статусе сил между Организацией Объединенных Наций и странами, в которых проводятся операции // Документы ООН. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/a45-594.shtml

37. Nordli E. Methods and Techniques for Serving on a Peacekeeping Mission as a UN Military Observer // Peace Operations Training Institute. URL: https://cdn.peaceopstraining.org/course_promos/military_observers/unmo_english.pdf

38 Резолюція Генеральної Асамблеї ООН А / 45/175 від 11.12.1990; Резолюція Генеральної Асамблеї ООН А / 46/185 від 23.05.1991 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ООН; URL: <http://www.un.org/ru/documents/>

39. Roxane D. V. Sismanidis. Police Functions In Peace Operations. Report from a workshop organized by the United States Institute of Peace // United States Institute Of Peace. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/30130/1997_april_pwks14.pdf

40. Конвенція про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй, 13.02.1946 / Документ ООН // Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_150#Text

41. Конвенція про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу / Документ ООН // Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_025#Text

42. Анан Кофи А. Предотвращение войн в предупреждение бедствий: усиливающийся глобальный вызов: годовой доклад о работе организации. – 1999. – 115 с.

43. Бані-Насер Фаді. Миротворчі операції ООН: теорія і практика // Проблеми міжнародних відносин. - 2015. - Вип. 10-11. - С. 24-36.

44. Бруз В.С. ООН і врегулювання міжнародних конфліктів. – К. : Либідь, 1995. – 112 с.

45. Перова Л. В. Міжнародно-правові аспекти превентивної дипломатії Організації Об'єднаних Націй // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2019 - № 39 URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc39/39.pdf>

46. Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. International Development Research Centre. Ottawa, December - 2001. - 91 p. URL: <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>

47. Сентябрев А. Саммит тысячелетия: итоги и перспективы // Observer – 2000 - №12 URL: <http://militaryarticle.ru/obozrevatel/2000-obozrevatel/13163-sammit-tysjacheletija-itogi-i-perspektivy>

48. Доклад Группы по операциям Организации Объединенных Наций в пользу мира // Документы ООН. URL:

<https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/55/305>

49. Резолюція 60/180, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй, "Комісія з миробудівництва" // Офіційний портал Верховної Ради України. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f66#Text

50. Peace operations 2010: reform strategy (excerpts from the report of the Secretary-General) // UN Reports. URL:

<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/po2010.pdf>

51. Global field support strategy. Report of the Secretary-General // UN Reports. URL: <https://undocs.org/en/A/64/633>

52. Uniting our Strengths for Peace - Politics, Partnership and People. Report of the High-Level Independent Panel on United Nations Peace Operations // Clingendael CRU and Knowledge Platform Security & Rule of Law. URL: <https://www.kpsrl.org/publication/uniting-our-strengths-for-peace-politics-partnership-and-people-report-of-the-high-level-independent-panel-on-united-nations-peace-operations>

53. Sarkin J. The Role of the United Nations, the African Union and Africa's Sub-Regional Organizations in Dealing with Africa's Human Rights Problems: Connecting Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect // Journal of African Law, 53, 1 (2009), 1–33. URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/R21990.pdf>

54. Paolo Palchetti. International Responsibility for Conduct of UN Peacekeeping Forces: the question of attribution. URL:

https://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S217770552015000100019

55. Декларация о совместных обязательствах в отношении операций ООН по поддержанию мира. URL:

https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/a4p-declaration-ru_0.pdf

56. Звягельская И.Д. Этноконфессиональные конфликты современности и подходы к их урегулированию // Конфликты на Востоке: этнические и конфессиональные / Под ред. А.Д. Воскресенского - М.: Аспект Пресс, 2008. - С. 56 – 57.

57. Coleman K.P. International organisations and peace enforcement: the politics of international legitimacy. - New York : Cambridge University Press, 2007.

URL:https://www.researchgate.net/publication/287073485_International_organisations_and_peace_enforcement_The_politics_of_international_legitimacy

58. MacFarlane N.S., Weiss T. The United Nations, Regional Organizations and Regional Security // Third World Quarterly, 1994. - Vol. 15. - № 2. - P. 277-295. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09636419209347498>

59. Мандаты и правовые основы для миротворческой деятельности // Операции ООН по поддержанию мира. URL: <https://peacekeeping.un.org/ru/mandates-and-legal-basis-peacekeeping>

60. Mason C. Status of Forces Agreement (SOFA): What Is It, and How Has It Been Utilized? // Congressional Research Service. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/126384/187406.pdf>

61. Савчук К.О., Проценко І.М. Міжнародні договори SOFA/SOMA: особливості укладення та змісту // Часопис Київського університету права – 2018 - №3 – С. 306-310

62. Про фінансове забезпечення діяльності батальйону Збройних Сил України, направленого до складу Миротворчих Сил ООН : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 1992 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/461-92-%D0%BF>

63. Закон України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – № 22–23. – С. 202.

64. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

64. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 квітня 2009 р. «Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України» : Указ Президента України від 15 червня 2009 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435%2F2009>

65. Комарова Л.В. Миротворчість як реалізація зовнішньополітичного курсу України // Наука. Релігія. Суспільство – 2009 - №4 – С. 81-97

66. День миротворців: Україна — одна з постачальників безпеки в ООН // Офіційний сайт Міністерства оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/zmi-pro-nas/2020/05/29/den-mirotvorcziv-ukraina-odna-z-postachalnikov-bezpeki-v-onn/>

67. Шелест Г. Миротворчість під час війни. Перспективи миротворчої діяльності України // Портал зовнішньої політики. URL: <http://fpp.com.ua/myrotvorchist-pid-chas-vijny-perspektyvy-myrotvorchoyi-diyalnosti-ukrayiny/>

68. United Nations Protection Force. Profile // Department of Public Information, United Nations. URL: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unprof_p.htm

69. Завершенные операции по поддержанию мира // Организация Объединенных Наций. URL: <https://peacekeeping.un.org/ru/past-peacekeeping-operations>

70. Історія участі збройних сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки // Офіційний сайт Міністерства оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/istoriya-mirotvorchoi-diyalnosti-zbrojnii-sil-ukraini.html>

71. Трудные миссии в Конго. Мобуту vs Лумумба и как ООН с этим разбирается // Независимая газета. URL: https://nvo.ng.ru/nvo/2020-07-09/13_1099_congo.html

72. Згуровець В.Г., Сафощкіна Л.В., Калачова В.В. Перспективи миротворчої діяльності України та шляхи вдосконалення механізму

правового регулювання участі Збройних Сил України у миротворчих операціях // Честь і закон – 2020 – № 1 (72) – С.40-45

73. The Planning Toolkit, developed by the Office of Rule of Law and Security Institutions of the United Nations Department of Peacekeeping Operations. URL:

https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/planning_toolkit_web_version_0.pdf

74. Єремєєва І.А. Проблеми миротворчості ООН в умовах трансформації міжнародних безпекових інститутів // Науковий Журнал «Політикус» - 2016 - №1 – С. 204-209

75. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про територіальну цілісність України від 27.03.2014 р. A/RES/68/262 // Документи ООН. URL: <https://www.un.org/press/en/2014/ga11493.doc.htm>

76. Закон України №2268-19 від 18.01.2018 р. «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» // Офіційний портал Верховної Ради України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2268-viii>

77. Збройний конфлікт в Україні: військова підтримка незаконних збройних формувань «ДНР» та «ЛНР» з боку Російської Федерації / О.Гарбар, А.Конопкін, О.Кореньков, С.Мовчан, За ред.: О.Павліченка, О.Мартиненка / Українська Гельсінська спілка з прав людини. — К., 2018. — 40 с.

78. У ООН повідомили про кількість жертв бойових дій на Донбасі // Радіо Свобода – 03 вересня 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-zhertvy-viyny-na-donbasi/30818348.html>

79. Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання // Центр Разумкова // Проект «Конфлікт на Донбасі: сучасні реалії і перспективи врегулювання» - Київ, 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Donbas.pdf

80. Постанова «Про схвалення звернень від імені України до Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй та Ради Європейського Союзу стосовно розгортання на території України міжнародної операції з підтримання миру і безпеки» № 253-19 від 17 березня 2015 р. // Офіційний портал Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/253-19#Text>

81. Федорків М. Миротворці на Донбасі: реальність чи ілюзія у призмі часу? // Інформаційне агентство Міністерства оборони України – 16 Липня 2020 URL: <https://armyinform.com.ua/2020/07/myrotvorczy-na-donbasi-realnist-chy-ilyuziya-u-pryzmi-chasu/>

82. «Россия может согласиться»: Резников объяснил, как в Донбассе могут появиться миротворцы // ZN.UA – 24 июля, 2020. URL: <https://zn.ua/POLITICS/rossija-mozhet-sohlasitsja-reznikov-objasnil-kak-v-donbasse-mohut-pojavitsja-mirotvortsy.html>

83. United Nations Peacekeeping Operations. Principles and Guidelines // United Nations Department of Peacekeeping Operations Department of Field Support URL: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf

84. Spink L. Strengthened Planning in UN Peacekeeping Operations: How MINUSMA is Reinforcing its Strategic Planning Unit // Center for Civilians in Conflict. URL: <https://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2019/08/Strengthened-Planning-in-UN-Peacekeeping-Operations.pdf>

LIST OF PEACEKEEPING OPERATIONS 1948 - 2019

ACRONYM	MISSION NAME	START DATE	END DATE
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization	May 1948	Present
UNMOGIP	United Nations Military Observer Group in India and Pakistan	January 1949	Present
UNEF I	First United Nations Emergency Force	November 1956	June 1967
UNOGIL	United Nations Observation Group in Lebanon	June 1958	December 1958
ONUC	United Nations Operation in the Congo	July 1960	June 1964
UNSF	United Nations Security Force in West New Guinea	October 1962	April 1963
UNYOM	United Nations Yemen Observation Mission	July 1963	September 1964
UNFICYP	United Nations Peacekeeping Force in Cyprus	March 1964	Present
DOMREP	Mission of the Representative of the Secretary-General in the Dominican Republic	May 1965	October 1966
UNIPOM	United Nations India-Pakistan Observation Mission	September 1965	March 1966
UNEF II	Second United Nations Emergency Force	October 1973	July 1979
UNDOF	United Nations Disengagement Observer Force	June 1974	Present
UNIFIL	United Nations Interim Force in Lebanon	March 1978	Present
UNGOMAP	United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan	May 1988	March 1990
UNIIMOG	United Nations Iran-Iraq Military Observer Group	August 1988	February 1991
UNAVEM I	United Nations Angola Verification Mission I	January 1989	June 1991
UNTAG	United Nations Transition Assistance Group	April 1989	March 1990
ONUCA	United Nations Observer Group in Central America	November 1989	January 1992
UNIKOM	United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission	April 1991	October 2003
MINURSO	United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara	April 1991	Present
UNAVEM II	United Nations Angola Verification Mission II	June 1991	February 1995
ONUSAL	United Nations Observer Mission in El Salvador	July 1991	April 1995
UNAMIC	United Nations Advance Mission in Cambodia	October 1991	March 1992
UNPROFOR	United Nations Protection Force	February 1992	March 1995
UNTAC	United Nations Transitional Authority in Cambodia	March 1992	September 1993
UNOSOM I	United Nations Operation in Somalia I	April 1992	March 1993
ONUMOZ	United Nations Operation in Mozambique	December 1992	December 1994
UNOSOM II	United Nations Operation in Somalia II	March 1993	March 1995
UNOMUR	United Nations Observer Mission Uganda-Rwanda	June 1993	September 1994
UNOMIG	United Nations Observer Mission in Georgia	August 1993	June 2009
UNOMIL	United Nations Observer Mission in Liberia	September 1993	September 1997
UNMIH	United Nations Mission in Haiti	September 1993	June 1996
UNAMIR	United Nations Assistance Mission for Rwanda	October 1993	March 1996
UNASOG	United Nations Aouzou Strip Observer Group	May 1994	June 1994
UNMOT	United Nations Mission of Observers in Tajikistan	December 1994	May 2000
UNAVEM III	United Nations Angola Verification Mission III	February 1995	June 1997
UNCRO	United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia	March 1995	January 1996

ACRONYM	MISSION NAME	START DATE	END DATE
UNPREDEP	United Nations Preventive Deployment Force	March 1995	February 1999
UNMIBH	United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina	December 1995	December 2002
UNTAES	United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium	January 1996	January 1998
UNMOP	United Nations Mission of Observers in Prevlaka	February 1996	December 2002
UNSMIH	United Nations Support Mission in Haiti	July 1996	July 1997
MINUGUA	United Nations Verification Mission in Guatemala	January 1997	May 1997
MONUA	United Nations Observer Mission in Angola	June 1997	February 1999
UNTMIH	United Nations Transition Mission in Haiti	August 1997	December 1997
MIPONUH	United Nations Civilian Police Mission in Haiti	December 1997	March 2000
UNCPSG	UN Civilian Police Support Group	January 1998	October 1998
MINURCA	United Nations Mission in the Central African Republic	April 1998	February 2000
UNOMSIL	United Nations Observer Mission in Sierra Leone	July 1998	October 1999
UNMIK	United Nations Interim Administration Mission in Kosovo	June 1999	Present
UNAMSIL	United Nations Mission in Sierra Leone	October 1999	December 2005
UNTAET	United Nations Transitional Administration in East Timor	October 1999	May 2002
MONUC	United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo	November 1999	June 2010
UNMEE	United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea	July 2000	July 2008
UNMISSET	United Nations Mission of Support in East Timor	May 2002	May 2005
MINUCI	United Nations Mission in Côte d'Ivoire	May 2003	April 2004
UNMIL	United Nations Mission in Liberia	September 2003	March 2018
UNOCI	United Nations Operation in Côte d'Ivoire	April 2004	May 2017
MINUSTAH	United Nations Stabilization Mission in Haiti	June 2004	October 2017
ONUB	United Nations Operation in Burundi	June 2004	December 2006
UNMIS	United Nations Mission in the Sudan	March 2005	July 2011
UNMIT	United Nations Integrated Mission in Timor-Leste	August 2006	December 2012
UNAMID	African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur	July 2007	Present
MINURCAT	United Nations Mission in the Central African Republic and Chad	September 2007	December 2010
MONUSCO	United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo	July 2010	Present
UNISFA	United Nations Organization Interim Security Force for Abyei	June 2011	Present
UNMISS	United Nations Mission in the Republic of South Sudan	July 2011	Present
UNSMIS	United Nations Supervision Mission in Syria	April 2012	August 2012
MINUSMA	United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali	April 2013	Present
MINUSCA	United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic	April 2014	Present
MINUJUSTH	United Nations Mission for Justice Support in Haiti	October 2017	October 2019

Find out more on, peacekeeping.un.org
and follow us on social media

Peacekeeping Operations Fact Sheet

31 March 2020

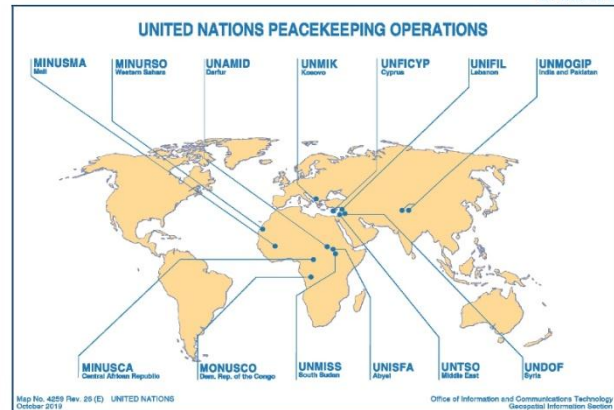
Peacekeeping operations since 1948 71
Current peacekeeping operations 13

PERSONNEL

Uniformed personnel 81,203
(troops 69,230, police 8,942, military observers 1,143 and 2,055 staff officers)
Countries contributing uniformed personnel 121
International civilian personnel (as of 31 May 2018) 4,386
Local civilian personnel (as of 31 May 2018) 8,221
UN Volunteers 1,300
Total number of personnel serving in 13 peacekeeping operations 95,110
Total number of fatalities in all UN peace operations since 1948 * 3,928

FINANCIAL ASPECTS (US\$)

Approved budgets for the period from 1 July 2019 to 30 June 2020 About 6.5 billion**

*Includes fatalities for all UN peacekeeping operations, as well as political and peacebuilding missions.

Mission	Established	Military Observers	Troops	Staff Officers	Police	International Civilians (as of May 2018)	Local Civilians (as of May 2018)	UN Volunteers	Total Personnel	Fatalities	Budget (US\$)
UNTSO	May 1948	152	0	0	0	80	142	0	374	52	67.16 million (2018-19) *
UNMOGIP	January 1949	43	0	0	0	24	48	0	115	11	19.75 million (2018-19) *
UNFICYP	March 1964	0	718	53	63	36	115	0	985	183	53.53 million
UNDOF	June 1974	0	956	51	0	46	79	0	1,132	55	60.30 million
UNIFIL	March 1978	0	9,982	198	0	242	588	0	11,010	318	474.41 million
MINURSO	April 1991	0	20	7	0	72	158	15	272	16	52.87 million
UNMIK	June 1999	8	0	0	9	97	215	21	350	55	37.19 million
UNAMID	July 2007	43	4,185	120	2,163	672	1,948	66	9,197	278	385.68 million
MONUSCO	July 2010	180	13,590	294	1,185	769	2,201	334	18,553	186	1.11 billion
UNISFA	June 2011	145	3,486	129	35	141	76	32	4,044	37	263.86 million
UNMISS	July 2011	214	13,795	412	1,696	873	1,402	408	18,800	75	1.12 billion
MINUSMA	March 2013	38	11,757	476	1,748	691	730	170	15,610	209	1.07 billion
MINUSCA	April 2014	153	10,741	315	2,043	643	519	254	14,668	106	930.21 million
Total:		976	69,230	2,055	8,942	4,386	8,221	1,300	95,110	1,581	About \$6.5 billion**

*Peacekeeping operations are financed annually (1 July through to 30 June) on the basis of legally binding assessments of all Member States. UNTSO and UNMOGIP are both exceptions to this and are funded from the UN regular biennial budget.

UNTSO - UN Truce Supervision Organization
UNMOGIP - UN Military Observer Group in India and Pakistan
UNFICYP - UN Peacekeeping Force in Cyprus
UNDOF - UN Disengagement Observer Force
UNIFIL - UN Interim Force in Lebanon
MINURSO - UN Mission for the Referendum in Western Sahara
UNMIK - UN Interim Administration Mission in Kosovo

UNAMID - African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur
MONUSCO - United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo
UNISFA - United Nations Interim Security Force for Abyei
UNMISS - United Nations Mission in the Republic of South Sudan
MINUSMA - United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali
MINUSCA - United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic

**This amount finances 12 of the 13 United Nations peacekeeping missions, supports logistics for the African Union Mission in Somalia (AMISOM) through the United Nations Support Office in Somalia (UNSOS), and provides support, technology and logistics to all peace operations through global service centres in Brindisi (Italy) and Valencia (Spain) and a regional service centre in Entebbe (Uganda).

Prepared by the Peace and Security Section of the United Nations Department of Global Communications, in consultation with the Department of Peace Operations, Department of Operational Support — DPI/1634/Rev.225 March 2020

Участь ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки

Минулі					
№	Роки	Назва	Місце	Чисельність	Втрати
1.	1992–1995	Сили ООН по охороні	Югославія	753	15
2.	1994–2000	Місія ООН у Таджикистані	Республіка Таджикистан	21	-
3.	1995–1999	Сили Виконання Угоди, Сили Стабілізації у Боснії і Герцеговині	Боснія і Герцеговина	400	2
4.	1995–1999	Місія ООН превентивного розгортання в Македонії	Республіка Македонія	1	-
5.	1996–1998	Місія ООН у Східній Славонії	Славонія	415	-
6.	1996–1999	Місія ООН в Анголі	Республіка Ангола	216	1
7.	1996–2002	Місія ООН на півострові Превлака, Хорватія	Республіка Хорватія	2	-
8.	1997	Місія ООН у Гватемалі	Республіка Гватемала	8	-
9.	1998–2001	Місія ОБСЄ з верифікації у Косово	Косово, Республіка Сербія	23	-
10.	1999–2003	Міжнародні сили з підтримки миру в Косово — КФОР	Косово, Республіка Сербія	174	1
11.	1999–2005	Місія ОБСЄ у Грузії	Грузія	5	-
12.	2003–2005	Багатонаціональні сили у Іраку	Республіка Ірак	1629	18
13.	2000–2006	Тимчасові сили ООН у Лівані	Ліванська Республіка	657	-
14.	2000–2001	Спеціальна Місія ООН в Афганістані	Ісламська Республіка Афганістан	1	-
15.	2001–2005	Місія ООН у Сьєрра-Леоне	Республіка Сьєрра-Леоне	680	6
16.	2003	Гуманітарна місія в Державі Кувейт	Держава Кувейт	448	-
17.	2000–2008	Місія ООН в Ефіопії та Еритреї	Ефіопія та Еритрея	7	-
18.	2005–2011	Тренувальна місія НАТО у Республіці Ірак	Республіка Ірак	10	-
19.	2001–2009	Місія ООН у Грузії	Грузія	5	-
20.	2005–2011	Місія ООН у Судані	Республіка Судан	11	-
21.	2013–2014	Операція НАТО «Океанський Щит»	Узбережжя Сомалі	249	-
22.	2007–2013	Антитерористична операція НАТО «Активні зусилля»	Середземне море	249	-

23.	2014	Операція Європейського Союзу «АТАЛАНТА»	Узбережжя Сомалі	249	-
24.	2007–2014	Міжнародні сили сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан	Ісламська Республіка Афганістан	30	-
25.	2010 — 2017	Операція ООН у Кот-д'Івуарі	Республіка Кот-д'Івуар	60	-
26.	2004 — 2018	Місія ООН у Ліберії	Республіка Ліберія	301	6
27.	2013 — 2018	Сили ООН з підтримання миру на Кіпрі	Республіка Кіпр	2	-
Діючі					
№	Роки	Назва	Місце	Чисельність	Втрати
1.	з 2000, (контингент з 2012)	Місія ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго	Демократична Республіка Конго	263	3
2.	з 2003	Багатонаціональні сили КФОР у Косово	Республіка Сербія	40	3
3.	з 2000	Місія ООН у Косово	Республіка Сербія	2	-
4.	з 2012	Місія ООН у Республіці Південний Судан	Республіка Південний Судан	4	-
5.	з 1998	Спільні миротворчі сили в Зоні безпеки Придністровського регіону Республіки Молдова	Республіка Молдова	10	-
6.	з 2013	Сили ООН з підтримання миру на Кіпрі	Республіка Кіпр	2	-
7.	з 2012	Тимчасові сили ООН із забезпечення безпеки в Аб'єй	Район Аб'єй	6	-
8.	з 2015	Тренувально-дорадча місія НАТО «Рішуча підтримка» в Ісламській Республіці Афганістан	Ісламська Республіка Афганістан	21	-